

69-5
L 67 I ~~(33-34)~~

Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

9. burtniza

1920.

Satversmes Sapulzes isdevums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā,
Suworowa eelā 14

Latvijas
Satversmes Sapulzes
stenogramas

I. sēdijas 33. sēhde 1920. gada 10. septembrī

(Atklahta pulksten 5.40 min. pēc pusdeenas).

Likumš par skolotaju algošānu (nodod projektu isgļihtības komišijai pārstrahdasānāi).

Presidents J. Šķastste: Satversmes Sapulzes sēhde atklahta. Ugraf pasludinātā deenas kārtība wehl teef papildinātā ar agrarās reformas likuma IV. daļu. Šhōdeen litumprojektu zaurstatisānas kārtība buhs šefošā: 1) Wišpirms, pagaidu noteikumi par obligatorisko skolu skolotaju algošānu, 2) likumš par Satversmes Sapulzes lozekļu wehlesānu Seemellatvijas apgabaloš, kuri atswabināti no igāunu okupāzijas, 3) likumš par apšchlošānu u. t. t.

Jr eenahkluschi diwi eerosinājumi no isgļihtības komišijas. Pirmais — isstrahdat likumu par skolotaju algošānu, skolotaju teefibam par peenahkumeem, otrs eerosinājums par neismantotām skolu ehām. Šhee eerosinājumi tiks wirsiti kārtības rulla noteiktā kārtībā. Gebildumu naw -- peenemts. Weš tam ir jāpāstino, ka agrarā likuma 1. daļas treschais lastjums ir nolikts us nahkšocho zeturtdeenu. Mehš pahreestim us pagaidu noteikumeem par obligatorisko skolu skolotaju algošānu. Referente W. Seil.

Referente W. Seil: Zeenitee Satversmes Sapulzes lozekļu fungi! Pagaidu noteikumi par obligatorisko skolu skolotaju algošānu ir isstrahdati no isgļihtības komišijas. Šhōš noteikumus isstrahdat isgļihtības komišiju ir speeduschas sinās, kuras nahza no plaschām šabeedribas aprindam, no skolotajeem, no pašchwaldības eestahdem. Šchis sinās tehnoloja schaufmigo stahwokli, kāhdā pašchlaif atrodās skolotaji, kureem algas² neeteef maksātās par 5, 4, 3 mehnescheem, un ka teem, kureem algas teef maksātās, maksā ne pehz waldības noteikumeem, ne pehz šalihgšānas noteikumeem, kāhdus beeschi pašchwaldības eestahdes isstrahdā, bet maksā tā, kā pašchwaldības eestahdem eenahļ prahdā. Gewehrojot tagadejo schaufmigo dšihwes dahrdšibu, protama leeta, skolotaji nokluwuschī galigā besisejas stahwokli. Sinās par besisejas stahwokli, kāhdā atrodās skolotaji, ir speeduschas 2. jultijā isgļihtības komišiju kertes pee šcho pagaidu noteikumu isstrahdasānas. Šhee noteikumi ir domāti kā pagaidu noteikumi lihds tam laikam, kāmehr buhs isstrahdatš pastahwigs likumš par skolotaju algošānu un pensionešānu. Isgļihtības komišija eesahka likuma isstrahdasānu 2. jultijā un pabeidsa 10. augustā.

Nedelu pehz tam, kad isgļihtības komišija šawu likumu bija jau beigusi, tika eesneegts ministru kabinetā projekts un no plenarās sēhdes nodots ari isgļihtības komišijai. Tas bija 17. augustā. Gewehrojot to, ka šawu

projektu komisija jau bija isstrahdajusi un ka pamata prinzipi tan projektā, kuru lika preeščā ministru kabinetā, bij ziti, isglichtibas komisija 19. augusta sehde ar 7 balsim pret 4 nospreeda, ministru kabineta likumprojektu neskatit zauri, bet paturet spehka šawu isstrahdato likumprojektu.

Pagaidu noteikumu pamatprinzipi. kahdi tee isstrahdati ne isglichtibas komisijas, ir šefoschi: Pirmais prinzipis — skolotaji algas un pensijas sinā ir eeskaitami walsis eerehdnu kategorijas un algu un pensiju šanem ne no pašwaldibas eestahdem, bet no walsis. Šhis prinzipis šķiras no waldibas usstahditā prinzipa, kur bija teikts, ka pašwaldibas eestahdes ismaksā pamat-algu, bet dahrdsibas veemassu maksā walsis un tad ari ne wifās weetās. Pehz isglichtibas komisijas projekta tikai dsihwofli, apkurinašchanu un apšildišchanu skolotaji šanem no pašwaldibas eestahdem, bet algu, kā es jau teizu, maksā walsis. Waldibas isdotos noteikumos par wifu eerehdnu šadalischanu sinamās kategorijas obligatorisko skolu skolotaji bija eerindoti 18., 19. kategorijā, patwerfmju pahršini pat 20. kategorijā. Pahrskatet wifās kategorijas, isglichtibas komisija konstataja, ka skolotaji ir nostahditi tanis pašās kategorijas, kur zitos resoros ir nostahditi šweizari, apšalpotaji un šinneschi. Tahda eerindošchana newar buht par godu muhšu walsiti un tamdehl šhis jautajums muhšu pagaidu noteikumos ari aisskarts. Isglichtibas komisija atšina, ka obligatorisko skolu skolotaji eerindojami diwās kategorijas, dalot pehz isglichtibas zensa. Skolotaji ar pilnu un peeteekofschu isglichtibas zensu nostahdami 7. kategorijā un ar nepeteekofschu isglichtibas zensu 10. kategorijā, pee šam, eewehrojot to, ka wini šanem dsihwofli, apkurinašchanu un apšildišchanu, alga atteezigi pamasinama lihds 14. un 17. kategorijam. Pehz pehdejeem no waldibas isfludinateem noteikumeem 14. kategorijai ir 1020 rbl. un 17. kategorijai kopā ar dahrdsibas peemassu ir 885 rbl. Nemot par widus mehru 1000 rbl. katram skolotajam, isglichtibas komisija isreškinajusi, ka weenā mehnesi, eewehrojot to, ka muhšu walsiti ir 3500 obligatorisko skolu skolotaju, wajadsetu $3\frac{1}{2}$ miljonu rublu; weenā gadā prasitu 42 miljonus rublu. Peeleefot klast no walsis paredsetās gimenes peedewas $4\frac{1}{2}$ miljonu un darba peedewas $3\frac{1}{2}$ miljonu, mehš dabujam 50 miljonus rublu. Gewehrojot to, ka tee ir tikai pagaidu noteikumi, ka mums jarehkinas tikai ar tekoscho gadu un ka likums stahšees spehka ar 1. augustu, tiks isleetotas tikai $\frac{2}{3}$ no šhis sumas, tā tad 33,333,333 rbl., apmehram 34 miljoni. Šhi suma isšķiras no waldibas usstahditā projektā usstahditās sumas par 10 miljoneem rublu, jo waldibas usstahditā projektā wifam gadam buhtu nepeezeeschami 32,400,000 rbl., $\frac{2}{3}$ dalas no ta istaifa 24 miljoni, tā tad starpiba starp isglichtibas komisijas noteikumos un waldibas projektā paredsetām sumam ir apmehram 10 miljoni rbl. Isglichtibas komisija šcho sumu neskatitja par tik leeku, lai tadehl pahrstrahdatu šawu projektu un šakšakotu ar teem pamateem, us kahdeem eefneegusti waldiba šawu projektu.

Šhe noteikumi pa eesi ir nepeezeeschami, jo atstahst skolotajus tahdā stahwofli, kahdā wini bija lihds šchim, naw eespehjamš; tahds stahwofliš naw teescham ilgaki zeeschamš, tas jalabo. Ja skolotaji nesanems algas, tad no wairafam weetam, isglichtibas komisijai tas sinams, skolotaji draud peeteikt streiku un nestahtees wairs pee darba, jo pee tahdeem apstahkleem tas wairs naw eespehjamš. Samdehl es isglichtibas komisijas wahrda usuru preeščlikuma steidsamibu un leeku preeščā stahtees pee ta apšpreeščanaš.

Presidents J. Čh a k s t e : No komisijas puses teik peeprašita likuma steidsamība. Es likschu us nobalsošchanu steidsamību un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi likuma steidsamību. Luhdsu pazeltees tagad toš, kas ir pret steidsamību. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsošchanas. Naw. Tā tad steidsamība weenbalsīgi peenemta. Wahrds peeder Salnim.

H. S a l n i s (semneeku šaweeniba): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Preeščhā zeltā likumprojekta noluhks ir uslabot skolotaju materialo stahwofli un lihds ar to wišu skolās leetu. Domaju, ka šchai augstā namā nebuhs diwu domu par to, ka peenahzis pehdejais laiks uslabot skolotaju materialo stahwofli. Domaju, ka tāpat nebuhs diwu domu par to, ka neweens darbineeks pee mums naw materieli tik flikti nostahdits tā skolotajs. Par wina stahwofla uslabošchanu mas domats un wehl masaf darits. Ir sinams, ka daudšās weetās skolotaji naw algu šanehmuschī jau wairakus mehneschus. Zehloni šchai nenormalai parahdibai meklejami wišpahrejos un weetejos apstahklos, pašchwaldibas organu nolaidibā un ari tai leetā, ka naw šewišeča likuma, kas noteiz skolotaju algošchanu. Šchai nebuhschanai jadara gals, skolotaju materielais stahwoflis jau slabo likumdošchanas zelā. Ja mehš to nedarišim, tad muhsu skolās paliks bes skolotajeem. Daudsi eestradajuschees skolotaji materielo apstahklu špeesti ir jau skolās darba lauku atstajuschī un meklejuschi darbu zītā weetā. Un aisees wehl daudsi pahrpalikuschee, ja wina stahwoflis netiks uslabots. Man pašchlaif preeščhā trihs skolotaju materielo stahwofla uslabošchanas projekti. Weens no projekteem, kas mums zelti preeščhā, isstrahdats no Satwerfmes Sapulzes isglichtibas komisijas, weens no waldibas un weens no Rigas pilsehtas. Ja eestatamees waldibas un Rigas pilsehtas isstrahdatos skolotaju materialā stahwofla uslabošchanas projektos, tad redsam, ka šchi projekta fastahditaji ir likuschees waditees no apstahkleem, no taisnibas un leetderibas prinzipeem, turpretim isglichtibas komisijas isstrahdatais likumprojekts nerekhinas ne ar apstahkleem, ne ar kahdeem prinzipeem. Rahdā no isglichtibas komisijas sehmed, kurā likumprojekts tika apšpreests, tika isaizinats finansu ministrijas preeščhstahwis, kursch pasinoja, ka waldiba newar usnemtees wišu skolotaju algošchanu no walsts kafes ween. Sinadama to, isglichtibas komisija taifa lehmmumu un eeweeto likuma projektā pantu, ka no šch. g. 1. augusta wisi obligatorisko skolu skolotaji jaalgo no walsts. Yabi sinadama, ka dšihwe pilsehtā nesalihdšinami dahrgaka nekā us laukeem, isglichtibas komisija taifa lehmmumu, ka wisi skolotaji šanem weenadu algu, nefatotees us to, waj tee dšihwo us laukeem waj pilsehtā. Ja salihdšinam waldibas un isglichtibas ministrijas likumprojekts — Rigas pilsehtas projekts šche nekriht swarā, jo tas šihmejas tikai us Rigu — tad redsam, ka skolotaju materialā stahwofla uslabošchanai daudš labwehligaks un taisnigaks ir waldibas un newis isglichtibas komisijas isstrahdatais projekts. Ra tas tā, par to runā skaitli. Skaitlus peewedot es nerunashu par dahrdšibas, gimenes un zitam peematsam, kuras pehz abeem projekteem mafsā walsts un kuras war tikt pamasinatas un paleelinatas, bet runashu tikai par pamata algu. Isglichtibas komisijas projekts paredš 325 rublusu lihds 400 r. mehnesi, waldibas isstrahdatais projekts 350 lihds 650 rbl. mehnesi, Rigas projekts 700 un 800 rbl. Skaitli runā gaischu walodu, ka skolotaju materialā stahwofla uslabošchanai labwehligaks waldibas isstrahdatais projekts. Bes tam isglichtibas komisijas likum-

projekts nodara skolotajeem leelu netaisnību arī tapehž, ka viņā naw paredsetas tā šautās wezuma waj darba peedewas, kuras paredsetas waldibas projektā un uš kurām skolotajeem neapstriedamas teesibas, jo ziti walfs un komunaleestahšhu daraineeki dabū deenesta paaugstinajumus un lihds ar to ušlabojas wīnu materialais stahwoflis. Skolotajam tahdas isredses naw, isnemot reto gadījumu, kad winsch teef par skolās pahrsini. Pehž šhi likumprojekta skolotaji eestaititi 7. un 10. kategorijās un pehž 3. panta šanem brihwu dšihwofli, gaismu un šiltumu no pašchwaldibas eestahdem. Tadeht wineem algas ismaksās newis pehž 7. un 10. kategorijam, bet pehž 14. un 17. Mineto augstako un semako kategoriju algu starpiba 200 un 175 rubli ir paredseti par brihwo dšihwofli, gaismu un šiltumu. Par to sumu, eš domaju, uš semem warēs dabut gaismu un šiltumu un dšihwofli, bet tur jau šhi suma nekriht šwarā, jo skolotaji uš semem ir dabujuschi un dabūs šiltumu, gaismu un dšihwofli. Pilsehtas skolotaji to naw dabujuschi un nedabūs, isnemot skolās pahrsinus. Ja nu tagad pilsehtā skolotajs dabū 175 waj 200 rublus wairak, tad kahdu gan winsch war dšihwofli nonemt? Pehž šhi likumprojekta tif dauds winsch nedabū un komišijā walda domas, ka tif dauds naw jadabū. Pehž šhi likumprojekta skolotaji dabū dšihwofla weetā naudu šamehrā ar dšihwofla zenu, kahda ir skolās apfahrtnē eewehrojot arī skolotaja gimenes šastahwu. Paskatšim, zif dšihwofla naudas skolotajs war dabut Rīgā. Pehž Rīgas pilsehtas domes lehmuma no šh. g. 28. maija skolotajs waretu dabut 25 lihds 110 rublu mehnesi, bet ja peeturamees pee šhi likumprojekta, tad skolotaji waretu dabut no 8 rbl. 33¹/₂ šap. lihds 50 rbl. mehnesi. Eš domaju, fungi, ka par šho sumu newar dabut dšihwofli neween pilsehtā, bet arī uš laukeem ne. Se waretu buht tikai runa par šaut kahdu istabas šaktu. Skolotajs uš laukeem šanem 400 rbl., bes tam gaismu, dšihwofli, šiltumu, leelakā dala šanem arī 3 puhweetas semeš. Šurpretim pilsehtas skolotajeem jaissteef ar 408 lihds 510 rbl. Ar to eš negribetu teift, ka skolotaji uš laukeem buhtu apštausčhami. Eš gribu parahdit, zif netaisns ir šhi likumprojekta šamehrs un šarpiba šarp pilsehtas un lauku skolotajeem. Se man japeesihmē, ka Rīgas pilsehtas školu apšalpotaji dabū 800 rbl. mehnesi pee brihwa dšihwofla un gaismas. (Šauzeens no weetas: „Skolotaji?“). Par Rīgas skolotajeem ween eš šhe negribu runat. To masakā alga ir 1300 rbl. mehnesi. Lihds šhi mahzibas gada šahkumam wišā Latwijā bija nodarbinati 3039 skolotaji, no teem Latgalē — 387. Widsemē un Rursemē bij 2652, ro teem uš laukeem bij 1311 un pilsehtās 1341. Šagad škaitš, warbuht, ir leelaks. Ja mehš peenemtu šho likumprojektu, tad ir jautajums, waj ar to buhtu panahka skolotaju stahwofla ušlabošana. Nē! Šos 1341 pilsehtu školu skolotajus Widsemē un Rursemē mehš noštahditu šlittakos apstahškos, nekā wini pašchalif atrodas un kahdos atradišees pehž šhi šikuma lauku skolotaji. Pilsehtas školu skolotaji šanem algu no 408 lihds 510 rbl. mehnesi, wini naw eestaititi 7. waj 10., bet 12. un 13. kategorijās. Ja nu no šhīs sumas atnem preekšč dšihwofla lihds 200 rbl., eš nesinu, kurā kategorijā wini tad buhs. Tad wini buhs, laifam, 20. kategorijā, taš ir, tai kategorijā, no kuras baidijās isglihtibas komišijas wairakums.

Ušrahda, ka skolotaji jaalgojot no walfs kafes tapehž, ka dauds pašchwaldibas eestahdes nemaksajot skolotajeem algas. Šurpretim jafaka, ka dauds pašchwaldibu eestahdes šho darbu weiz preekščšihmigi. Waj teescham daschu pašchwaldibas organu nolaidibas deht leelakai datai skolotaju buhtu

jazeesĥ un ņĥi nolaidiba buhtu japabalsta? „Labi, ja juhs nemaffajeet ņkolotajeem algu, tad ņamaffās walņs. Pameĥĥineet uņ preeņņĥu nemaffat ari ziteem darbineeĥeem!“ EŶ domaju, ka kuhtrās un nolaidigās paņĥwal-dibas eestahdes japeespeesĥ iņpildit peenahĥumus un nespeĥĥigās japabalsta. To pareĶŶ waldbibas likumprojekts, kuhĥ uŶlabo wiŶu ņkolotaju ņtahwoĶli un ņĥi projekta realiseņĥanai, kā mums ņinoja ņinanŶu ministrijas preeņņĥstahwiŶ, ir lihdņekli, turpretim komiŶijas likumprojekta realiseņĥanai lihdņeklu naw. Ko lihdŶ mums peenem likumu, kas naw iŶwedams dŶihwē. Un ja ari ņĥi likumprojekta iŶweņĥanai raŶs lihdņekli, tad ar wiŶu teel nodarita leela pahrestiba wairaf kā puŶei KurŶemes un WidŶemes ņkolotaju, kuri teel no-stahditi weĥli ņliktakos apstahĶlos, nekā wiŶi paņĥlail atrodas un kahdos at-rastos lauku ņkolotaji. Neilgi atpaĶaf taiŶni no sozjaldemokrateem tika teiktŶ, ka waldbibai jaatnem ņkolotaju algoŶĥana, lai wiŶi uŶlauŶa wairaf ņabee-dribu, bet ne waldbibu. Tagad sozjaldemokrati aiŶstahw ņĥo projektu un ņata, ka wajaga atnem paņĥwaldibas eestahdem ņkolotaju algoŶĥanu un nodot to waldbibai. Kā sozjaldemokrati aiŶstahw ņĥo komiŶijas likumprojektu, to eŶ ņa-protu, jo wiŶi to dara zeredami ņawai partijai ko eeguht. Mums wiŶeem ir atminā Tautas Padomes darbibas laiks. ToreiŶ, kad nahĶa runa par ņko-lotajeem, par ņkolu leetam, no sozjaldemokrateem, kā no to preŶes, tā ari no ņĥi katedra tika teiktŶ, ka ņkolotaju domu iŶteizot ņkolotaju arodneeĶiŶkā beed-riba un Latwijas ņkolotaju ņaweeniba. Tā ween iŶlikās, ka wiŶi ņkolotaji ir sozjaldemokrati. Ja bija kahdi eebildumi, ka ņkolotaji ari zitadi domā, tad atbildeja, ka ta ir masa grupina, bet ņĥi masā grupina ir darijuŶi sozjalde-mokrateem ne masumu galwas ņahĶju. Sozjaldemokrati ņazija, ka nedriĥŶŶ iŶstahtees no arodneeĶiŶkās beedribas, nedriĥŶŶ dibinat zitas beedribas, jo zitadi nahĶs Leeknis. IŶĥahĶjuņĥā rudeni jaweĥli Rigas pilŶehtas ņkolu walde, ņĥis maŶuminsĥ iŶĥahĶa sozjaldemokratu kondidatus zauri un eeweĥli ņawus kandidatus. Geweĥli jaunu pilŶehtas domi un ari ņĥe tas maŶuminsĥ iŶ-Ŷtumj sozjaldemokratu no Rigas pilŶehtas ņkolu nodalas un eeseĥdina tur pilŶoni. Sozjaldemokrati grib pahrmahzit ņĥos pahrgalwneekus, ar ņĥo likumprojektu sozjaldemokrati grib tikt walā no ņkolotajeem, kas lihdŶ ņĥim naw bijuŶi wiŶeem paŶlauŶigi t. i. no wezakeem ņkolotajeem pilŶehtās un uŶ laukeem, jo to materielais ņtahwoĶlis ar ņĥo likumprojektu teel padarits ņli'taks. WiŶi newarēs dŶihwot, aiŶees un tad wiŶu weetā nahĶs paŶlauŶigi sozjaldemokrateem. ņĥai Rigas ņkolotaju grupinai ņeko lauku ņkolotaji, jo ari tur ņpraĶŶĥē pa wiŶām wiĥlem no leelineeĥeem noorganiseŶās ņkolotaju arodneeĶiŶkās beedribas. Teel praŶits Latwijas ņkolotaju ņaweenibas waldes weĥdinahĥana. JanodroŶĥina jauneem, paŶlauŶigeem sozjaldemokrateem weetas. Weĥli labi buhs atminā, ka pagahĶuņĥā gada pawasari ņaŶauza pagastu preeņņĥstahwiŶus, lai uŶlabotu ņkolotaju materielo ņtahwoĶli. Tad Siguldas pagasta preeņņĥstahwiŶ teiza: „Rungi, par algu newar buht runa. Dodeet mums zilweĶus, kas to war ņanemt. Tikai nedomajeet, ka katrs ņehns un ņtuke, kuruŶ mums atŶuhta un kuri peesihdusĥees ņinamas idejas un tās ņludina, ir jau ņkolotaji. Seem mehŶ algu nemaffajim!“ Tas pats peĥdeĶā laikā teiktŶ ari ZehŶis, kur laikam ministra kungs ari bijis ņlahĶ. Tur kahds ņkolotajs teizis: „Ja waldbiba nealĶos mani, tad eŶ newaru brihwi uŶstahtees.“ Ja sozjaldemokrati balŶoja par ņĥo likumprojektu, tad wiŶi zereĶa noŶĥaut diwus ņakus: tikt walā no teem ņkolotajeem, kas wiŶeem neklaufa un nodroŶĥinat paŶlauŶigos. Bet ka latgaleeŶĥi uŶstahĶas taiŶni

par šo projektu, to es nesaprotu. Ja latgaleeschi domā, ka ar šo likumprojektu teef uslabots skolotaju stahwofliš, tad pateesibā tā naw, jo pehz wal-dibas projekta tas isdarams wislabaf. Es prasu, waj buhtu peelaischams, ka uslabojot 387 Latgales skolotaju stahwofli, padara winu dehl ap 1500 Widsemes un Rurfemes skolotaju stahwofli nepazeeschamu un sliftaku, nekā tas bijis lihds schim? Ja latgaleeschi domā, ka tas ir peelaischams, tad at-laujeet man domat, ka ne. Latgale ir tikai Latwijas dala un Latwija naw tikai preesch Latgales. Rā latgaleeschi domā iskoft sawu ihpatnibu, ja tur buhs eeweheleti skolotaji, turi sanems algu tikai no waldibas. Tad, sapro-tams, skolotajs nerekhinafees ar fabeedribas domu.

Rā buhs ar semes jautajumu? Man schinis deenās stahsta no Wal-kas aprinka, kur skolotajs sanem algu no aprinka waldeš, ka pagasts negrib dot un nedod tam semi, pasaka: „Seme ir pagasta, skolotaju algo aprinka walde, lai ta winam dod semi.“ Gewehrojot leelos truhkumus schini likumprojektā, es leeku preeschā schahdu pahrejas formulu un domaju, ka ari sozjaldemokrati, kuri weenmehr faka, ka wini stahwot par weenlihdsibu, ari schoreis par to stahwēs, parahdis darbos un balsos par šo formulu:

„Tā kā pehz apspreešamā likumprojekta skolotaja materielaš stahwofliš neteef uslabots tahdā mehrā, kā tas paredsets waldbibas isstrahdatā projektā, bet leelafai dafai skolotaju teef nodarita leela netaisniba, nostahdot winus sliftakos materielos apstahkos, nekā wini paschlaif atrodas un kahdos atradisees pehz likumprojekta lauku skolotaji — leeku preeschā: 1) Nodot šo likumprojektu atpakal komišjai, lai pahrsrahdatu waj isstrahdatu jaunu. 2) Gewehrojot sko-lotaju un daschu paschwaldibas eestahschu gruhito materielo stahwofli — ismak-sat jahlot ar šh, g. 1. augustu pehz waldbibas projektā paredsetam normam wiseem obligatorisko skolu skolotajeem dahrdšibas un darba peedewas, kā ari is-šneegt pehz waldbibas eestateem paschwaldibas eestahdem skolotaju algoschanai pabalstus no walsts kases, nenogaidot galiga skolotaju algoschanas likuma is-strahdashanu un peenemšanu. 3) Dot ari skolotajeem eespehju dabut apawus un drehbes par zenam, par kahdām tās dabujuschi un dabū walsts eerehdni.“

Referents aistrahdija, ka isglihtibas komišija 10 miljonu dehl neesot atradusi par wajadsigu apskatit zitu projektu. Man kā semneeku saweenibas preeschstahwim jafaka, ka schee defmit miljoni buhs jamakā kā Latgales, tā Widsemes un Rurfemes semneekam un 10 miljonu dehl buhs gan wehrtš likumprojektu pahrsrahdat (Applausi pa labi).

Presidentis J. Šchafste: Wahrds Dehtenam.

R. Dehtens (sozjaldemokrats): Kad nahf runa par skolu, par skolo-tajeem, par skolotaju algoschanu, tad gan neatradis neweena, kas teoretiski buhtu pret skolu pabalstischanu, pret skolotaju algoschanu un skolas stahwofla uslaboschanu. Katram saprotams, ka skolotaji audsina muhsu tehwijas ais-stahwjuš, muhsu fainneežibas isweidotajus, muhsu kulturās šekmetajus. Mehš strahdajam preesch muhsu jaunās paaudses; ko mehš buhšim sah-tuschi, to muhsu jaunā paaudse wedis tahlak un ipildis muhsu zenteenus. Tā, kad ministru kabinets atgreesās no Leepajas Rigā, skolotaji, kas toreis bija šapulzejuschees, jo juhsmigi apšweiza ministru presidentu ar wiseem ziteem ministreem. Ministru presidents atbildeja un dewa šwintigu solijumu, ka par skolotajeem tiks gahdats neatlaidigi, ka pehz armijas pirmā weetā stahwēs skola. To paschu apleezinaja ari ziti ministri. Ustahdamās wehle-schanu agitazijās wišas partijas sawās programās fewischki usšwehra skolu un skolotaju wajadsibas. Un schini augstā namā teescham nebuhš neweena, kas teoretiski buhtu pret skolu, skolotaju pabalstischanu, skolotaju atalgoschanu.

Œhini un, laifam, tikai Œhini leetā, mehš ešam weeniš prahtiš ar eepreefŒhejo runataju, Œemneeku Œaweenibaš preefŒŒtahwi. Bet tiklihdš nahf pee praktiškā darba, kad Œkolotajeem alga ir jadod, mehš atdurameeš tuhlin uš wišleelafām preteštibam, uš wišleelafeem ŒŒhehrŒŒleem. No iŒglihtibaš ministrijāš ir jau Œen kabinetam peepraŒiti lihdŒekti preefŒŒ Œkolotajeem. WiŒam kam nauda ir, tikai preefŒŒ Œkolotajeem naw. Weetejāš pagastu waldeš lai uštur Œkolotajuš, lai uštur wiŒāš Œkolāš. Rā Œahw uš laukeem? ŒeŒŒleetu ministrijāš paŒŒwaldibaš departamenta preefŒŒŒtahwiš iŒglihtibaš komiŒijā atbildeš, kuraš eenahkuŒhaš no pagastu waldeem: „Mehš Œawā budŒŒetā neŒam ušnehmuŒŒi, muŒŒu budŒŒetā naw paredŒetš, mehš nekā nemakŒam!“ Waldibai neeŒot lihdŒeklu, lai peeŒpeestu makŒat Œkolotajeem algāš, lai ušlabotu Œkolotaju Œahwofli. Ja leef preefŒŒhā paaugŒtinat Œkolotajeem algāš, tad pagastu waldeš atbild: „Mehš waram dabut par lehtaku makŒu, Œapehž lai mehš paaugŒtinam!“ Aprinkā padomēš taš patš; weetam wināš naw noorganizeetaš; kur taš noorganizeetaš, tur tām atfal ihpaŒŒi uŒŒati. Peemehram WentŒpils aprinkī algāš iŒmakŒataš tikai teem Œkolotajeem, kuri pagastam nolihdŒinajuŒŒi wiŒāš nodewaš. ZeŒŒu aprinkī pagastu waldeš eeŒuhta wiŒu nodoklu Œumu, ari algu Œumu Œkolotajeem, aprinkā waldei, bet no aprinkā waldeš atbild: „Œagad juhš wareet makŒat paŒŒi Œkolotajeem algāš!“ Œāpat zitur. Œe qodam minamaš tahdaš komunal-eetahdeš kā Riga, Œeepaja, kuraš labi gahdajuŒhaš par Œawcem Œkolotajeem. Œureeneš wezakeem Œkolotajeem komiŒijāš projektš algu neuŒlabo, bet wiŒeem ziteem gan. Rā Œkolotaji iŒŒurejuŒŒeeš? Œkolotaji algāš nedabū. DaŒŒi ŒanehmuŒŒi tikai maija mehneŒi par dezebri un leelafā dala naw ŒanehmuŒi wehl tagad par maija mehneŒi. Seemu nahža paŒinojumi: „ŒŒ Œawu Œkolu ŒlehdŒu. ŒŒ eeŒŒu zirŒt malku un kad buhŒŒi Œapelnijīš maiŒi, tad atfal atwehrŒŒu Œkolu.“ Œā tad Œahwofliš nogaidoŒŒš. ŒahlaŒ, tad nahža runa par kurŒeem, daudŒi Œkolotaji teiza: „Mehš kuruš neapmekleŒim, ja mums neiŒmakŒāš algu,“ to paŒŒu behdigo algu, kaš Œkolotajeem ir — 350 rbl. Rigāš aprinkā Œkolotaji weenojuŒŒeeš Œkolāš Œleht, neŒtreiktot, bet eet pelnā, lai waretu eepeleŒit pahrtiku, Œamehr wehl ir lautu darbi. Turpretim zitoš aprinkoš uŒŒahda kategoriŒu praŒibu: lihdš 1. oktobram jano-makŒā wiŒāš wežāš Œumaš; ja taš nebuš nomakŒataš, tad — Œtreikš. NahŒamā praŒiba, lai Œkolotajuš iŒŒargatu no nejauŒŒibam, ir Œkolotaju peeelihdŒi-naŒhana algoŒhanaš un penŒioneŒhanaš Œinā walŒiš eerehdneem, t. i. algāš leeluma Œinā tee jaeweeto Œinamā kategoriā un algāš iŒmakŒāš Œinā jaetur Œinami termini, katra mehneŒa 15. un pehdejā deenā. Ja to nepeenemš, tad Œkolotaji pee darba neŒahŒeeš. Œkolotaji wiŒā wiŒumā ir iŒteikuŒŒeeš par Œheem prinzipeeem, t. i. lai algoŒhanaš Œinā wini tiktu peeelihdŒinati walŒiš eerehdneem, lai wineem buhtu zeeta noteikta alga, lai wini buhtu eerindoti Œinamāš kategoriāš. Tiklihdš walŒiš eerehdneem tikš paaugŒtinata alga, ari Œkolotaji dabuš leelaku algu; beŒ tam algai jateef iŒmakŒatai noteiktoš laikoš. Taš pehž Œkolotaju, ŒewiŒŒi lauzineeku peeŒŒiwojumeem eeŒpehjamš tikai tad, ja wal diba to nem Œawā rofā. Œkolotajeem galu galā weena alga, kaš wineem algu iŒmakŒā, no ka wini to Œanem, bet pee paŒŒ-reiŒejeem apŒahleem zitadi taš naw eeŒpehjamš, kā tikai tad, ja wal diba to nem Œawā rofā.

ŒepreefŒhejaiš runatajš Œafa, ka wal dibaš projektš eŒot daudš labāš par komiŒijāš iŒŒrahdato. Œozialdemokrati gribot wezoš Œkolotajuš apzirpt,

tos šodit un jaunās peewilft ſew klaht. Rā tas ſaprotams, to eš lahgā neſinu. Nu jaapſtata, kà tad galu galà leeta ſtahw, waj waldbibas projekts teefſham buhtu labaks. Pehz waldbibas projekta wiſaugſtafà algas kategorija ir 8.; iſglichtibas komiſijas projekts pareds 7. kategoriju. Bet 7. kategorija ir tatſchu augſtata par 8. Ja ſemneeku ſaweeniba domà, ka 7. kategorija preefſch ſkolotajeem par ſemu, eefneedeſet, luhdsu, preefſchlitumu, warbuht — newaru galwot, bet, warbuht — ſozialdemokrati jums ſchai ſinà peefritis. Kas wiſwairaf atbaida no waldbibas projekta, ir tas, ka winà algas ir nenoteiktas. Te ſadala algu, lai nu ta buhtu 8., waj 10. kategorija — alga ſchini projektà paredſeta wairafàs kategorijàs — diwàs dalàs: pamatalgà lihds ar gimeneš peedewam no pamatalgas un dahrdsibas peemafà lihds ar gimeneš peedewam no dahrdsibas peemafas. Tas jau ir pawifam ſihla arimetika. Beſ tam pamatalgu un gimeneš peedewas no tās mafà paſchwaldbibas eestahdes, bet kara iſpoſtitos apgabalos war mafat ari walſts pilnigi, waj ari pa dalai. Dahrdsibas peedewas war mafat walſts pilnigi, waj ari pa dalai. Rā to dſihwē iſwedis? Ēepreefſch walſtij buhs jakonſtatē, kur wina mafàs dahrdsibas peemafu pilnigi, kur pa dalai. Uri pamatalgu ſkolotajeem paſchwaldbibas eestahdes war nemafat, ja tās atrodas apgabalos, kuri kara waj ari zitu apſtahklu dehl iſpoſtiti. Paſchwaldbibas eestahdes nemafàs leelako teefu, tās peeprafis wiſu no walſts. Waldibai tad jaſawahz ſinaš, waj apſtahkli tur teefſham tahdi, ka jamafà ari pamatalga no walſts taſes. Tas aiſnems ilgu laiku un ſkolotaji warēs gaidit uš ſawu algu, waldbibas projekts nedod nekahdas droſchibas; te ir tikai južeklis un wairaf nekas. Beſ tam ſaka, ka tas, ka waldbiba pareds ſkolu ſchkiroſchanu pehz weetam: Rigu, zitas pilſehtas un uš laukeem, eſot loti taiſnigi. Ja dſihwe uš laukeem ir lehtaka nekà pilſehtàs, waj tad waldbiba tàpat ſchkiro ari ſawus eerehdnuš? Waj tee, kas atrodas Rigà, ſanem leelaku algu nekà tee, kas darbojas zītàs pilſehtàs waj uš laukeem? Mehš ſinam, ka eerehdneem, kuri komandeti uš Latgali, algu pat paleelina. Ēš gribu ſazit, ka tagad dſihwe uš laukeem ir dauds gruhtafa, nekà agraf. Skolotajeem it ſewiſchki. Uri produktu ſinà, to apgahdaſchanà un eepirſchanà ſkolotajeem uš laukeem dauds gruhtibu un ja teem iſdodas no kahda nopirkt produktus, tad ne lehta kà Rigà. Daſchreiſ jamafà pat wairaf. Daſchi pat ſpeesti braukt eepirktees uš pilſehtam, pat uš Rigu. Ja nu ari uš laukeem dſihwe buhtu lehtaka, ka pehz tad ſkolotaji tà teezaš uš pilſehtu, ſewiſchki uš Rigu? Laikam gan tās ehrtibas un kulturās dehl, kahdas lauku ſkolotajeem naw ſaſneedsamas. Ja wiſch grib noklaufitees operu, ja wiſch grib redſet Nazionalo Seatri waj apſtatit muſeju, tad winam jabrauz uš Rigu. Ur ſchahdàm braufſchanam winam iſnahf dauds wairaf iſdewumu, nekà Rigas ſkolotajam. Skolotajs newar iſtift beſ grahmatam. Rigas ſkolotajam peeeetamas bibliotekas, wiſch war dabut no tàm grahmatas. Lauku ſkolotajs grahmatas no bibliotekam dabut newar, winam jabrauz uš pilſehtu tās eegahdatees. Te mehš redſam, ziſ dauds ſliktakos apſtahklos atrodas lauku ſkolotajs. Ur waldbibas liſumprojektu lauku ſkolotajus grib noſtahdit ſemat par pilſehtas ſkolotajeem.

Taiſniba praſa gan, lai buhtu otradi, ka lauku ſkolotajeem buhtu algas augſtafàs, nekà Rigas ſkolotajeem, nodroſchinot wiſeem minimalo iſtifu. Beſ tam naw ari taiſni wezeem ſkolotajeem paaugſtinat algas automatiski pehz gadeem. Par to war dauds runat, jo nekur wiſi automatiski algas ſinà uš

augšchu pehz gadeem nekahpj. Salna lungs aifrahdija, ka skolotajeem esot tīfai weenigā isredse tikt par skolās pahršineem. Nesinu, waj ziteem eerehdneem ir wairaf nodrošchinata us augšchu kahpschana. Nemot wehrā to, ka jauneem skolotajeem jaefahrto dšihwe, jaegahdā grahmataš, kreewu laifos jauneem skolotajeem tifa ismaksata leefa alga 1/3 algas šamebrā. Tā tad redseet, ka taifnibas prinzijs ir wairaf eewehrots komiſijas, nekā waldibas projektā. Bes tam ari algas augstuma šinā komiſijas projekts nostahda skolotaju labatā stahwoklā. Es Salna lunga aritmetiku neiſprotu. Rā winſch war isrehſinat, ka skolotajeem Rigā dšihwokla peematka buhſchot 150 waj 100 rub. meneſi, wiſlabatā gadijumā 300. Se noteifts, ka dšihwokla nauda nahfas pehz tagadejeem weetejeem apstahleem; jif tagad maksā 3 istabu dšihwoklis ar apfurinaſchanu un apgaismoſchanu, tahda atlihdsiba jadabū ari Rigas skolotajeem. Es nefaprotu, kā waldibas projekts war uſlabot skolotaju stahwofli wairaf, nekā isglihtibas komiſijas projekts. Es nefaku, ka ſchis projekts jau buhtu pilnigi apmeerinofchs, bet skolotaji buhtu nodrošchinati un ſinamā mehrā apmeerinati, buhtu nowehrſts streiks un mehš waretu zeret, ka oktobri ſahſfees us laukeem fahrtigs ſkolas darbs. Bet nu mums teiz, ka ſikumu war ari atlikt. Us laukeem ſaimneektehwi ſaka: „Ro juhs eſeet eedomajufchees ſtreifot, ko juhs ar to gribeet panahkt? Ja dšelfzeineeti ſtreiko, tad tam ir noſihme, tee war ar ſtreiku ſawu ſaſneegt, bet ja juhs ſtreikofeet, tad lai ſehſch behrni mahjās?“ Tā ſpreesch us laukeem, es nesinu, waj tā ſpreedis ari Satwerkmes Sapulzes lozekli. Stahwoflis ir loti nopeetns. Ja skolotaju prasibas netifs apmeerinatas, tad war iſnahkt tā, ka muhſu ſkolas wairs nestrahdas. Nu praſa tahlat: „Kur lai nem lihdselkus? 10 miljonu dehl ir wehrts paſehdet.“ Ja, ir wehrts paſehdet, ja winus waretu iſſehdet, tomehr ar ſcho waldibas ſikumu ſchee 10 miljoni eeguhli naw un galu galā tomehr nonahſſim pee ta, ka wiſas paſchwaldibas eestahdes peerahdis, ka winas no fara loti zeetufchas, waldibai buhs jamakā wiſa skolotaju alga, un mehš par wolti buhſim tehrejufchi laiku. Waj drihktam jel maſ uſſahdit jautajumu: „Kur nems lihdselkus?“ Ja ir runa par tik ſwarigu leetu, ſahda ir tautas isglihtiba, tad newar praſit, kur nems lihdselkus. Rā par tehwijas aiſſardſibu runajot, newar minet lihdselku truhkumu, tā ari te.

No waldibas puſes ari ſhini projektā eſam ſaſtapufchi kaweklus. Rād muhſu projekts bij gataws, tad waldiba nahza ar ſawu projektu, lai noka-weu laiku. Isglihtibas komiſija neatteizās no ſawa projekta un ſchodeen zet to preeſchā. Wina galwenais prinzijs ir: skolotajus peelihdſinat algas šinā walſts eerehdneem. Noſtaidrot to, kur naudu nemt, ir finanſu miniſtra uſdewums un to war weikt, uſleekot nodoklus. Wehl reiſ attahrtoju, ja Salna lungs domā, ka 7. kategorija ir par maſu, tad mehš waram pahrdomat, un, warbuht, pazelt kategoriju augſtaf. Tad war buht, ari Rigas wezakee skolotaji buhtu apmeerinati. Lai nodrošchinatu skolotajus, es ſawas frakzijas wahrdā leeku preeſchā peenemt ſcho likumprojektu par skolotaju atalgoſchanu un apſpreest winu pa panteem.

Preſidents J. ſchakſte: Wahrds peeder Swagulin.

P. Swagulis (Latgales ſemneeku partija): Augſtā ſapulze! Se uſſahjās diwi runataji, weens no weenas frakzijas, otrs no otras. Es nerunaſchu frakzijas wahrdā, bet runaſchu kā skolotajš, kurſch nahzis no laukeem un atfal pee skolotaja darba atgreiſfees. Man kā skolotajam jaiſſaka gandarijums, preeſš, ka tomehr reiſ ta aiſmirſtā darbineeka-ſkolotaja ſtahwoflis

teef apšpreests šhini augstā šapulzē. Bet, deemschehl, daudši skolotaju algoššanas jautajumu nowehrtē pa daudš ņemu un uš pašču skolotaju ņewiškēi uš lauku skolotaju, nošfa aš ar tahdu kà ironiju, ar nošcheļošhanu: „Nu, kas tad tur, skolotajs! Waj ir wehrtš par to runat?“ Ja mehš paštamees no otras pušes, tad wišmas ņinamoš gadijumos par skolotaju ušde wumeem mehš runajam daudš un labi. Skolotajs ešot leels kulturas darbineeš, no wina darbibaš atkarajotees pa labai teefai tautas un walštš nahkoine un lablšahjiba, wišch nešot tautai gašmu. Kad runaja par alfohola jautajumu, tad Dr. Reinharda kungs ušwehrea, ka skolai buhšhot pee alkohola apkarošhanas leeli ušdwumi; to pašču ušwehrea ari ziti. Ur wahrdu šakot, peenahfumuš skolotajeem ušleek, bet, deemschehl, kas otteezas uš skolotaju atalgošhanu, tad skolotaji lihds šchim ir bijušchi pehdigee. Ša tas bija agrakoš laikos pirms kara, tã ari tagad. Toreiš skolotaju alga bij loti neeziga, bet tomehr wini wareja eššistet. Skolotaji zereja, ja nodibinafees Latwijas walštš, pašču laudiš buhš pee waras, ka tad Latwijas lauku skolotaju un wišpahrigi skolotaju stahwołliš tišš manami ušlabotš. Bet kà stahwołli leeta patešiba? Še jau ašrahdija i referente, i runataji, ka skolotaji nonahfušchi tiš behdigoš apštahkloš, kahdoš wini nefad wehl naw bijušchi. Wehl nešen atpafal daudšoš aprinkoš skolotaju alga bija 350 rbl. mehneši, bet to pašču wini naw wehl šanehmuschi par 5 lihds 6 mehnešcheem, peemehram Ludšeš aprinki, kur dšihwe ir dahrgaka nekà Rigã. Ušrahdija, ka skolotaji špeesti pelnit ņew pahrtiku zitur. Bet ja skolotajs to dara, tad wišch pa datai pahrfahyj lišumu. Lišumã par Latwijas išglihtibaš eestahdem kahdã pantã ir teiktš, ka skolotajeem zita algota darba peenemšhana ir ašleegta, te peelaista tišai ar školas waldeš atlauju. Laukstrahdneeši, weentahrfchi mušchu kalpi uš laukeem nopelna lihds 90 pudu labibaš, tura pahriš gowju u. t. t. Skolotajeem lihds tahdai algai tahlu. Kahdas tam war buht ņešas? Mans preeššrunatajš beedinaja ar streiku. Šš nedomaju, ka skolotaji ņeršees pee šchi lihdsleka, bet dašchi, bada špeesti, ar ruhgtu širdi ir atstahjušchi eemihloto darbu un pahrgahjušchi uš zitu nodarboschanoš. Šas turpinas arweenu. Skolotajs, lai žil tuwš winam ari nebuhtu muhšcha darbs, ir špeestš to atstahht un pahreet uš zitu nodarboschanoš. Muhšu walidiba grihšho robu ašpildit ar jaunizpeeteem skolotajeem, bet ņešas buhš tãš paščas. Pee tahdas algas, kahda tagad ir skolotajeem, wini war eššistet tišai tad, kad toš kahds gahdigš tehws, mahte waj radineeš pabalšta. Labakoš apštahkloš, kã jau te mineja, ir skolotaji Rigã un Leepajã. Šapehž ari uš šchim pilšehtam pluhst skolotaji; katš zensčas nokluht Rigã waj Leepajã. Labatee skolotaji no laukeem ašfeet. Bet tur wini buhtu wišwairak wajadšigi. No ka želas šchi parahdiba? Wina želas no tam, ka tagad skolotaju algošhana uštizeta pahrwaldibaš eestahdem. Dašchoš Latwijas apwidoš wina ir uštizeta pagasta waldem, pagastu padmem un Latgales aprinku pašchwaldibam. Še nu jakonstatē behdigais faktš, ka pašchwaldibaš eestahdes kã uš laukeem, tãpat ari pilšehtãš, waj nu negrib, waj daudšoš gadijumos ari nešpehž skolotajus algot, wišmas tã algot, lai skolotaji buhtu apmeerinati Kahds runatajš teiza, ka wišch šaprotot, kapehž išglihtibaš komišija ešot ištrahdajuši tahdu lišumu un kapehž par to balfošhot sošialdemokrati. Šš neešmu sošialdemokrats un stahwu tahlu no wineem, bet ari eš šaprotu, kapehž ņinamãš aprindas uš laukeem naw eeinteresetas par lauku školu stahwołli. Muhšu laufšolas ir bijuščas un ir ganu školas. Paštatees Rigã, Rigas pamat-

skolu augstākās klases, vaj tā sauzamās vidusskolu sagatavošanas klases, ir pahrpilditās galvenām fahrtam no lauzineeku behrneem. Meestos un lauku pilsehtinās ir priwatškolas, kur mahzas sinamo aprindu behrni no laukeem. Muhsu likums atļauj mahzit behrnus mahjā un turigās aprindās to praktisē; winām školas bijušās nebijušās, jo winās peenem mahjškolotaju. Pamatškolas školotaja alga 350 rubli un nemeens šaimneeks nebuhš tif mulkis un nenems školotaju barot par 350 rubleem mehnesi. Rapēh3 winam tif isdewigos apstahktos nepeenem preefsch šaweem diweem waj trim behrneem mahjškolotaju? Winsch war peenem ari šaimina behrnus un te nu tos sagatawo mahjā lihds pamatškolas augstākām klasēm. Tadehl es šaprotu, ka turigās lauku aprindās naw eeinteresetas lauku skolu pazelschanā. Šām ir labaki, ka paleef ganu školas, jo gani ir jareserwē. Lauku školas zaur to stipri zeesch, winās ir nostahditās bešisejas stahwofli. Saka, ka buhschot labaki, ja školotaju algošchanu uš laukeem nemschot aprinka pašchwaldibas eestahdes šawās rokās. Bet dšihwē pati praffe peerahdijusi, ka školotaju stahwofliš zaur to naw tapis labaks. Ja pašchwaldibas eestahdes ismaksā školotajeem algas, tad weenigi zaur walstis aisdewumeem, kā tas ir Latgalē. Šnehmumu ir mas un ja mehš paštatamees, no ka šastahw lauku pašchwaldibas eestahdes, tad redsam, ka to šastahws ir deefgan behdigs. Rā weenu no eemesleem, kapeh3 algošchana jaatšahj pašchwaldibas eestahdem, mineja, ka winās japeeradina ušturet šawas školas. Ja mehš eestatamees lauku dšihwē, tad jaatšihst, ka lauku masa — semneeki naw isaugusi lihds tai pašahpei, ka waretu šaprast skolu wajadsibu. Wini štatas uš skolu kā uš leeku gresnumu; štatas kā uš gresnumu tapeh3, ka reds, ka školotaji zeesch badu. Lihds šchim leelā wezaku dala šuhtija šawus behrnus školā tapeh3, lai šagahdatu wineem weeglakas deenas. Lauškškolotaju behdigo stahwofli semneeki nesaprot un, ja winus tahdā zelā grib peeradinat školas zeenit, tad mehš waram noeet ar školam lihds tam, es atwainojos par neparlamentarisko issteizeenu, tif tahlu kā tšchigans, kursch gribeja peeradinat ar badu širgu pee neehschanas, bet širgs nobeidšās. Šapat buhs ar lauku školam, ja mehš winās uš preefschu atšahjim pašchwaldibas eestahdem. Šās ir jau nowedušās laukškolas uš nulli un laukškolu isiršchanas prozeš turpinasees wehl tahlaf. Muhsu likumā par Latwijas isglihtibas eestahdem 33. pantā teiktš, ka katram Latwijas pilsonim obligatoriski jamahzas no pilna 6. lihds 16. muhscha gadam. Redseet, zil štaisti; mums paštahw tā tad obligatoriska škola un weselus 10 gadus, bet tifat uš papira — likumā. Likums 55. pantā pat pareds, ka tos, kas neapmeklē skolu, šoda. Bet kā stahw praksē? Šglihtibas komišjā isglihtibas ministrijas preefschšahwis šinoja, ka daschos apwidos lauzineeku behrni lihds 50% paleefot beš školas. Daudsi lauzineeku behrni gribetu eet školā, bet skolu naw. Man šcheet, ka ar šchahdu rihzibu mehš šawus pilsonus peeradinam štatitees uš likumu kā uš tahdu, ko war ari nepildit. Likums raksta preefschā, ka škola jaapmeklē, usleef pat šodu par neapmekleschanu, bet ja grib skolu apmeklet — skolu naw; naw weenfahrschi tapeh3, ka naw školotaju, un školotaju naw tapeh3, ka wini neteef algoti. Šglihtibas komišjas isšrahdatais likumprojekts pareds, ka pašchwaldibas eestahdem šinama dala školas uštureschanas isdewumu jausnemas uš šewis, jausstur pati školas ehfa, jaaplurina un jaapgaismo. Likumā par isglihtibas eestahdem ari teiktš, ka jagahdā par truhzigo školenu apgahdaschanu. Lihds šchim tas naw daris un daudsi školoni paleef ahrpus školas tapeh3, ka naw

apghdati. Ja muhsu paschwaldibas eestahdes weiktu godam schoš ufde-
wumus, tad no winam buhtu deesgan prasits. Wispahri man leekas, ka
skolotaji ir walstiska darba strahdneeki un wini jaatgalgo no walsts. Se
baidas no ta, ka ar to, ja walsts usnemshotees skolotaju algo-
fchanu, wina dabiski panemshot sawas rokās ari skolotaju eezel-
fchanu, atnemot paschwaldibas eestahdem eespehju wehlet skolotajus
Jsteiza pat aisrahdijumus, ka tad waretu eekluht skolā newehلامي elementi.
Tas nebuht tā naw. Mehš skolotaju peenemfchanas kahrtibu tatschu ne-
domajam grofit. Rā jau teizu, labu dalu no skolotaju algas istaifa isdewumi
par apfurinafchanu, apgaifmosfchanu un dsihwofli. Un to wifu wini fanem
no paschwaldibas eestahdem. Tadeht paschwaldibas eestahdem ir teefiba
runat lihdsi. Tad aisrahda, ka galwenais fchkehrslis esot lihdselku truhfums.
Mums reis par wifam reisem janofkaidro, waj mehš esam kulturela walsts
waj ne. Man leekas, ka kulturelās walsts elementarakā prasiba buhtu: dot
katram peeejamu obligatorifku skolu. Bet lihds fchim tas tā naw. Daschos
apwidos ir behrnu lihds 50%, kas paleef ahrpus skolas. Kulturelas walsts
wiselementarakā eesihme ir, lai wifā apmekletu skolas. Ja paschwaldibu
eestahdes ari us preefchu algos skolotajus, tad mehš par to neefam garan-
teti. Aisrahda, ka walsts newarot usnemtees skolotaju algofchanu us fewi.
Walstij esot jaustura armija, kas ismaksajot loti dauds. Mehš tatschu pahr-
ejam us meera stahwofli un armijas ustureschana ar katru deenu maksās
masaf. Man leekas, ka mehš nedomajam us wiseem laikeem ekfistet tā mi-
litara walsts. Muhsu pastahwefchana jamekle muhsu kulturā, muhsu kul-
turas pazelfchanā. (Sauzeens no kreifās pufes: „Pareifi!“). Es nemas ne-
gribu apgalwot, ka armija mums nebuhtu wajadsiga, bet wina sawu galweno
lomu ispididijusi. Winai ir tik leeli nopelni, ka to preefchā katram Latwijas
pilsonim janoleez galwa. Bet es zeenu ari tos kareiwjus, ari to armiju,
kura strahda un darbojas muhsu kulturās laukā. Scho armiju, deemschehl,
kā es jau aisrahdiju un kā aisrahdija ari ziti, mehš pawifam mas esam zee-
nijuschī. Waj skolotaji nebija tee, kas muhsu waronigā armijā eeaudsinaja
to warona garu, kas winai dewa fpehku pahrwaret skaita sinā dauds leelatus
Bermondta un zitus muhsu eenaidneeku baruš? Man leekas, ka te leels
nopelnš ir ari aismirstajai darbineeku fchkirai — muhsu tautas skolotajeem.
Rā jau aisrahdiju, wiselementarakā kulturās walsts pafihme ir ta, ka wifā
pilsoni apmekle un fpehji apmeklet skolu. Pee mums, tā jau teizu, ar to
stahw behdigi. Ta tatschu naw wispahreja kulturās eesihme, ka mehš waram
paleelitees ar sawu galwas pilsehtu, parahdit ahrsemneefeen, ka mums ir
opera, teatrš, ka mehš waram farihkot konzertus un tā tad esam us loti
augstas isglitibas pafahpes stahwofcha walsts. Bet ja mehš pafkatamees
paschos pamatos, tad stahwofliš ir loti behdiqs (Kalminsch: „Wisur!“).
Birmais runatajs, Salna lungs, te fewifchki zentās aifstahwet Rigas skolu
un skolotajus, teiza, ka wini teefot tagad nostahditi flittakā stahwofli nekā
lihdsi fchim; ka waldibas projektš skolotaju stahwofli wispahri buhtu dauds
wairaf uslabojis, nekā tas esot paredsets isglitibas komifijas projektš.
Salna lungs aifrahdija ari, ka dsihwe Rigā esot dauds dahrgafa, nekā us
laukeem, bet faktš, ka lauku skolotaji sapluhst Rigā, runā pawifam ko preteju.
Dsihwe us laukeem paschlaif naw lehtaka tā Rigā, fewifchki daschos apwidos
Latgalē. Dsihwe tur naw lehtaka, bet pat dahrgafa. Ja mehš nemam wis-
pahrigi dsihwes apstahklus, tad dauds preefchrozibu ir pilsehtas skolotajeem

un fewiſchki, gimenes ſkolotajeem. Sedomajatees tahdu ſtahwokli, ka uſ laukeem dſihwo behrnu tehws — ſkolotajs, kâ nu winam, ja taš ari gribetu ſaweem behrneem dot kautkahdu iſglihtibu, pee tagadejâš algas taš eephejams? Pilſehtâ wiſch to kaut kâ war. Warbuht, wina dehlš teef atſwabinatš no ſkolas naudas un wiſch tomehr kautkâ iſſitifees, bet lauku ſkolotajs par to newar ne ſapnot, winam ſawi behrni jalaiſch zuhfganoš pee ſaimneeka. Wiſch newar ſapnot, kâ to teiza Dehkena kungs, par operu, teatri, winam pat laikrakſta numurš ir greſniba. To wiſch neſpehji nopirkt, maſakais, kâtru deenu ne. Eš ſinu behdiguš ſaktuš, kur ſkolotajs grib ſinat, ſaš paſaulē noteef, un ſtaigâ pee ſemneekeem, ſaš no pilſehtâš eebraukufchi un praſa teem, ko dſird no jauna. Pat par Satwerſmes Sapulzeš wehleſchanam ſkolotaji nebij ſkaidribâ un informejâš pee ſemneekeem, kur pateefibâ wajaſeja buht otradi. Taš tapehž, ka ſkolotaji pee tagadejeem apſtahleem newar eegahdatees ne atteezigu literaturu, ne laikrakſtuš. Pee 350 rublu leelaš algas un kad ta pati mehneſcheem naw iſmaſkata, par to naw to brihnitees. Uſſwehra, ka Rigas ſkolotaju ſtahwokliš kluhſchot behdigs un runataji ſawâ ſtarpâ ſtrihdejâš, kurſch projektš noſtahda ſkolotajuš augſtâ. Eš kâ ſkolotajs waru teift tikai to, ka ſkolotaji nepretendē noſtahtees deejziſ augſti. Wini praſa tikai paſchuš nepezeefſchamafoš ekſiſtenzeš lihdselkuš; wini praſa, lai winuš peelihdſina ziteem darbineekeem, kureem ir tahda pati preeſſchiſglihtiba. Par darba atbildibu te newar buht runa. Salna kungs fewiſchki augſti wehrteja ſemeš gabalu, ſaš uſ laukeem eſot ſkolotajeem. Taš naw wiſeem ſkolotajeem, bet ſkolu pahrfineem; otreem un trefcheem ſkolotajeem ſemeš naw. Naw jaaiſmirſt, ka ja lauku ſkolotajeem tajâ ſinâ ir kaut kahda ehrtiba, tad lauku ſkolotaja darbš nekad nebeidſaš; tad, kad beidſaš ſtundaš, fewiſchki Kurſemē un Wiſemē, lauku ſkolotajeem jahuht nomodâ par ſawu ſkolu weſelaš 24 ſtundaš. Ludſinaſchanaš darbš un behrnu uſraudſiba pehž ſtundam praſa no ſkolotaja ne maſumu weſelibas un ari ne maſumu puhlu. Daſchš labš ſkolotajs dotu leekas trihš, iſchetraš ſtundaš, lai tikai winu atſwabinatu no ſchiš uſraudſibas, deſchuraš un ſkolneeku kopdſihweš.

Beigâš man jaiſteiz ſkolotaju domaš. Leelaš wairumš ſkolotaju redž ſawa ſtahwokla uſlaboſchana weenigi tad, ja ſkolotajuš algoš walſtš. Kâ walſtš eekafēš lihdselkuš no paſchwaldibas eeſtahdem, ta ir winaš dariſchana. Bet kamehr paſchwaldibas eeſtahdem uſtizeta ſkolotaju algoſchana, ſkolotaji netiz, ka wini kahtigi ſawas algas dabuš. To apgalwoja ari iſglihtibaš komiſijâš ſehdē paſchwaldibas departamenta preeſchſtahwiš, kurſch teiza, ka waldibai neeſot lihdselku peepſeeſt lauku paſchwaldibam iſmaſkat algu ſkolotajeem, jo taš warot teift: „Ja mehš ſkolotajeem maſſajam algu, tad atlaujeet mumš paſcheem ſpreet, žil wineem maſkat. Par kahdu algu mehš winuš waram ſalihgt, ta naw juhſu dariſchana.“ Eš kâ ſkolotajs waru augſto ſapulzi luhgt, peenem iſglihtibaš komiſijâš iſſtrahdato litumprojektu. Tâ mehš nodroſchinaſim ſkolotajuš un pazelſim lauku ſkolas un zaur to wiſpahrejo kulturâš lihmeni muhſu walſti un ſtiprinaſim winu kâ uſ eefſcheeni tâ uſ ahreeni. (Sozialdemokrati applaudē).

Preſidentš J. Eſchakſte: Wahrđš peeder Aſpaſijai.

Aſpaſija (ſozialdemokrate): Augſti godatâ ſapulze! Ar preeku, kaut gan ar nepazeetibu, waru konſtatet, ka ſchini augſtâ namâ ſchodeen pirmo reiſi teef iſtirſati kulturâš jautajami. Mehš lihds ſchim eſam runajuſchi par wiſadeem eſonomiſkeem jautajumeem, eegahjuſchi winoš wiſoš ſihkumoš, bet

tagad pee muhsu jaunradamās walsts mums janem wehrā ari muhsu kulturelee usdewumi. Te nu sħodeen mehš atrodamees pee paščas dsitakās ņatnes, pee pašceem pamata elementeem, mehš atrodamees tagad pee muhsu tautskolotajeem. Itars no mums sina, ņahdu lomu tautskolotaji us lauceem ir spehļejuņhi pagahtnē, nesenā wehl, ņa wini netif ween bijuņhi ņkolotaji, ņas ņlase dod sinamu stundu ņkaitu, wini ir ari bijuņhi ahrpus ņkolas behrnu audsinataji, usraudņtaji. Ja, wehl tahtak: wini ir ņabeedribā bijuņhi isglihtibas neseji, ir dibinajuņhi bibliotekas un pulzejuņhi ap ņewi i beedribas un ispildijuņhi dauds taħdu usdewumu, ņo mehš noņauzam par weenigo lauku kulturu. Rad mehš atņkatamees atpaak, mehš redsam, ņa ņhee muhsu kulturas neseji ir eeħluwuņhi lōti behdigā stahwofli. Par wiņeem ņceem mehņneņceem ir eenahzis tif dauds materialu un ņleedsosħu faktu, ņa muhsu tautskolotaji stahw pee bada durwin. Paņħwaldibas pagastos neismaksā wineem algas mehneņceem ilgi, ja pat puņgadeem. Winas atwainoņas ar to, ņa paščas eot noņħehlojamā stahwofli eeħluwuņchas zaur karu un postu. Bet atņtatifimees atpaak un wehl nesenā pagahtnē preeņħ kara, kad kapitalisms gahja us augħhu, ņā tad paņħwaldibas isturejās pret ņaweem ņkolotajeem! Ja palasam laikraņtus, mehš tur ņastopam wairakās weetās apraņtus, ņā ņanahkuņhi pagasta papas pee puojoņħam gliħem un wineem eenahzis prahtā taħds joņs: „Mehš ņawus ņkolotajuņ pēenemsim us maksoliskhanu!“ Tā nebija weena parahdiba ween, bet ņahka atħahrtotees un palika tipiska. Mehš tagad stahwam pee alternatiwes: waj winus algoņ weetejās paņħwaldibas eestahdes, jeh waj tee tiks algoti no waldibas puņes. Ilgus mehneħus mehš jau tifam strahdajuņhi isglihtibas komiņija pee ņħi jautajuma un atraduņhi, ņa ņkolotajuņ ilgaf mehš newaram atņtaht paņħwaldibam par apuri. Winas pat labos laikos pret wiņeem ņkolotajeem ir nezeenigi isturejuņħas, kur nu wehl tagad, kur winas paščas atrodas neapņtausħamā stahwofli, Ćut gan dasħi dati rahdija, ņa dasħas paņħwaldibas, kurām ir liħdselki, tomehr nealgo ņawus ņkolotajuņ ņā wajadsħu. Tadeħt mehš taifijām leħmumu un isstrahdajām liħumprojektu, ņa ņkolotaji ir nododami walstij algoņħanā. Bet te weenā jaukā deenā eenahza liħumprojekts, kurħ nolēhma, ņa aif taupibas eemesleem walsts newarot usnemtees ņkolotaju algoņħanu. Muhs taņ lōti pahrsheidsa; israhdijās pat, ņa dasħi no komiņijas lozefkeem nehma ņawus isteizeenus atpaak, Ćaut gan agraf wini bij bijuņhi par to, ņa walsts ņkolotajuņ algo. Rad es jautaju, kaħez tā, wini teiza, ņa peħz dsitakas pahrdomasħanas wini pee ņħahda ņleħdseena nahkuņhi. Tika ari mineis eemls, ņa tad buħħot tuwakas ņaites starp paņħwaldibas eestahdem un ņkolotajeem. Bes ta ņkolotajeem ari nederot dauds eħst, jo neehdis ņkolotajņ warot dauds labaf strahdat, nekā paehdis. Ćħis ņamofais apgalwojumņ nahza no semneeku ņaweenibas puņes. Jajautā teeņħam, kaħez gan walsts negrib usnemtees ņkolotaju algoņħanu? Kas tad wiņpahrigi ir walsts usdewums? Waj wina teeņħam naw taņ zentra organs, kuram jawada wiņs organisms, kurām jayahrsin wiņas nerwu ņħkeedras? Waj winai naw wiņur ņawa roka japeeleef kur ņahp, jareds, kur ir postņ? Ćs domaju, taņ tatħhu ir walsts usdewums, ņewiņħi muhsu jaunās walsts usdewums, ņas tifko teef radita. Ja mehš atņkatamees atpaak us stahwofli, kaħds bija zara laikos, tad redsam, ņa toreis ņkolotaji un walsts bija diwi naidigi pretpoli: mums bija kreewu inspektori, kureem bija sinami pahrtreewoņħanas noluhki. See gribeja atnem mums wiņu dahrgako — tautas walodu. Tagad mehš

esam weens kopigs, weens weseles, kam jafaslejas kopiga sabeedriba un walsti. Tas ir pats elementarais usdewums. Ja to nespehjam, tad tautas kultura teel apdraudeta paschos pamatos. Waj man teescham jafaka, zif swarigs ir kultura usdewums? Kas ir kultura? Kultura ir tautas dwehfele, tautas eefshejais stiprums un tautas raksturs. Ja mums naw schi eefsheja stipruma, naw schi rakstura, tad mehš ari ekonomisko dsihwi newaram weikt, wadit. Jo wairaf mums buhs schi eefsheja gariga stipruma, jo bagataki mehš buhsim, jo plaschatâ mehrâ mehš warefim wadit wifus darbus un weidot walsts dsihwi. Tad mehš ari warefim ar lepnumu us ahreeni representetees un mums buhs wairaf teesibas us de jure atsihschanu, nefa kad mehš flihsim atpafal meschoniba un nonahsim analfabeta stahwofli. Rahdu de jure mehš tad warefim prafi? Waj neredsejam, kahdu lomu spehle kultura wehstures pahrgrosibâs, ar kurâm mums kâ jaunai tautai loti jarehinas? Ja tautas isnihst, tad tomehr winu kultura dsihwo. To mehš redsam wisgaischaf pee greekeem. Uri no muhsu sentischeem, kas grimuschi kapâ, tomehr wehl kautkas palizis, lai gan wini dauds zeetuschi, mahtti un spaiditi, tomehr winu tautas dseefmas ir palikuschas un us schis kultura pamala mehš ari lihds schim dsihwojam. Uri tagadejos breesnu laikos, kad nahza Bermondta usbrukums, kas mums ir palihdsejis uswaret? Waj muhsu faraspehts buhtu spehjis naidneeku satreekt, ja winu nebuhtu wadijusi dsila fajuhfma eet preefsch sawas dsimtenes un list galwu us eschinas, ja nebuhtu bijuschas tautas dseefmas? Mehš emigranti, kad parbrauzâm dsimtene, warejam ar leelu preeku konstatet, ka tif isglihtotu armiju, tif fajuhfminatu kâ latweefsheem, neefam nekur zitur atraduschi. Mehš sapratâm, kas pee Rigas ir uswarejis. Tapat kâ greeki uswareja perfeefschus ar sawu kulturu, tapat ari te kultura, to muhsu tauta tikai nedauds gradus atpafal ir smehlupees, uswareja. Ja nemam wehrâ leelineekus un prafam, tapehz strahdneeki, ja wineem islikâs tur apstahkli labaki, nepahrgahja tur pahri, tad ari te redsam, ka ta ir bijusi tautas dwehfele, muhsu kultura ihpatniba, kas wineem naw kahwufi isflikht us sweeschumu. Mehš negribam ispluhst wispasaules plaschumâ, mehš gribam sawu kulturu. Ja nu juhs negribeet scho kulturu mums dot, ja juhs negribat to weizinat, tad juhs dseneet muhsu tautu leelineezismâ eefschâ. Japrafa, kadehl tad taupit taifni sche, kadehl newareja taupit tur, kur bij us to isde-wiba? Kad muhschneeku semes bij japehrt, tad to atrada par wajadsigu, tur naudas bij deefgan, bet kad wajaga skolotajus algot, tad wajaga taupit. (Applausi pa kreisi; Dr. Kalninsch no weetas: „Pareisi!“) Un teescham, ja waldbiba nenems wehrâ, ka mehš, masa tauta, bes kultura newaram pastahwet, tad mehš stary leelâm kultura tautam tiffim fabersti kâ grauds stary alme-neem. Ja bagatas schkiras domâ, ka winas war laist sawus behrnus us ahrsemem skolâs, warbuht, pee kulturtregereem, tad mehš, kas nahkam no sematâm schkiram, gribam sawu tautas dwehfele, tautas kulturu. Mehš finam, ka walsts sawâ pastahwefchanâ newar tikt radita no jauna, ja truhkst winas galwena pamatafmena, ja truhkst kultura. Tapehz es usturu prafibu sawas frazijas wahrda, ka mums pee sawas walsts jaunradischanas wajaga finat sawus peenahfnumus un usdewumus, un walsts augstafais usdewums ir ruhpetees, lai muhsu kultura buhtu nodroschinata un lai muhsu skolotajeem nebuhtu bada jamirst; es usturu isglihtibas komisijas isstrahdato likumprojektu, ka skolotaji algojami no walsts. (Applausi pa kreisi)

Presidentis J. Tschafte: Wahrds peeder Breedim.

U. B r e e d i s (semneeku ņaweeniba): Augsti godatā ņapulze! Ėa ir jauna waloda, ar ņahdu eefahņas iņglihtibas komiņijas iņstrahdatais likumprojekts, kura pirmais pants jau noņata, ņa ņkolotaji teef eerindoti walsts eerehdnos un ņanem algu no walsts. Lihds ņchim mehņ tā nebijaņ para-
 duschi; lihds ņchim paņchwaldibas eestahdem leelaka brihwiba bija dota. Ėa tas bija ne tikai pee mums, bet ari zitās wezās demofratiskās walsts. Ės domaju, ņa tee, kuri daudsreis atņauzās uņ ņchim wezām demofratiskām walstim, nahņs ar ņaweem nowehrojumeem un paņazis, ņa tur paņchwaldibas eestahdes ne tikai meklē teefibas, bet ari apņinas un usnemas peenahkumus, un tā tad ņchim projektam nepeefritis. Bet mehņ, ņā nesenā pagatnē, doma-
 jam, ņa tas un tas mums jaņanem no trona. Kad bija ņahdi iņdewumi, kuri paņcheem iņlikās gruhti, tad ņlatijamees uņ „kroni.“ „Kroni“ eedomajās ņā ņahdu neiņmelamu awotu, no kura ņmehla katrs, ņam tik wajadseja. Mehņ ncredsejam, ņa „kronis“ wiņu to leutu bija eerihkojis tā, ņa winņch wairaf ņpehja ņanemt no tautas, neņā no ņchehlastibas peefņhirt tautas wajadņibam. Ra tahda „trona“ iņpratne ir wehl tagad muhņu tautā, par to nebuhtu ko brihnitees. Ėauta wehl naw ņpehjuņi iņprast pahrdņihwojamo laikmetu. Bet jabrihnas, ja tas pats dņirdams ari muhņu likumdoņchanas eestahdē. Dehņena kungs ņazija, ņa tad, kad waldbiba eebraufuņi Rigā un ņkolotaji gahjuņchi to apņweikt, ministru presidents teizis, ņa ņewiņņhi ruhpeņchotees par ņkolotajeem. Ėeekas, itņā waldbiba, ņchurp braukdama, buhtu uņ wezā fuga panehmuņi lihdsi wiņu, ņas tautai un semei wajadņigs; un tikai atleef dot kur un ņam ņas wajadņigs. Mehņ labi ņinam, ņa waldbiba atbrauza ar tufņchām roņam un nopostitā semē uņ drupam wajadseja radit jaunu dņihwi. Wiņam tam wajadseja rastees ar weetejeem lihdselkeem. Ėe nu paņchwaldibas eestahdem bij jaapņinas, ņa ņaites, ņas agraf muhņ ņaistija, ir atkrituņchas un nu waram strahdat brihwi. Brihwibu lai nesaprotam tā, ņa mehņ nu waram brihwi strahdat un netrauzeti paņchi gahdat, ņas mums ir wajadņigs. Ėa gaidiņim tikai uņ to, ko doņ waldbiba, un paņchi nefa nedarisim, tad nonahņim wehl kluhmigakos apstahklos, neņā eņam. Paņchwaldibas eestahdes wehl naw ņapratuschas, ņas winām darams. Lihds ņchim winas wairaf zentuņchās pehņ ņawām teefibam, bet lihds ar to aismirņuņchas ņawus peenahkumus. Ėaur to ņkolotajeem nahņas mehnescheem ilgi dņihwot bes algas. Ės pilnigi peefrihtu ziteem runatajeem, ņa mums jameklē iseja no ņchi stahwokla, bet jameklē zitadi, neņā to dara preeņņhā liktos noteikumos. Ėe Dehņena kungs aifrahdija, ņa uņ laukeem ņkolotajuņ meklejot par lehtaku algu. Ėa, tas ari daschos gadijumos tā ir bijis. Ėkolotaju algu daschreis uņstatijuņchi ņā labdaribu, bet newis ņā algu par ņawa peenahkuma yildņchanu. Uņ ņkolotaju, kufņch ņanehmis algu, daschreis noņtatijuņchees ņā uņ ņahdu luhdseju, bet ne ņā uņ tahdu, ņas ņanem algu par ņawu darbu. Tas tā bija wezos laikos. Ėagad tas jaatmet. Ėanahņ pee apņinas, ņa, ja paņchwaldibas eestahdes ņkolotajuņ aizina pee darba, tad ari tām wini jaalgo. Dehņena kungs wehl aifrahdija, ņa algas ņkolotajeem jaismaksā no walsts un ņinansu ministrijas usdewums esot ņadabut lihdselkus. Kas tad ir ņinansu ministrija? Winas usdewums esot ņkolotajeem algas ņagahdat. Bet no kurenes to dabuht, par to naw data. Ės ņche newaru aismirņt to, ko komiņija ņazija ņinansu ministra beedrņ: walsts ņcho usdewumu uņ ņewi newarot usnemptees. Ur to ir jarehņinajas. Ėa ņinansu ministra beedrņ mums ņazija, ņa walsts to

nepar usņemtees un ja tagad mehš sazīsim, ka finanšu ministrijai šchee lihdselki jafagahdā, tad radīsim likumu, kas naw dšihwē iswedams. Ja Satweršmes Sapulze peespreedis, ka finanšu ministrijai tas jadara, tad, tā kā wina to neparēs ispildit, atkal buhs pahrmetumi, ka waldiba to un to nedara, ka finanšu ministrs neispilda sawus peenahkumus un ka tapehz winam buhtu jaifeet. Tagad pahrmetumi atkritis, jo finanšu ministrs scho atbildibu no sewis ir nobihdijis. Ar to mums ir jarehkinas. Leeta ta, ka mums likums ir ne tikai jaifdod, bet ari jagahdā, lai to ispilda. Ja waldiba to neparēs pildit, tad tas buhs jadara Satweršmes Sapulzei.

Aspasiņas kundse loti dauds runaja par kulturu, issazijās, ka ta ir tautas dwehsele. Gluschi pareisi, tikai sawadi, ka tautas dwehsele nepar istift bes waldibas aibildneezibas, ka schi tauta ir tif nepariga, ka wina pati to nespehz un waldibai ir jaeespeeschas wifos sikhumos. (Troksnis un daschadi starpsauzeeni pee sozialdemokrateem). Ja tauta pati neapsinas sawu peenahkumu un waldibai ir jaet scho peenahkumu mahzit, tad tas buhs leels solis us preekschu dwehseles uskopšanā. Bet kad waldiba eetu un dotu, ja tikai winai buhtu ko dot un maksat, ko seme prasa, tad mehš tautas dwehseli aismidfinatu pawisam. Pahrmet, ka waldiba to darot aif taupibas. No maneem eepreekschejeem wahrdeem gan wareja saprast, kahda ta taupiba war buht.

Tad Aspasiņas kundse issazijās, ka kahds no semneeku saweenibas teizis, ka neehdis warot labal strahdat nekā paehdis. Es nebiju apatschkomisija klah, es nesinu, ko katrs teizis, bet gan wehletos, lai Aspasiņas kundse pasazitu, kas to ir teizis, jo negribu, ka ari us mani waretu to atteezinat. Tad wehl Aspasiņas kundse sazija, ka waldibai esot zentralisazijas politika. Waj tas buhs no teem peedshwojumeem, kuras Aspasiņas kundse sew no sweschuma lihdsi panehmuši, waj, warbuht, tur sweschumā wifš teef zentralisetas? Mans eestats ir pawisam zits; labak, ka mehš no zentralisazijas wairaf attahlinasimees. Zentralisazija es redsu bailigu isredsi nahkotnē. Mehš padaram waltis kasi par tahdu zentralisazijas eestahdi, ja mehš laischam zaur to sumas, kuras war tift us weetas realisetas. Weenu schahdu gadijumu peenemdami, mehš atweram durwis ziteem. Sozialās likundofchanas komisija kafa, ka ari wifu nespehjneeku apgahdiba jaufseef waltis kafei. Rā tad lai waltis kafe sadabū wifus maksajumus? Tā mehš padarim waltis aparatu ne tikai smagu, bet tahdu, ka waltis war notift katastrofa. Tahdu paraugu demokratiskās waltis, isnemot Badomju Kreewiju, naw. Kas notiftu, ja mehš peenemtu tagad preekschā liktos pagaidu noteikumus, kur teifts, ka waldiba usnemas skolotaju algu maksachanu? Pirmajā azumirklī weegli uselpotu skolotaji. Tagad wineem pa leelakai dalai algas neteef kahrtigi ismaksatas, wini saudejuschi zeribas us paschwaldibas eestahdem un domā, ka no waldibas algu warēs fanemt, tikai wajadsēs pagaidit noteikto mehnescha deenu un najda buhs rofā. Bet „ironis“ ir pasazijis, kahds mums tagad stahwoklis un peenahks laiks, ka algas nebuhš. Skolotaji, kas ustahjuschees par algas paaugstinachanu, parahdijuschi to glesnu, kahda wina pateesiba us weetam ir. Man ir prahtā kahdas skolotaju beedribas, laifam, skolotaju saweenibas eefneegums, furā apraksta tragifkos apstahklus, kahdus pahrdshwo skolotaji us laukeem, un aifrahda, ka lihdselku paschwaldibas eestahdem ir deefgan, bet winas ir nolaidigas un nedarbojas. Ja lihdselki paschwaldibam ir, bet waltis kafe naw, tad te ir jarihfojas

pawisam otradi: ir japeespreesch paschwaldibas eestahdes darbotees un jadod stingri noteikumi, lai winas saweem skolotajeem ismaksā algas. Rahdas tās buhtu, tas japareds likumā un tad nebuhs pahrmetumu, ka algas nedabus. Dehena kungs ari netiz schim likumam, jo winsch komisija teiza, ka schis likums nefa dauds nelihdseschot, jo buhschot skolotaji, kas ar paschwaldibas eestahdem taisischot fiktivus lihgumus un fanemschot masaku algu, nekā tas likumā paredsets. Es un ari mana frakzija us skolotajeem un paschwaldibam neskatamees til neustizigi. Par wisam leetam paschailleedsigu kulturas darbineeku newar nolikt til semu, ka tas waretu ar paschwaldibas eestahdem west fiktivus rehkinus.

Uspasijas knndse atfauzās par de jure dabuschanu, ka mehš to warefim eeguht ar sawu kulturu. Ja, taisniba, muhsu kultura dauds mums ir lihdsesjuši un lihdses turpmat, bet, ja mehš radjim tahdu budschetu, kahds nekur zitur naw parasts, un nesinasim paschi, ka galus kopā sawilkt, tad man leetas, ar to de jure tiks tahlaf atbihdits.

Es leeku preekschā isglichtibas komisijas projektu atdoi atpakaļ, lai lihds nahkamai sehdei isglichtibas komisija isstrahdatu zitu projektu, kuram par pamatu listu, ka paschwaldibas eestahdem ir jamaksā skolotaju algas, un tur, kur tas naw eespehjams, to isdara walsts. Tā jau ari paredsets tajos noteikumos, kuras waldiba ir eesneegusi.

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Fr. Trafunam.

Fr. Trafunas (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Loti patihkami, ka runataji no semneeku saweenibas eeminejās par latgaleeschu ihpatnibas. Ra schahdas ihpatnibas ir, to peerahdija jau wakarejā deena, gandrifs wisa schi nodala, bet tā no kreisās, tā ari no labās puses schis ihpatnibas netika eewehrotas. Tā semneeku saweeniba, tā ari sozialdemokrati daschreis tur, kur pateest bija ihpatnibas un bija dibinataš latgaleeschu prasibas, tās atraidija un tapehz es faku, man bija sewischki patihkami dsirdet, ka semneeku saweeniba par ihpatnibam eeminejās. Es nesazischu, ka tee agrumentu, kuras semneeku saweenibas runataji peeweda, mani pilnigi pahrllezinaja, ja waldiba atalgoš tos skolotajus, tad, tā sakot, skolotaju stahwolks buhschot dauds gruhtals nekā lihds schim. Tad paschwaldibas eestahdes nenahlschot skolotajeem palihgā. Schis agruments mani nepahrleezinaja tapehz, ka paschwaldibas eestahdem neweens neleeds nahkt skolotajeemp alihgā ar to paschu pabalstu, ar kahdu tās nahza lihds schim. Bet es nemu leetu no zitas puses. Man pawisam negribas skolotajus atahlinat no paschwaldibas un no tautas. Man gribetos, lai skolotaji stahwetu wistuwakā sakarā tā ar behrneem, tā ar paschwaldibas eestahdem, kuras ir behrnu wezaku preekschstahwi. Jo zeeschak tee buhs faisliki, jo wairak tee ruhpeees par paschu skolu. Bet pee schi gadijuma es gribetu runat par zitu leetu un to wajadsetu nemt dauds nopeetnaki. Kad pehrn Sautas Padomē tika pahrspreests likumprojekts par obligatorisko skolu apmekleschanu, par noscheloschanu es nebija Rigā un tad eerados, tad likumprojekts bij jau gandrifs gataws un isstrahdats un man nebij eespehjas isteikt pilnā mehrā sawas domas. Bet ari tad pee gadijuma es aisteheru to, ka likums nebija deesgan pahrdomats un deesgan isstrahdats. Un ka tas nebija deesgan isstrahdats, to peerahda wisas tagadejās gruhtibas. Mehš gan isdewam likumu par obligatorisko skolu apmekleschanu, bet mehš neaprehkinajam, wispirms, kahdi mums buhs lihdsekli, kahdi un no kureenes mums buhs skolotaji, waj mums

būhš telpas skolam un zif ilgā laikā mums vajadzēs eewest obligatoriskā skolu apmeklēšanu. Samdehl, ka nchš neko neaprehkinajām, mehš nonahzām pee ta, ka likums ir isdotš, bet skolas neteef apmekletas, jo wīnu naw. Un skolu naw tapehž, ka weenā gadā, kad tauta pehž kara stīpri ispostita, naw domajams tās radit. Un ja ari mehš gribetu un ūpehtu wifas nopostitās skolu ehlas ūstaitit, tad mums truhktu skolotaju. Mehš nereklinajām ari par lihdsekleem, waj walstš spehš skolas ūsturet un waj pati tauta un waj pašwaldibas eestahdes spehš to darit. Bes tam mehš neeewehrojām to, ka ja mehš gribam eewest obligatoriskā skolu apmeklēšanu un wišpahrīgu tautas apgaismošanu, tad wajadseja skatitees no wifas tautas wajadšibu, no walstiskā redses stahwokla. Mehš sinam, ka Kursēmē un Widsemē apgaismošanas leetas bija daudš labakas nekā Latgalē. Kursēmē un Widsemē bija skolotaju seminari, bija skolas, kurās kuršs gandrihš lihdsinajās 4 klasem un no tautas skolam daschreis eestahjās gimnasijās, bet Latgalē tahdu skolu nebij. Latgalē tas bija aistleegts angliš. Jlgu laiku bija aistleegts latweescheem eestahtees par skolotajeem. Par skolu wajadšibam nedrihksteja eeminetees. Pareistizigee skolotaji, kas eedroschinajās mahzit bes atlihdšibas latweeschu walodu, tifa atlaisti un weetas teem wairš nedewa. Kad mums nodibinajās walstš, kad mehš dabujām brihwibu, tad es zereju, ka latweeschu waldiba un tauta isleetos wifus šawus spehtus, lai pazeltu apgaismošanu Latgalē, jo kur ir leelaka wajadšiba, tur wajaga leetot leelatus lihdseklus. Newar palaištees tikai ūs to, ka latgaleeschi tai sinā ir wahjati, jo wineem truhkt skolu ehku un lihdsektu, ar ko winas buhwet. Kursēmē un Widsemē skolu bija wairak daschā weetā, warbuht, peeteefoschi daudš, tapehž wajadseja nemit lihdseklus no tās tautas dalas, kura ir stipraka un isleetot preekšč wahjatās. Lihdš schim Latgale tai sinā ir nōstahdita loti semu. Daschās weetās, kur bija agrak skolas, tās ari tifa atklahtas, bet ir daudš weetas bes skolam. Reti kahdā pagastā ir pateefas skolas mahjas, waj kur atahlak no pagasta kahds wežs frogs pahrtaitis par skolu. Parasti skolas bija zeemos, kur weenā mahjas galā dšihwoja semneeks un šawas mahjas otru galu isnomaja preekšč skolas. Schi skola fastahweja no weenas istabas, kur behrneem nebija ne kur iseet, ne kur apstahtees. Wišpirms mums wajaga isstrahdat sinamu gatawu programu, sinamu planu, kahdā laikā mehš warešim atklaht skolas wifā Latwijā. Wajaga isstrahdat sinamu programu, lai pehž dascheem gadeem wifā Latwijā nebuhtu neweena behrna, kas paliktu, masakais bes pirmmahzibas skolas. Wajadsetu isstrahdat programu, lai, pirmam kahrtam, tiftu paplašchinatas pirmmahzibas skolas un tikai pehž tam waretu domat par pamatskolu eeweschānu wifā Latwijā. Es gribu zeret, ka tagadejā waldiba par to gahdās. Satwersmes Sapulzei katrā sinā wajadšēs, tā šakot, ruhpiגי kertees pee schis leetas, lai tiftu eewesta wišpahreja apgaismošana, lai mums buhtu sinama programa, kahdu zelu mehš gribam eet un kahdā laikā pee mums tiks eewesta obligatoriskā skolu apmeklēšana ne tikai Kursēmē un Widsemē, bet ari Latgalē. Wišpirms wajaga gahdat, lai buhtu skolu mahjas.

Mehš dabujām skolotajus no Polozkas un Witebskas skolotaju seminareem. Schee skolotaji šazija, ka wini ir atnahkufchi ūs Latgali ne tapehž, lai apgaismotu latgaleeschus, bet gan tapehž, lai pataitu winus par freweem un pareistizigeeem. Tadehl muhfu pirmais ūsdewums buhtu stahtees tuhlin pee skolotaju seminara atklāšanas Latgalē. Lai Latgalē waretu atklaht skolotaju

seminaru, tad wajaga gahdat, lai buhtu peemehrotas telpas. Weenigais, wistuwafais un labafais zentrs buhtu Rehsefne tapehz, ka ta pateefcham ir Latgales zentrs, wifseem weegli peeejams, bet tur truhft telpu. Mums tapehz nekawejojochi wajadsetu gahdat telpas, kur waretu atwehrt skolotaju seminaru. Mani fungi! Juhš sineet, ka mums pateefcham naw labu skolotaju, ka mehš nemam winuš tikai pagaidam ar nepeteefochu isglihtibu. Ratram labi saprotams, ka skolotajs, kurfch naw peeteefochi isglihtots, newar buht par skolotaju. Ja mehš ari atwehrtu skolotaju seminaru, tad mums us skolotajeem wajadsetu gaidit wismas 4 gadus. Buhtu labi, ja skolotaju seminaru audsefni sabuhtu seminarâ ne 4, bet 6 gadus, jo teem katrâ sinâ wajaga stahwet dauds augstal par saweem audsefneem, lai pehejeem pateefcham waratu pasneegt un mahzit ko labu.

Bes tam mums nekawejojochi jastahjas pee skolu ehfu zelschanas. Pa wifu Latgali juhš atradiseet loti nedauds mahju, kuras buhtu peemehrotas pamatskolu wajadfibam. Tas prasīs dauds laika, dauds materiala un deefgan leelus isdewumuš. Tadeht es esmu pahrleezinats, ka weenâ, diwos, waj pat trijos gados mehš nespehsim uszelt tik dauds skolu ehfu, zit tos buhs wajadfigs. Latgaleefchu behrni un wezaki gaida us tahdam skolas ehkam. Tapehz waldbibas peenahfums ir gahdat, lai skolotaju leeta netittu nodota paschwaldbibas eestahschu rokâs. Es pilnigi peekrihtu, ka wajaga peeradinat tautu pee ta, lai wina pati gahdatu un ruhpetos par sawu isglihtibu. Bet ja tauta naw peeteefochi isglihtota, tad waldbai janahk palihgâ paschwaldbibas eestahdem un jastrahdâ ar tam kopâ. Kas sihmejâs us Latgali, tad wina ilgus laikus ir bijusi sem okupazijas waras, sem wahzeefcheem, sem leelineefkeem, kuri ekonomiski bij dauds stipraki, tadeht katrs sapratis, ka Latgales paschwaldbibas eestahdes schimbrihscham weenas nebuhš spehjigas tift galâ ar skolotaju jautajumu, ja waldbiba nenahks tam ar sinamu pabastu palihgâ. Pee schi gadijuma es atzeros runas par Walku. Tika eefustinats jautajums, ka wajaga nahkt Walkai palihgâ, ka ta dauds zeetuſi un tapehz wajagot atlaut sinamu kreditu, lai ar to pabalstiti ispostitas sainneezibas un pabalstiti ari skolas. Toreis es ari atklahti issazijos, ka es ar wifu ſirdi peekrihtu schim domam un issaziju wehleschanos, ka tas patš buhtu wajadfigs ari Latgalē. Mani aistradhija, ka to paschu, kad buhs eestahjees meers, dos ari Latgalei. Mani fungi, meers jau labu laiku noslehgtis un kahrtiba Latgalē ir jau eestahjusees, bet Latgale wehl arween paleef ispostita. Latgalei truhft skolu, truhft skolotaju, truhft lihdselku, truhft spehku. Tagad Latgalei wajaga nahkt palihgâ otrâm diwâm Latwijas dalam zelt sawu trescho daku us ta lihmena, us kahda atrodas Kurseme un Widseme. Tapehz es esmu pilns zeribas, ka mans preetschlikums atradis tikpat ſiltu atbaltu, ka tas bija pee Walkas jautajuma un tapehz mehš leekam preetschâ isstrahdat sinamu planu, ka Latgales skolam un Latgales skolotaju wajadfibam tittu atwehlets 50.000.000 rublu pabalstis. Ar scho pabalstu warēs apmeerinat paschwaldbibas eestahdes, kuras tagad nespehj atalgot skolotajus. No schis sumas wispirms buhtu jaatwehl sinama suma skolotaju seminaru atklahschanai un ari zitu skolu ehfu taisichanai. Es esmu pahrleezinats, ka paschwaldbibas eestahdes un ari paschi latgaleefchi ar saweem spehkeem nahks palihgâ. Wini palihdses gan ar sawu darbu, gan ar materialeem un naudas lihdselleem, bet weeni, bes kahdas palihdsibas no walstis, wini nespehj to darit un tapehz walstij janahk sche palihgâ. (Uplausi).

Wizepresidents A. Petrewižs: Wahrds peeder Kempam.

F. Kempš (Latgales lauschu partija): Zeenijamee fungi, deputati! Eche tika runats par to, kas atmaksās skolotajus, waj walsts atmaksās no walsts lihdslekem, waj pašchwaldibas eestahdes no weetejeem lihdslekem. Es domaju, ka skolotajem wajabsetu buht pilnigi neatkarigeem no waldbas eestahdem, kā ari pašchai skolai wajaga buht brihwai un neatkarigai no pašch-reisejas waldbas politikas. Un tas waretu notikt tikai tad, ja no kara ispostitee apgabali pašchi faweem spehkeem waretu weikt wišus skolu isdewumus. Bet deemschehl mehš to neredsam wišā Latwijā un sewiſchfi to neredsam Latgalē. Ja ir zeetuſchas Kurseme un Widseme, tad Latgale ir wairaf zeetuſti, warbuht, ne taisni no kara uguns, bet no garā okupazijas laika, gan no ſarkaneem, gan no balteem. Muhsu skolas Latgalē ir isnihzinatas, ir palikušas tikai ſeenas un zauri junti. Skolu peederumi, daschadas kolezijas naw atrodamas ne tikai skolās uš laukeem, bet ari pašchos Latgales zentros pilsehtās: Rehseknē, Ludsā, Daugawpili newar atraft neweenas leelakas grahmatu krahtuwes, gandrihš nekahdu mahzibas lihdsleku. Kad mehš wiſu to eewehrojam, tad nahkam pee flehdseena, ka ſchai ſwarigā leetā walstij ir janahf palihgā. Tautas apgaiſmoſchana ir tikpat ſwariga, kā nazionalas armijas uſtureſchana. Kad mehš runajam par muhsu tautas apgaiſmoſchanu, tad newajaga aismirſt to ſafamo wahrdu, kurſch teel daudſinats pa wiſu Wahziju, ka 70. gados Wahzijas skolotajs uſwareja Franzijas karawihru. Pateeſcham, tikai gaiſma dod tautai spehfu, ar ko wina ſargā un glabā ſawas brihwibas. Tā tad runajot par skolotaju atalgoſchanu, janahf pee flehdseena, ka ſchini leetā janahf palihgā walstij ar wiſeem faweem kapitaleem. Bet lai weetejam pašchwaldibam buhtu daudſmas kontroles teeſibas, lai winas waretu ſtatiitees, kā tās skolas eet, buhtu wehlams, ka walsts pabalsti eetu zaur weetejo pašchwaldibu rokam.

Runajot par Latgales wajadsibam es gribetu aſrahdit, ka newajaga aismirſt ari to, kas ir Latgale preeſch Latwijas. Latgale ir netikween $\frac{1}{3}$ no Latwijas, bet ir weena no ſwarigakām dalam pehž ſawas geografiskās poſizijas. Mehš dſtdam latweeſchu preſē un ſarunās pahremumus, ka latgaleeſchi naw pateizigi par to, ka latweeſchi ir toš atbrihwojuſchi, ka latgaleeſchi eſot romantiki, kurus newar ſaprast. Nes' ko tee grib, un nes' kur tee ſteidſas, ko praſa. Mehš, latgaleeſchi, warbuht, pateeſi pahrdſwojam to romantisko laikmetu, furu juhs pahrdſwojāt jau 60. gados. Bet mehš redsam, ka ſinamā balteeſchu dalā atdſimst tās tautiskais romantiſms un ſewiſchfi wiſch atdſimst „Latwijas Sarga“ ſlejās un tamlihdſigos laikrakstos. Bet tas romantiſkais patriotiſms naw weſeligs. Wiſch iſwehrſchas par ſchowiniſmu. Mehš redsam, ka latgaleeſcheem pahrem neultizibu, ka wini eſot autonomiſti, ſeparatiſti u. t. t. Par ko tas tā ir? Tas, fungi, ir par to, ka pašchu latgaleeſchu widū ir uſtraukums. Ja mehš paſkatamees, kā ir Latgales skolas noſtahditas, tad redsam, ka loti ſlikti. Grahmatu naw, mahzibas lihdsleku ari, bet latgaleeſchi ſin, ka Rigā ir ſtaista opera, drama, warbuht, buhs ſtaista teatra ſkola, glesneezibas akademijs, bet Latgalē naw skolotaju ſeminaru, ir tikai weena gimnastija, ja to Rehseknēs weenigo widuſskolu waretu ſaukt par gimnastiju. Wiſas lauku skolu mahjas ir ſakrituſchas. Latgale kleeſt pehž skolam un mehš newaram uš to zeret, ka pašchwaldibas par to wiſu ſemigi gahdās. Latgales tauta grib eet uš preeſchu, bet newar. Wiſs ispoſtits, i pilsehtas, i lauki, un no ſemneefa newar praſit leelakus

nodoklus, tā tee jau ir. Armija stahw Latgalē ar wīsu sawu smagumu, ar schukhtim, malkas, seena peegahdaschanu un ziteem naturalklauschu grubtumeem. No eedfihwotajeem naw eespehjamš dabut tif daudš naudas lihdselku, lai waretu skolās pareiši nostahdit. Se wadjadiga walstš palihdsiba un winas lihdselki, bet newajaga aismirst to, ka Latgale ir wairak raiba, nekā daschš par to domā. Winā ir daschadas tautibas ar daschadam kulturam un pasaulēs usfateem. Tas wīš fareschgi Latgales skolās leetas. Waj juhs sineet, ka tur ir wezu wezee latgaleeschgi, kuri peenehmuschki baltkreewu walodu; ja juhs wajaseet, kas tee tahdi ir, tad wineem pascheem to ir grubti pateift. Un te tautas skolotaji labi nostahditas skolās war feht un plaut leelus auglus. Kad mehš eedomasimees, ka austrumu robescha ir daudš swarigaka, nekā muhsu robescha, kas ir us juhras pusi — us wakareem, tad mums janahf pee flehdseena, ka wina netikween no strategiskā, bet ari un tautiskā redses stahwokka ir stiprak jafargā. Zif Latgalē teef jaunās skolās dibinatas preefch latgaleescheem, zif preefch zittateescheem? Jitas tā ees tablak, tad mehš ar tautas isglihtibu us preefchu netiksim. Mums draud tas, ka Latgale par Latwijas dalu faukfees tikai wahrda pehz un nazonalais elements joprojam tiks nomahkts no zittateescheem. Latgales skolās leetas neatrodas paschu latgaleeschu rokās. Bet Latgales skolu war zelt tif latgaleeschgi paschi, isleetojot walstš lihdselkus pehz weetejeem apstahkleem. Kad mehš scho leelo darbu atstahu tikai us paschwaldibu plezeem, tad mehš tablu netiktu, tad Latgale ir un paliktu weena no tumfchafam prowinzem, buhtu tikai par to reserwuaru, no kura nahstu tikai weentahrschi tumfchi strahdneeki, grahwu razeji. Se jau fazija no weenas un otras puses, ka bes apgaismoschanas un tautas pazelschanas mehš newaram buht par stipru tautu un walsti. Se no labās puses fazija, ka latgaleeschgi sawas ihpatnibas warēs aistahwet ar to, kā ihsti paschwaldibas samalkfās skolotajus. Valdees, fungi, par juhfu schehlastibu us muhsu ihpatnibam, bet fur juhs bijāt, kad mehš semeš jautajumā sawas ihpatnibas aistahwejam? Mehš sawas ihpatnibas aistahwesim paschi. Ja mehš efam weena walstš, tad wajaga, ka mums buhtu weena skola un weens ideals pazelt tautu, lai ta buhtu weenadi apgaismota no pascheem Latwijas rihteem lihds wakareem.

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Dehkenam.

R. Dehkenš (sozialdemokrats): Sawadi usfati tika isteikti no semeeku saweenibas preefchstahwja Breescha lunga. Skolotaji esot eerindoti walstš eerehdnos. Kur tas ir teikts? Skolotaji algoschanas sinā peelihdsinati walstš eerehdneem, bet ne eerindoti walstš eerehdnos. Skolotajš paleef joprojam tahds patš faveedriks darbineeks kā lihds schim, kas dalu no sawas algas, par dsihwolli, fanem no paschwaldibas eestahdem, furfch pare-dsetā fahribā teef presenteks no skolās padomes, eewehlets no usfuretajas eestahdes un apstiprinats no atteezigās skolās waldeš. Tad winsch atduras fewifchki us 10 miljoneem. Finansu ministra beedrs esot teizis, ka schee 10 miljoni walstš kafē neefot fadabujami. Bet kad wakar nolehma, ka jaatstahj muifchu ihpaschneefkeem seme, zif simts miljonu rublu tur netifa issweesti? Un waj mehš zitadi ari newarot fur eetaupit? Rauti un presentefchanas, waj tās nemalkfā wairak kā 10 miljonu rublu? Tad tas leelais eerehdnu schtats, paralelās eestahdes, daschadi leefee departamenti. Kas te 10 miljonu! Buhtu drusku tā sawadi, ka taisni dehl scheem 10 miljoneem

buhšu walsis bankrots kļah. Semneeku šaweenibas runatajs šaka, ka eedšihwotajeem esot nauda. Ja wina teem ir, tad walsis drihsat atradis lihdsfelus isdabut daschadu nodoklu weidā ari šhos 10 miljonus rublu (Šauzeens no weetas: „Gada widū?“). Gada widū pašwaldibas eestahdem ir wehl gruhtaki to dabut. Daudsās weetas budšheti wehl naw apstiprinati un ja tos eefneegs no jauna, tad tee, warbuht, tikai us jaunū gadu tiks apstiprinati.

No latgaleeschu puses aistrāhdija, ka weena treschdala no Latwijas pati naw špehjiga nest tās nastas, kahdas usleek skolās un kulturās waja-dsibas. Bes Latgales ir dauds apwidu, kur šchi nasta ari buhs nepanesama, jo pašwaldibas eestahdem teel uslikts loti dauds: skolās namu ušturešana, remontesšana, skolās namu apgaismošana, apšildišana, apgahdasšana ar mahzibas peederumeem un lihdsfelleem. Bes tam muhsu likums raksta preekščā truhzigo behrnu apgahdaschanu. Kur tee netika apgahdati, dauds behrnu palika bes skolās, kā, peemehram, Walmeerā to bija 61. Nasta kluhs nepanesama, ja pašwaldibas eestahdem buhs jamakā ari skolotaju algas. Ja tās malkās, tad truhzige behrni paliks neapgahdati un skolu likums paliks tikai us papira. No otras puses, ja pašwaldibas eestahdes usnemšes behrnu apgahdaschanu, tad winas nespehs kahrtigi ismaksat skolotajeem algas. Weenigā išeja ir, ja skolu ušturešanā, kā muhsu pirmā pantā teiktis, peedalas waldiba un pašwaldibas eestahdes; ja mehš tulkojam likumu, ka pee obligatorisko skolu ušturešanas nem dalibu ir walsis, ir pašwaldibas eestahdes. Pašwaldibas eestahschu nasta buhs deesgan leela. Šahlas šaka, ka ari pagasta darbwešchi tahdā gadijumā buhtu jaalgo no walsis lihdsfelleem. Wini apšalpo tikai weetejās wajasibas, bet skolotajs strahdā walsistku darbu. Winsch audsē walsitij jaunus darbineekus, audsē tehwijas aistahwjus. Winsch audsē darbineekus ne tikai weetejam pagastam; weetejai pilsehtai, bet audsē darbineekus wifai walsitij, wifai Latwijai. Muhsu seme naw leela un zilweks nepaleek wifu muhschu šawā pilsehtā, bet pahzēlas no laukeem us pilsehtam un no pilsehtam us laukeem. Ja šakaititu Rigas pilsehtas darbineekus, tad zil no teem ir dabujuschi isglihtibu Rigā? Ja šakaitimees us laukeem, tad redsešim, ka loti reti pagastos atrodami darbineeki, kuri šawu isglihtibu dabujuschi weetejā skolā, taisni tajā pagastā. Mehš redsam, ka weens nōwads isglihtu darbineekus otram. Skolotajs darbā teef kontrolets ari no waldibas puses, tā tad skolotajs ir darbineeks, kas strahdā ir preeksch weetejās pašwaldibas eestahdes, ir preeksch wifas walsis. Šapehz skolotaja atalgošana war nemt un janem daliba ari waldibai. Tad šaka, ka esot pagasti jaudšina pildit šawu peenahkumu. Šcho panehmeenu muhsu waldoschā partija war ismehginat zītā weetā, war ismehginat pee šaweem-augstakeem un semeakeem eerehdneem, lai tee ispilda likumu, peemehram, isglihtibas ministrija ir isdewuši riškojumu, kas atzel muhsu likumu par weenoto skolu. Ir radits jaunš widus skolu tips, kurā behrni no pamatškolam neteef eekščā. Šapat juhs waretu audšinat šawus eerehdnus, lai neaisleeds to, kas likumā atwehlets. Muhsu skolu ministrijas lozekli ir likušees us sošaldemokrātu wajaschanu. Reif sošaldemokrati šchini augstā namā nem dalibu un naw isšludinati par walsis eenaidneekem, tad newajadsetu uštrauktees par to skolotaju, kuršch latweeschu walodas štundā eedroschinajees teikt, ka leelais dšejneeks Rainis peedalijees pee sošaldemokratiijas dibinasšanas. Newajadsetu ari ušbudinatees par teem skolu preekschneekem, kuri

eedroschinajuschees aisrahdit wezakeem un behrneem, ka tizibas mahziba naw obligatoriska. Jaaisrahda us kahdu smeekligu leetu, kura man atstahstita ka faktis, ka weens no skolu preefschneekem esot agitejis pret tizibas mahzibu; agitatoram esot bijusi gara bahrda un tapehz inspektors sawahzis kopā wifus skolu pahrstaus un sahzis mehrit, kuram wisgarata bahrda. (Troksnis pa labi). Audsinaschanu war ari us weetam isdarit ar to, ka atzel kara stahwofli, komendanturas un leel preefscha eedsihwotajeem sawas leetas nofahrtot. Warbuht, tur ar audsinaschanu eeguhs sekmes. Sche eksperiments ir par bihstamu un war isnahkt par dahrgu, jo zaur to nahkamā gadā war apstahtees wifa skolu darbiba un war tilt trauzeta muhsu kulturelā dsihwe. Ja jau us audsinaschanu tā eseet lifuschees, tad audsineet sawus eerehdnūs, lai tee godigi ispilda sawus peenahkumus. Par to, kahdi ir muhsu eerehdni un ko par wineem runā, war pahrleezinatees pat pabrauzot pa dselszelu. Katrā wagonā juhs wareet pahrleezinatees, ko tur par eerehdneem runā. Preefsch juhsu audsinaschanas eksperimenteem skola ir par dauds nopeetna un swebhta weeta. Ar tahdeem eksperimenteem turatees tahlak nost no tās! No skolas pirkstus nost, audsineet zitur, kur wareet! (Aplausi pa freisi).

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Rotanam.

P. Rotans (darba partija): Man mas kas palizs, ko runat, jo to, ko es gribeju teikt par Latgales skolu, isteiza jau mani preefschrunataji. Man tikai japasaka, ka isglibtibas komisija es balsoju par scho komisijas isstrahdato projektū. Bet tā ka muhsu frazija wairakums, laikam, isteiksees pret isglibtibas komisijas isstrahdato projektū, tad, warbuht, man weenam pascham buhs sche jabalso par winu, jo pehz mana eeskata winsch preefsch Latgales nepeezeeschams. Kā jau aisrahdija Kempa funks, Latgales skola ir pawisam behdigā stahwofli. Latgalē gandrihs naw skolas un lihds schim ari nebija. Skolas tika dibinatas tikai ruffskazijas noluhkeem. Nazionalas skolas pawisam naw Latgalē. Tā tad, no weenas puses, Latgale newar usturet sawas skolas materieli lihdselku truhkumu dehl un, ofahrt, Latgale naw audsinata tā, ka ta waretu pati ruhpetees par tautas isglibtibas pazelschānu. Senaf Latgaleetis sawu behrnu skolā suhtija tikai tamdehl, lai to glahbtu tad, kad winu sauza saldatos un ar sawu mahtes walodu ween winsch nefur newareja tikt. Ustizibas tamdehl pret tautskolu nebij. Tauta neskattijās, ka skolā winas behrneem warelu kaut ko labaku eemahzit. Kas to wehlejās, tas suhtija sawu behrnu pilsehtas skolā, lai waretu to ismahzit par skrihweri waj par mahzitaju. Widseme un Rurseme leelijās ar to, ka winām paschām esot lihdselki sawu skolu ustureschanai un tās zerejoj, ka winas wareschot skolas usturet ari us preefschu. Latgalē tas naw. Weetejam paschwaldibas eestahdem gruhiti apghdat skolas, algot skolotajus. Winām skolas gruhiti usturet un winas ir speestas pogastos usfuret tikai weenu skolu, jo pagasteem naw naudas, ko maffat tuhstoschus skolotajeem. Es sinu kahdu pagastu, kurā pats biju par skolotaju. Tur ir septinas skolas. Ja katrai skolai wadjsetu maffat tikai weenam skolotajam tuhstosch rublus, tad jau schi suma ween buhtu leela. Un tās ir ne weenā ween pagastā. Saprotams, ka weenam pagastam pee tagadejeem apstahfleem bes waldibas palihdfibas schahdu sumu naw eespehjams maffat. Te kahds aisrahdija us Latgales ihpatnibam. Ja, teescham, Latgalei ir sawas ihpatnibas un tās ir latgaleeschu tumfiba, tadehl wajaga pazelt tur kulturu, tad tumfiba pati issudis un Latgale nebuhs zitada ka pahrejās Latwijas dalas, Latgalei nebuhs wairs schis ihpatnibas. Pazeleet

kulturu un Latgale buhš nostahdita lihdšigi ziteem Latwijas apwideem! No šawas frakzijas weens pats balfoschu par šcho komisijas projektu, jo atšihstu, ka Latgalei tas nepeezeešchams. Ja šchis projekts iskristu zauri, tad ari pirmo projektu, kuru leef preešchā waldiba, wajadsetu peenemt, lai Latgalē kà pamatalgu, tã gimenes un dahrdšibas pabalstu ismaksu usnemtõs waldiba. (Aplausi).

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Petrewizam.

U. Petrewizs (sozialdemokrats): Zeenijamee deputati! Šche eet srihdus par 10 miljoneem rublu un mums zenschas peerahdit, ka tee 10 miljonu rublu eegruhdishot walsti bankrotã. Tifa jau aifrahdits, ka buhtu, warbuht, derigafi pafstatitees zitã weetã, kur paleef tautas gaisma, kur paleef tautas grafchi, un es esmu speests no šchis augstas weetas aifrahdit, lai juhs paluhfojatees muhsu ministrijas. Nemšim, peemehram, muhsu ahrleetu ministriju. Ta atrodas uš Nikolaja eelas loti leelã un lepnã mahjã un tifa peepildita ar ahrleetu ministrijas eerehdneem. Lai gan neesmu bijis ahrsemes, tad tomehr schaubõs, waj zitãs lihdšigãs masãs walstis ari juhs atradišeeet tif lepnas ahrleetu ministrijas. Mans frakzijas beedrs nupat man aifrahdija, ka masajã Sweizē, kura ir tahda pat kã muhsu Latwija, tahdas lepnas weetas naw. Es schaubõs par to, ka buhtu wjadšiga tif lepna eestahde. Es šaprotu, eefsch kam ta leeta pafstahw un ne tifai tahda mahja, bet ari šchee milšigee eerehdnu šchati; es šaprotu, preešch kam muhsu tagadejã waldiba to uftur. Ta ir tahda rahdišchandõs uš ahreeni, ka pee mums wišs ir lepni, ar to grib šinamã mehrã itkã paahtrinãt to labo eespaidu ahrwalstis pret mums. Pehz manãm domam tas ir loti maldigi. Ur to mehš šawu eespaidu uš ahrwalstim, no kurãm ešam atkaribã, nepawairošim, bet walstis lihdšekli, bes schaubam, tiks isgahsti tahdã mehrã, ka tas ir pilnigi newjadšigs. Leelais eerehdnu šchats, kas ir muhsu walsti, buhtu jarewidē. Pirmais waldibas peenahkums buhtu šcho leelo eerehdnu šchatu šamasinat. Es bihstõs, ka eerehdnu šchats muhsu maso walsti neapehd. Kad eet runa par to, lai no walstis lihdšekleem tiftu weena dala isleetota preešch skolam, muhsu finansu ministrijas preešchstahwis isglihtibas komisijã pašino, ka preešch skolotaju algu ismaksas truhst lihdšekli. Es nestinu, šapehž isglihtibas ministrijas preešchstahwis — un par to tatschu winsch ir preešchstahwis, lai ruhpetõs par to — šapehž winsch neustahdija jautajumu, waj newar kaut kur atrast ekonomiju, lai šagahdatu wjadšigo preešch skolam. Bet winsch šinaja tifai pateikt, ka kasē naudas naw. Bet kur lai to naudu nemtu? Preešch tam mums ir finansu ministrs, lai pafstatitõs, kur war lihdšeklus nemt. (Purinsch no weetas: „To wjadšeja teikt pirms 6 mehnešcheem!“). Purina lungs, finansu ministrim bij japaredš tas pirms 6 mehnešcheem un ja tas naw paredšets tad, man leefas, ka Purina lungs wãr pahrmest par to tifai pats šew. Pehz manãm domam jau pirms 6 mehnešcheem to wareja paredset. Wehl naw likwidetas daschadãs newjadšigãs aifmugures jeb aiffrontes eestahdes, bet pee ta darba ir jakeras. Man leefas smeekligi, ka war to nedarit, bet tif dauds šche runat par lihdšekli truhkumu; šewišchli šeeekligi tas ir tad, kad mehš nonahkam pee šwarigã jautajuma, t. i. ka wjadšigs pazelt isglihtibas lihmeni. Teoretiski par pazelšchanu stahw wiši, bet ne praktiski, jo aifbildinajas, ka naw lihdšekli. Pafstatitees, fungi, kur lihdšekli teef neleetigi isleetoti un tad juhs toš atradišeeet. Man gribot negribot jagreeschas atpafal un jawed analogija muhsu demofratiskã walsti ar wezo, loti nedemofratiskõ

Kreemiju. Ja mehš passatamees us tureeni, tad redsam, zif tur tifa isdotš preefš isglibtibas un zif preefš polizijas; preefš polizijas lihdselli netika schehloti, bet preefš isglibtibas wina truhka. Kas algo muhsu poliziju? Walsšs. Kad eet runa par polizistu algam, tad neweens neeebilst, ka algas newar maksat walsšs un ka tās buhtu jamafsā pašchwaldibas eestahdem. Ja sche eet runa, ka skolotaju truhkst un polizistu ir par dauds, tad leetu wajaga nostahdit tā, ka skolotaji sanem algas no walsšs, bet polizisti no pašchwaldibas eestahdem. Tad leefee polizisti buhtu atlaisti un wina weetā peenemti skolotaji. Kapehz gan leeta newareja tā tikt nostahdita, bet ir nostahdita otradi? Tas ir wajadsigs preefš tam, lai demokratiskā Latwijā trauzetu to demokratisko darbibu, kura norisinas us weetam, lai trauzetu tautas masu pašchdarbibu. Preefš tam wajadsiga polizija. Waretu eebilst: komunisti jaker. Wairakreises teef aifrahdits, ka sem komunistu maksas juhs bahseet zeeumā newainigus zilwekus. Weens, us ko sche wehl tifa aifrahdits, ir tas, ka pašchwaldibas ee stahdem nepalifšhot wairs ko darit. Sche mans frakzijas beedrs, Dehkens, jau aifrahdija, kas wehl paliks. Es waretu peerahdit, ka tee lihdselli, kas jaisdod skolam us weetam bes skolotaju algofšanas, ir dauds leelati, nekā tee, kas iseet skolotaju algās. Dehkena kungs aifrahdija us ehfu apgaismoschamu un ziteem lihdsfleem. Es runaschu par mahzibas lihdsfleem. Te eet runa par pamatškolu, tautškolu, kur eet truhzigako eedsihwotaju behrni. Wismas tagadejos apstahklos leels wairums no scheem truhzigajeem eedsihwotajeem nespēj eegahdatees mahzibas lihdsfelus, nespēj nopirkt grahmatas, burtņizas, spalwas, sifmutus. Tee ir jagahdā pašchwaldibas eestahdem. Leepajas pilsehta šawā laikā isdewa milsigas sumas preefš tam, lai apgahdatu šchos truhzigos skolneekus ar rakstamām leetam un grahmatam. Weens par diweem: waj juhs wineem palihdseet un dodeet teem spalwas, waj aifakatees mahzit winus raksti, jo leelais wairums nespēj spalwas nopirkt. Te wehl tika aifrahdits us apaweem. Weens par diweem: waj nu dodeet behrneem apawus, lai tee war eet us školu, waj sakeet, ka juhs gribeet, lai behrni sehšch mahjā. Jums, kungi, kas sehdeet labā puse, naw par to jaruhpejas, jums tas nekriht šwarā. Es nerunaju par personam, bet es runaju par to šchkiru, kuru juhs representejeet. Tai šchkirai peeteef lihdsellu preefš tam, lai apgahdatu šawus behrnus un dotu wineem grahmatas un mahzibas lihdsfelus. Bet tai šchkirai, kuru representejam mehš, sozjaldemokrati, strahdnezibai, darba tautai — tai scho lihdsellu naw un tapehz mehš nebrihnamees, ka juhs gribeet uswelt pašchwaldibas eestahdem ruhpes par školu pilnā mehrā, ari skolotaju algas. (Peesihme no labās puses). Es par šchkiru zihnu waru nolafit jums, kungi, no labās puses leziju, bet tikai zitā weetā. Bes grahmatam un mahzibas lihdsfleem wehl ir wajadsigs usturs, altas brofastis. Juhfu behrni, mantigo šchkiru behrni, ir labi paehdusch, turpretim truhzigeem behrni atnahk us školu neehdusch un grausch šawu maises garosinu, paleef flimi us skolas benka un kriht gihboni; tas tadehl, ka truhkst ko ehst, ka sweesta weetā tee smehre us garosu šinepes. (Smeekli). Par teem behrneem ir jagahdā. Juhš, kungi, par to wareet smeetees, juhs ari smehrejeet šinepes, tikai ne us maises, bet us galas. Preefš tam ir wajadsigi pašchwaldibas eestahdem lihdselli. Waj pašchwaldibas eestahde war apmeerinatees ar to, ka eerihko un ustur tikai obligatoriskās skolas? Kur paleef behrnu dahrsi, behrnu šles, kurši preefš peeauguscheem, kur paleef bibliotekas preefš behrneem, bibliotekas preefš peeauguscheem? Ja, kas par to gahdās?

Par to gahdā pašwaldibas eestahde. Tā tad, beš skolotaju algam wehl winai paleef milfigi leels darba lauks, kur isleetot naudas lihdsektus un kur walsts toš nedoš. Un no tās mafās dalinas, kas ir wajadsiga preefšch algam, walsts grib atfazitees. Mums pahrmēt, ka ta esot zentralisazija. Ta ir loti wulgara zentralisma saprašhana. Sozialdemokrati ir arweenu stahwejuschī uf dezentralisazijas prinziņa un atsihst to, ka pašwaldibam ir jadod jo plasčas teesibas un mehš no schim teesibam neatfazifimees, kaut ari juhs to wehletoš. Juhs maksafeet no zentra tikai algu un par to, ka juhs maksafeet algu, jums paleef ari sinamas teesibas. Juhs tās stolas kontrolefeet, ufstahdifeet mahzibas programu, peedalisatees pee skolotaju apstiprašhanas. Juhs prafeet teesibas, lai waretu skolotajus atzelt. Par schim teesibam, jums wajaga ari kaut ko seedot. Kad buhs labats stahwoklis? Waj iad, kad algas maksās walsts, waj kad tās maksās pašwaldibas? Man jaatbild uf to kefoshais: walsts maksās sinamu normu, sinamu minimumu. Bet waj ar to ir fazits, ka weetejam pašwaldibas eestahdem naw neka wairs brihw maksat? Nebuht nē! Es domaju, gluschī otradi; ja sinamu eefistenzes minimumu maksās walsts, tad pašwaldibas warēs skolotaju stahwokli pazelt, peemaksajot teem wehl flaht. Un es jums apgalwoju, ka, ja schis likums tiks peenemts, tad juhs redsefeet, ka pašwaldibas eestahdes maksās flaht, lai nostahditu sawus skolotajus labakā stahwokli un ka tad eefahlfees fazensiba stary pašwaldibas eestahdem, jo katra eestahde wehlefees peewilft sew labakus skolotajus. Pašwaldibas eestahdes skolotajeem peemaksās no sawas puses, lai winsch waretu nodotees pilnigi sawam darbam skolā. Tā tad pahrmetumi, ka mehš esot palikuschi par zentralisetajeem un atfazijuschees no demokratisma pamateem, ar to noraidams. Mehš neeestahjamees par zentralisaziju, bet gan otradi. Mana pahrleeziba ir, ka pašwaldibas eestahdes, ja winām tiks atnemtās ruhpes par skolotaju atalgoshanu, warēs wairat ruhpetees par zītām skolū wajadsibam, peemehram, par mahzibas lihdsekleem, par apaweem, par apgehrbu, par ahrpus stolas isglihtibu, par teatreem un t. t. Tas paleef wehl joprojam pašwaldibas eestahschu ufdewums un, ja winām atkriht nost skolotaju algoshana, tad winās warēs pabalstit toš talantus, kuri tagad paleef beš augstakās isglihtibas. Ta schkira, kuras interesēs juhs aisstahweet (rahda uf labo pusi), suhta sawus behrnus widus un augstskolās, bet tai schkirai, kuru mehš representejam, tahdu lihdsektu naw un tās behrneem aš lihdsektu truhfuma japaleef mahjās. Ja wineem buhtu lihdsekti, tad daschs labs diplomets inscheneers neeenemtu tagadejo weetu, kur winsch fehsh newis dehl sawām spehjam, bet taphch, ka winam ir bijis beesš naudas maks. Tad wina weelā sehdetu talants is tautas, kas atnestu walstij dauds wairat labuma. Preefšch tam wajadsigi sinami lihdsekti. Tadehl es leeku preefšchā apstiprinat scho likumprojektu. Es paleefu pee tās pahrleezibas un zeru, ka ari tautas skolotaji buhs pahrleezinati, ka tautas isglihtibas leeta tiks nostahdita dauds labaki, ja to usnemsees ne tikai pašwaldibas eestahdes, bet ja schini darbā dalifees walsts un pašwaldibas eestahdes. (Aplausi pa freisi).

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Apsasijai.

Apsasija (sozialdemokrate): Mans zeenijamais preefšchrinatajš Breescha kungs atrod par loti aplamu no manis, ka es prasot no waldibas, lai ta buhtu tās zentralais organs preefšch wifās walsts, lai wina buhtu wifās tautas dwehsele. Ja, man teescham brihnumš, tā tad lai uf waldibu

statas? Es negribu discreditet waldibu, ka ta buhtu tautai tif swebcha un tif tahla, ka mehš newaretu prasit no winas to, kas ir galwenafais? Tas buhtu tatschu pakalpojums waldibai! Tahlak juhs prafeet, ja reis waldibai naw nekahda data, lai skolotaji paschi gahda, ka wini tautas dwehfeli iskopj un kulturu rada, protams, neehduschi un ar tuffchu wehderu. Juhs man prafeet, kurfch ir bijis, kas isglibitibas komisija apgalwoja, ka ar tuffchu wehderu dauds genialaki warot strahdat neka ar pilnu? Juhs toreis gan tas nebijat, bet tagad juhs to atfahrtojeet. Tahlak juhs pahrmeteet man zentralisazijas noluhfus. Uri tas man jaatraida. Juhs skatatees us zentralisaziju no weza zariska stahwolka, kur teescham waldija tahda kulturaš zentralisazija, kur bija noteikta skolu programa un wisu wadija inspektori, kuri pahrsinaja katru kustibu. Sa bij teescham zentralisazija. Mehš no sawas puses usskatam waldibu tikai ka staryneeku, ka regulatoru stary paschwaldibam un skolotajeem. Nemšim to paschu algu jautajumu. Ja nu paschwaldibas eestahdes nemaska skolotajam algu, ko tad darit? Waj skolotajs war us winam represijas isdarit? Bet waldiba gan to war, jo winai ir organi, kas ar to nodarbojas. Dajchas paschwaldibas eestahdes teescham ir tif nabagas, ka winas, ja ari gribetu, newar skolotajam samaksat algu. Warbuht, dajcham buhtu weeglat maksat grawdā, t. i. winas waretu sinamā laikā dot skolotajam waj nu labibu, waj sweestu, waj olas. Bet nu war gaditees, ka ismaksā noteek neis-dewigi preefch skolotaja. Peemehram war gaditees, ka skolotajam sawed wisu sweestu weenā reisē un wehl wafaras laikā, kur sweests war islust, ko tad eesahft? Sawedis wairafas olas reises — kur tad skolotajs tās wezās olas lits? Waldiba waretu to leetu noregulet. Wina waretu uslikt paschwaldibas eestahdem nodokli naudā waj grawdā, ka nu tas winam ir weeglaki, preefch skolotaju wajadšibam. Tā tad es eedomajos waldibas lomu ka regulatoru. Wina war uslikt nodoklus paschwaldibas eestahdem u. t. t. Beidsot, Breescha kungs beedeja un teiza, ka winsch sinot, ka de jure nedoschot wis kulturelam tautam, nekstafchotees us to, zil tauta esot kulturela un zil ne, bet winas stafschotees us walsts budschetu. (Stipris trofknis pee labajeem, sauzeens no weetas: „See ir meli, to neesmu teizis!“). Es wismas to dsirdeju ka juhs to teizat. (Trofknis).

Presidents J. Tschakste: Es doschu wahrdu pehz tam Breescha kungam, tapehz luhdsu nepahrtraukt runataju. Runataju luhdsu turpinat!

Afpašija (turpina): Lai pastamees tikai us praktiskam walstim. Pastafimees us wispraktiskato no winam, us Angliju. Lihds schim sem winas atrodas tautas, kuras bij masaf kulturelas, ka peemehram, Egipte, Indija spehleja masu lomu; tagad schis tautas, kur winas kulturelais lihmenis ir augstaks, ispauschas wairaf us ahreeni, winas top autonomas un Anglijai ar tam ir jarehkinas. Anglija wis nerekhinas ar scho walstu budschetu, bet gan statas, zil tās ir kulturelas. Tā tad leelwalstis statas us kulturu, bet newis us to, zil leels ir walstu budschets, zil labs ir wimu finansuelais stahwolks, zil stipra ir polizija. Tapehz wehl reis gribu pastrihpot to, ko jau faziju, ka mehš gribam kulturelu walsti, tikai kulturela walsts war pastahwet un tapehz waldibai janem teescha daliba pee muhsu nodibinaschanas. (Aplausi).

Presidents J. Tschakste: Wahrdš peeder Salniz.

S. Salniz (semneeku saweeniba): Se no manis iswirsiteem jautajumeem neweens naw warejis neko teikt pretim un naw ari teizis. (Smeekli)

sahlē). Par agru smeetees! Dehkēna šhe isteiza flaidri to pašchu, ko sozi-aldemokrati jau iswirfija un aistahweja komiſijā — uſlabot lauku ſkolotaju stahwofli. Eš tā ſkolotajs atrodu ſcho likumuprojektu par netaiſnu, jo wiſch pilſhehta ſkolotaju stahwofli padara ſlittaku, nekā taš ir. Otrš, uš ko eš aiſrahdiju, nebija tee 10 miljoni, par ko eš tiſ garamejot eebildu, bet bija taš, ka naw to lihdfeklu ſchi projekta iſweſchanai. Eš domaju, ka 400 un 650 rbl., ir leela ſtarpiba. Waj juhš, Dehkēna kungs, domajeet, ka, pazelot ſkolotaju weenu kategoriju augſtaf, netaiſnibaš ſtahwofliš ſtarp pilſhehtu un lauku ſkolotajeem buhš iſnihzinatš? Beš tam Dehkēna kungs ſaka, ka waldbibaš projektš, eſot nepeenemamš. Raš gan to ſaka, ka wiſch ir japeenem? Winu taf war mainil, ir titai projektš un Dehkēna kungs newarēš apſtrihdet, ka wiſch ir labwehligakš, nekā iſglihtibaš ministrijaš iſſtrahdataiš. Kalnina kungs ſaka, ka 1200 ir maſaf nekā 1180. Tur nekā ko eebilſt, to atſtahju wina labai galwai ſpreeſt.

Presidentš J. T ſ c h a ſ t e: Luhdſu turpinat un neelaiſteš privatāš ſarunāš!

H. S a l n i š (turpina): Tad Dehkēna kungs mineja par operam un teatreem. Te nu jaſaka, ko lihdf wiſaš tāš operāš, ja mums jaſkatas zaur logu, jo bileteš nopirkt newar. Laukſkolotajeem tāš operāš ir wajadſigaš, bet pilſhehtaš ſkolotajeem tāš newajagot. Tad par dſihwofli Dehkēna kungs teiza, ka to jau doſchot pilſhehta; bet, Dehkēna kungs, eš jau no peedſihwojumeem ſinu, kà taš ir. Bermondta laika, kad manu ſkolu ſaſchahwa, tad Dehkēna kungs, juhš man peedahwajāt dſihwofli no 5 iſtabam par 30 rbl., bet wehlatu juhš man par to paſchu dſihwofli atwillāt no algāš 85 rbl. mehneſi. Tad Swagula kungs ſazija, ka apgaifmoſchanu un ſilumu ſkolotaji jau ſanemot. Eš gribetu praſit Petrewiza kungam, waj Leepajā ſkolotaji to ſanem; Dehkēna kungam, waj Rigā ſanem, un Swagula kungam, waj Latgalē ari taš noteekāš? (R. Dehkēnš no weetaš: „Likumprojektiš paredſ!“) Likumprojektiš paredſ, ka inſtrukziju dſihwoflu leetā iſſtrahdāš iſglihtibaš ministrija, kurai, domaju, naw teeſiba eejaukteeš paſchwaldibaš eeſtahſchu dariſchanāš. Tad wehl Swagula kungs ſaka, ka laukſkolotajeem naw naudaš, ko behrnuš ſuhtit ſkolā. Eš neſaku, ka ſtahwofliš ir labš, bet ko lai pilſhehtaš ſkolotaji dara, ja nebuhš ne maiſeš, ne dſihwofla ne ſew ne gimenei. Aſpaſijaš kundſe teiza, ka eš atkabhjoteeš no ta, ko aistahweju komiſijā, bet te jau reſerentš paſinoja, ka ar 7 pret 4 baſim ſchiš likumprojektiš peenemtš. Tahlat man aiſ zeenibaš pret leelo rafſneezi nahkaš gruhti runat; bet tomehr jaſaka, ka eš neſinu, kur ir no ſemneeku ſaweenibaš atſkanejuſi doma, ka neehdiš war labaf ſtrahdat, nekā paehdiš. Man jaatſihmē, kaš eš wiſaš iſglihtibaš komiſijaš ſehdēš biju klaht un tahdu domu no ſemneeku ſaweenibaš puſeš neeſmu iſteiziš, nedſ ari dſirdejiš iſſakam. Kempa kungs ſaka, ka janahkot palihgā. Tā jau ir. Preekſch pahriš deenam eš biju Walkā, Walkaš aprinka padomē, tur jau teek iſſneegtš awanſš. Walkaš pilſhehtaš walde ir peenehmuſi Rigāš pilſhehtaš projektu, algo ſawuš ſkolotajuš pehž ta un ir apmeerinata, ka waldbiba nahf palihgā un nem uš ſewi leelako daku. Waru teift, ka Wiſdemeš un Kurfemeš ſkolotaji ſanem algu no 250 lihdf 615 rbl. mehneſi; ja pagaſtam taš buhš jamakſā, ja winam buhš jamakſā 300 lihdf 400 rbl. no 615 lihdf 650 rbl., tad wiſch to iſdaris ar leelako preeku. Rā ſemneeku ſaweenibaš preekſchſtahwiš, aistahwot to, ka pagaſtam ir jamakſā, eš runaju ſemneegibaš wahrda un newiš juhš. Rungi, juhš

wehl atfauzatees us tautas masam, lai gan paschi winam netizeet. Schodeen juhs wifu deenu fakteet, zil winas nekreetni rihkojas. (No sozialdemokrateem starpfauzeeni). Luhdsu, masas seeds no masam isdihdsis, juhs weena wahrda fakteet, ka winam newar ustizet un ari fakteet, ka neweens neleedsot paschwaldibas eestahdem palihdsset paleelinat skolotaju algas. Es domaju, to wajaga regulet ar likumu. Sozialdemokrati aifrahdija, ka laufskolotaji esot nostahditi dauds fliktakā stahwofli nekā pilsehtas skolotaji. Leeta ir pawisam otrada. Pilshehtas darbojoschees skolotaji ir nostahditi nezeeschamos apstahflos, bet wezafajeem laufskolotajeem tee ir iabaki. Peh3 waldibas projekta wisi skolotaji teef apmeerinati.

Presidents J. Tschakste: Runataju faraksts ir issmeltz. Wahrds peeder Breedim.

U. Breedis (semneeku saweeniba): Patifami dsirdet, ka Aspafijas kundsei ir tif dauds zeenibas un palawibas us Latwijas walfsti. Tani sinā meh3 efam abi weenadi; bet man pret Latwijas tautu ir wairaf palahwibas, nekā Aspafijas kundsei. Es atlauju winai ar fweestu un olam isdarit wajadfigas pirschanas un pahrdoschanas, bet neuslitt to par peenahkumu walfstis kasei. Man ir tiziba, ka Latwijas tauta spehs paschwaldibas peenahkumus isdarit bes kahdeem starpneekeem. Ja lihds schim wifs tas naw hijis noorganisets, tad ar to, ka isdesim preefschā likto likumu, meh3 tautu wehl wairaf eemidsinafim, Aspafijas kundse teiza, ka es nizinoschi isfazijees pret kulturu, ka ta nefas neefot un de jure atsihschana esot meklejama kautfur zitur. Es waru isleetot gadijumu un nolafit stenogramu, fur ir mani wahrdi: „Ja, taifniba, muhsu kultura dauds mums islihdsejusi un lihds turpmaf, bet ja meh3 radifim tahdu budschetu, kahds nekur zitur naw parasts un nesinafim paschi, kā galus kopā sawest, tad man leefas, ar to de jure tiks tahlaf atbihdits.“ Par teem wahrdeem es stahwu. Es runaju wispahrigi par to tendenzi, kahdu meh3 sahlfam eeturet budscheta usstahdischana preefsch skolam. Wifu sawelfot walfstis kase meh3 padaram walfstis mehanismu loti smagu. Es domaju, ka Raima lungs sawos ahrsemju peedsihwojumos to nebuhs atradis, ko tagad taifas eewest Latwijas walfsti. Ur to ir jau noteifts tonis wifam tahlafam un sozialdemokrati stahw par zentralisaziju. Kad nespehj apghdat, tad tas nahf no walfstis kases; bet kā walfstis kase lai atrod lihdselkus un kā tos no tautas dabū, par to lai gahdā sinansu ministrs. Ja muhsu sinansu ministrs to waretu, tad waretu wehl runat, bet winsch jau sawu wahrdu ir fazijis.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Klarai Kalnin:

K. Kalnin (sozialdemokrate): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Mani loti pahriteidfa tee smeekli, kas atkfaneja no labā spahrna puses, kad mans frakzijas beedrs, Petrewizs, runaja par to, ka skolās buhtu eewedama behrnu ehdinafchana un apghdafchana ar fiftām brokastim. Smehjās tee paschi lungi, furi toreif, kad muhsu waldiba nolafija sawu deklaraziju, usstahdija waldibai par peenahkumu gahdat, lai walfsti masinatos mirstiba un wairotu dsimstibu. Man leefas ffaids, ka weens no lihdsfleem, kā behrnu mirstibu masinatu, ir gahdat par to, lai behrnu organisms tiftu stiprinats, lai tas nebuhtu tif weegli padots ahrejeem eespaideem; jo wifseem ir sinams, ka nowahjinats organisms weeglafi padodas wifadu flimibu eespaidam. Un tapeh3 smeet par to, ka te teef prasits, lai behrni tiftu apghdati ar fiftām brokastim, bij pilnigi neweeta no to fungu puses, furi

zittahrt ufstahjās par to, lai mirstiba masinatoš. Katras demokratisķas walsts peenahkums ir ruhpetees ne tikai par kulturelo, bet arī par fisisķo audsina-ķhanu. Un ķhini sinā, man leekas, ka katram, kas ķauzas par walstiski domajosķhu, ir jaruhpejas par to, lai isaugtu spirgti un weseli zilweki. Un teem fungeem, kuri parasti mehds eedomatees, ka wineem peeder monopols us walstisku domasķhanu, jaatsihtas, ka wineem ķhoreis tas monopols ir isflihdejis is rokam. (Aplausi pa freisi).

P. S w a g u l i s (Latgales semneeku partija): Salna kungs aistradhja, ka isglihtibas komisija ar ķho likumprojektu darot loti pahri pilsehiu, sewisķhi Rigas skolotajeem. Protama leeta, ja Rigas skolotajs tagad ķanem 1800 un us laukeem turpretim 350 un ja winu alqas ķalihdsina, tad ta, warbuht, ir no sinama weedofka pahrestiba; bet isglihtibas komisija isstrahdatais likumprojekts pareds, ka skolotaji ķa us laukeem, tā pilsehtās dabu weenadu algu. Tas ir darits tapehķ, lai atturetu lauku skolotajus no eepulhsķhanas pilsehtās, jo labakee skolotaji ir wajadīgi us laukeem wairak nekā pilsehtā. Lauznieeki tomehr ir un paleek muhsu tautas pamats un us laukeem, plasķhās masās kultura ir japazel. Pilsehtās kultura ir augstaka nekā us laukeem, un lauki ir tahlu pakal pilsehtam. Ja mehķ aistahjam pasķwaldibam skolotaju algosķhanu, tad turpinasees tas pats, kas tagad: skolotaju ķaits nepawairosees, bet arweenu ķluhs masaks, zaur ko wairak un wairak behrnu paliks bes skolas. Us laukeem weenam skolotajam ir jamahza beesķhi ween 3 un 4 nodalas ar 80 un 100 behrneem. Pilsehtās tas naw. Tapehķ man leekas, ka, ja laukskolotajs wairak strahdā, tad newar runat, ka pilsehtas skolotajam teek nodarita pahrestiba. Mums janahķ reis pee ķfaidribas, waj muhsu kulturās pazelsķhana ir tikai pasķwaldibu, waj arī walsts peenahkums. Mehķ ķawu kulturu newaram mehrot ar to, ka mums Rigā skolas labi nostahditas, ka mums Rigā skolotaji labi apgahdati, ka Rigā ir kulturelas eestahdes, ka Rigā, muhsu galwas pilsehtā, wiķs nostahdits pehķ Wakareiropas parauga. Ja mehķ tā domajam, tad mehķ lihdsinamees kailam mesķhonim, kas usbahsīs ziindri galwā, eedomajas, ka winisķ ir Wakareiropeetis. (Aplausi pa freisi).

Preidents J. S ķ a k s t e: Wahrds peeder finansu ministra beedram.

Finansu ministra beedrs W. A b o l t i n s ķ: Sķhajā augstā ķapulķē wairak reises tika aistrahdits, it ķa wisa leeta grositos ap 10 miljoneem rublu. Tā nu ta leeta glusķhi wis naw. Ari 10 miljoni rublu ir suma, kas, eeweķ-rojot muhsu budķetu, ir no ķwara. Vateesibā abu projektu starpiba naw wis 10 miljoni, bet ir leelaka. Pehķ waldibas projekta ir paredseti 32 miljoni, pehķ isglihtibas komisijas projekta 50 miljoni, tā tad starpiba ir 18 miljoni. Vateesibā starpiba ir wehl leelaka, jo isglihtibas komisijas projektā ir paredseti par gimenes peemaksam 4¹/₂ miljona rublu, kamehr pamata algas un dahrdsibas peemaksa — 42 miljoni. 4¹/₂ miljona preeksķ gimenes peemaksam ir par mas. Walsts budķetā gimenes peemaksas istaisa apmeħram 50% no pamatalgas un dahrdsibas peemaksas tikpat. Es nedo-maju, ka skolotaji buhs tahds isķehmums, ka wineem ta buhs 5 reis masaka, ķa wispahrigi. Skolotaji dabus dsimts peemaksas us tahdeem pasķheem pamateem ķa ziti walsts eerehdni un tadehl ķhi sumo newar buht 4¹/₂ miljona rublu, bet 50% no 42 miljoneem, t. i. apmeħram 21 miljons rublu. Tadehl isglihtibas komisijas paredsetā wispahrejā — suma 50 miljoni rublu ir par masu, wina buhs leelaka — buhs apmeħram 70 miljonu rublu. Tahlat,

kas atteezas us ņho ņkaitli, tad pehz waldibas projekta apmehram puņe fristu us walņts kaņi un apmehram puņe buhtu jamafņa paņchwaldibas eestahdem. Uri ņho puņi muhsu walņts budņhets nespehi neņt. Muhsu walņts budņhets, kņ wiaņņ tika eefneegts budņheta komiņijai, uņrahdiņa 2816 miljonuņ deņizita. Walņts budņhetu komiņija ņamaņinaja ņho deņizitu par apmehram 1500 miljoneem rublu. Atleek wehl deņizita 1316 miljoni rublu. Wairaf panahkt budņheta komiņijai nebija eefpehjamņs. Satwerfmes Sapulze waruņ eet ņho zelu tahlaf, bet Satwerfmes Sapulze waruņ buht laimiga, ja winai daudņ maņ iņdoņees dabut lihdsņwarņ iņdewumuņ ar eenahfumeem. Deņizits ir neiņbehgamaņs. Pee ņhi deņizita wehl japeeleek klaht 167 miljoni naudas emiņijas teeņibas, kas pahrgahja no pirmņ zeturfņhna, un 500 miljoni, kuruņ atwehleja Satwerfmes Sapulze dņihwes atjaunofņhanai. Pawiņam 667 miljonu iņlaiņtņs naudaņ un 147 miljoni, kas paredņeti muhsu budņhetņ kņ eenahfumuņ no eefņhejeem aiņaehmumeem. Iņnaht, ka muhsu budņhets uņrahda 2128 miljonuņ rublu deņizita. Ta ir tahda ņuma, pee kuraņ panahkt bilanzi ņtary eenahfumeem un iņdewumeem ir neeefpehjami. ņhe tika aiņrahdita armijas ņamaņinaņhanaņ nepezeefņhamiba. Armiju newar us reiņi tņ ņamaņinat, lai winas ņamaņinaņhana dotu tahdu ņumu, kas waretu ņho deņizitu ņegt. ņewehrojot muhsu tagadejoņ apņtaņklus, beņ armijas muhsu walņts newar eefņitet. Wehl jaewehro taņ, ka muhsu eenahfumi, warbuht, nebuhs tiņ leeli, kņ mehs to budņhetņ eņam paredņejuņņhi. Neweenņ newar apgalwot, ka eenahfumi no meņheem buhs 650 miljoni, kņ taņ ir paredņetņ. Mehņ newaram apgalwot, ka ņadabuņim tiņ daudņ darba ņpehka un lihdsņeklu, lai ņagatawotu to kwantumu meņha materialu, kņ taņ budņhetņ ņastahdiņts. Mehņ ari newaram apgalwot, ka lini doņ toņ eenahfumuņ, kas ir budņhetņ paredņeti, jo zenas us lineem war kriņtees un linu eepirņņhanaņ maņka war zeltees. Rņ redņeet, muhsu walņts budņhetņ naw ņwabadu lihdsņeklu, kas buhtu nepezeefņhami, lai ņkolotaju atalgoņņhanu uņnemtoņ walņts kaņe. Wiņas praņibas, lai ņkolotaju ņtahwoņliņ tiņtu nodroņņhinats no walņts, ir lauņhanaņ atklahtņs durwis. Waldiba pilnigi tam peekriht, ka ņkolotaju ņtahwoņliņ ir jauņlabo, bet wina newar peekriņt tam, ka paņchwaldibas eestahņņhu peenahfumuņ un iņdewumuņ uņkrauj walņtij. ņņam weenņs domņs, ka mums wajaga gahdat par tautas kulturņs pazelņņhanu, par ņkolam un ņkolotaju ņtahwoņliņa nodroņņhinaņhanu. Pret to eerunu naw. ņkolotajeem wajaga dabut peeklahjigas algas. Waldiba ar ņawu projektu taiņni to grib panahkt. Pehz waldibas projekta ņkolotaji algas ņinņ teeņ noņtahditi labaki, nekņ toņ noņtahda komiņijas projekts. Beņ tam janem wehrņ taņ, ka wairaf kņ puņe no ņkolotajeem ir lauņņkolotaji. Pagastu ņkolotaji, ņawemdami no pagasta ne tiņai algu nauda, bet ari ņemi leetoņņhanņ, buhs materialņ ņinņ labaki nodroņņhinati, nekņ tad, ja wini ņanems to paņņhu algu no walņts nauda. Newajaga tiņ niziņoņņhi iņteiktees par ņemi, kas atrodas ņkolotaju leetoņņhanņ. Ir daudņ ņkolotaju, kuru leetoņņhanņ ir peeklahjiqi ņemes gabali, kas toņ labaki nodroņņhina, kņ jebkura alga nauda. Warbuht, buhtu labaki, ja pee wiņam ņkolam tiņtu peedalita ņeme. Nauda tagadejoņ laikoņ ir loti maņwehrtiga un ņkolotaji materialņ ņinņ buhs wiņlabaki nodroņņhinati, ja wini beņ algas nauda patures ņawņ leetoņņhanņ ari ņemi. Ja liņkums noteiktu, ka paņchwaldibas eestahdes teeņ atņwabinataņ no ņkolotaju algoņņhanaņ, tad ar to paņchwaldibas eestahdem buhtu dota teeņiba atnemt ņkolotajeem ņemi un tahdņ gadijumņ ņkolotaju ņtahwoņliņa netiņtu uņla-

botis, bet tittu padarītis gruhtafs nešā lihds šchim. Raš atteežas uš pašchwal-dibas eestahdem, tad eš waru jumš apgalwot, ka winām ir eespehjams školas ušturet, ko leelafā dala lihds šchim ari labpraht dara. Ir pagasti, fur školotaju algas istaiša 50% no wiša pagasta budščeta, pee tam pagastam taš nemas naw bijis par gruhtu. Beeschi ween pagasti lepojas ar to, ka wini war atalgot labus školotajus un ušturet labas školas. Raš atteežas uš lihdsfleem, tad pašchwaldibas eestahschu rihzibā ir no 20 lihds 30 daschadu nodofku. Ja šchos nodofkus pašchwaldibas eestahdes kā peenahfas isman-totu, tad winām eenahkumu newaretu truht. Bes tam janem wehrā, ka tagad teef eewests eenahkuma nodoflis, pehz kura pašchwaldibas eestahschu rihzibā nahf 50% no tās sumas, kas eenahf walstis kafē. Vehrānā gada eenahkuma nodoflis ir aprehkinats uš 26.000.000 rbl., ja taš peepilditoš, tad pašchwaldibas eestahdem no šchi nodofka eenahktu 13.000.000 rbl. Negribu apgalwot, ka muhsu eenahkumu nodoflis doš 26.000.000 rbl., jo šchis ir pirmais gadš muhsu eenahkumu nodofka wehsturē. Eš waru apgalwot, ka uš preefchu šchis nodoflis kā wišas walstis, tā ari Latwijā walstis budščetā špehlēs leelu lomu, doš leelus eenahkumus. Unglijā eenahkuma nodoflis dod apmehram 37% no wiša budščeta. Winsch ar laiku buhs weens no leelafeem posteneem walstis un pašchwaldibu eestahschu budščetos. Raš atteežas uš ziteem nodofkeem, kas atstahhi pašchwaldibas eestahschu rihzibā, tad ir daschi tahdi nodofki, kas pašchwaldibas eestahdem enef 10 reises wairaf, nešā walstis kafei, peemehram, nodoflis uš trakteereem. Šchis nodoflis dod pašchwaldibas eestahdem loti leelas sumas. Muhsu wal-dibas politika ir — pehz eespehjas wišus šchos sifhtafos nodofkus atstahh pašchwaldibas eestahschu rihzibā. Dehkēna funks kafa, ka taš ir finanšu ministra peenahkums — isgudrot jaunus nodofkus. Eš waretu teift, ka fi-nanšu ministrs labi pasihst ne tikai muhsu walstis, bet ari zitu walstu nodofku sistemas. Ja mehš falihdsinam muhsu nodofku sistemu, peemehram, ar Fran-zijas nodofku sistemu, tad redsam, ka starpiba ir loti neezjiga. Starpiba pa-stahw tikai nodofku šakruhweschānā. Franziā loti beeschi nodofkus no jauna šruhwe uš augschu. Mehš ar nodofku šruhwešchanu dauds nepanahkšim. Wišit teefchee un neteefchee nodofki dod ap 200 miljoneem rbl. gadā. Ar wiau šruhwešchanu dauds nepanahkšim. Pee tam šche jarihkojas loti apdo-migi. Weens peemehrs, ka nodofku šruhwešchana war dot negatiwus re-sultatus, ir Sautas Padomē peenemtais likums par tabakas akziji. Sautas Padome, atrašdama projektētās akzises normas par semām, winas paaugsti-naja tahdā mehrā, ka neweena fabrika newareja darbus turpinat; winas wišas apstahjās un akzises nodoflis wairš neeenahza. Tā tad 2 reis 2 naw, weenmehr 4, bet daschreis ir ari 0. Taš jatur wehrā titlab finanšu mini-strim, kā ari Satwersmes Šapulžes lozefkeem. Taš buhtu par jaunu no-dofku isgudroschānu. Waretu jau weenu otru masu nodofklii atrašt ahrsemju nodofku sistemā. Daschs no wineem jau ir bijis Sautas Padomes apspree-schānā un ir tizis atrasts, ka walstij naw wehrtis winaus eewest, bet atstahh pašchwaldibas eestahdem par labu. Jaunus nodofkus, kuri dotu leelafas sumas, naw eespehjams „isgudrot“.

Raš atteežas uš pašchu prinzipu, ka školas ir nododamas walstis ustu-reshānā, tad tam newar peeprist. Ta ir zentralisazija, kura naw neweena walsti, kura nebija pat zara laikos Kreewijā un kura ekfistē weenigi muhsu kaiminu walsti — padomju paradisē. Ja, bet kahdas zentralisazijas tur gan

neekfistē! Tur papreefšchu padarija par eerehdneem skolotajus, pagastu rakstvefšhus, komunaleestahšchu darbineešus. Tur neekfistē nekahdas pašchwaldibas eestahdes, bet waj tad tas ir muhšu ideals, wišus padarit par walstis aparatu un pilnigi isnihzinat pašchwaldibas eestahdes? Tas ir eespehjamš tika komunistiskā Kreewijā un šchim peemehram Latwija nedrihst sekot, jo Latwija tomehr ir dibinata un ekfistē uš ziteem pamateem. Kas atteezas uš Dehkena funga aifrahdijumu, ka tas, ka skolotaji šanemšhot algu un pensiju no walstis kafes, nepadarisshot winus par eerehdneem, nesakriht ar maneem eestateem. Ja nemam, peemehram, Wahziju, tad tur par eerehdni skaita katru, kas šanem naudu no walstis kafes. Eerehdni dabū pensijas no walstis kafes. Skolotaji pensijas šinā buhtu peelihdšiniami eerehdneem, bet naw nekahdas wajadsibas padarit winus par eerehdneem ari tahdā šinā, ka wini dabū algas no walstis kafes. Tas nebuht naw wajadsigs un nebuhtu wehlams, jo, ja šchahds no waldibas eezelts un algots eerehdnis-skolotajs darbojas kautkahdā skolā, tad winam naw wajadsiba rehkinatees ar weetejām interešem. Seek teiktš, ka waldiba maksās algu, bet pašchwaldibas eestahde wehlēs skolotajus. Man leekas, ka waldiba to newar peelaist. Tas buhtu tahds prezedents, kahdu otru gruhtu buhs atrast. Normaloš apstahkos ir tā, ka tam, kam peenahkumi, ir ari teešibas, un, kas maksā algu, tas noteiz. Wehl tika aifrahdits no Ralnina kundšes, itkā tas naw walstiski domajošš zilweš, kas usleek skolotaju ušturešchanu pašchwaldibas eestahdem un ne walstij. Tad jau isnahk, ka walstiski domajošchi zilweš ir taišni wiš Kreewijas komunisti, kas wišu usleek walstij. Bet mehš tatschu šinam, ka komunisma ideja ir - isnihzinat wišas walstis. Wišs, ko wini šludina, išeet uš walstis isnihzinaschanu. Newar nofaukt winu panehmeenus par walstisšeem, nedš ari winu rezepem pafal darit. Šahlak weens runatajs aifrahdija, ka ešot nepareiši, ka skolotajs šanemot algu no pašchwaldibas eestahdes, kamehr polizijas eerehdni dabū algu no walstis, un eeteiz rikotees pawišam otradi. Pehz finansu ministrijas domam buhtu pilnigi pareiša ta kahrtiba, kad pašchwaldibas eestahdes weiktu wišus šawus ušdewumus paščas: ušturetu skolās, nabaguš, šawus darbwešhus u. t. t. Man leekas, ka pašchwaldibas eestahdem wareja ušlitt ari nupat proponeto polizistu ušturešchanu un tur nekās nebuhtu ko eebilst. Pehz finansu ministrijas domam buhtu pareiši, ka pagasts ušturetu wišas šawas eestahdes un beš tam weenu dalu no šawa budschela aidalitu preefšch aprinā eestahšchu ušturešchanas: preefšch skolam, kas atrodas aprink, ša ari preefšch zitu aprinka eestahšchu ušturešchanas. Ja šawus weetejos ušdewumus pašchwaldibas eestahdes paščas weiks - un winas toš war weikt - tikai tad mehš radišim wešeligu fundamentu muhšu walstis ušbuhwei. Ja pee šchi prinzipa turās wišas wežās, bagatās walstis, tad šchis prinzipš wehl jo leelakā mehrā jaewehro muhšu ispoštita Latwijai. Tika aifrahdits, ka wajadsetu eewehrot Latgales šewišktoš apstahkus. Waldibas projeks toš eewehro, jo tur teiktš, ka skolās, kas atrodas kara ispoštitos apgabalos, teek ušturetas no walstis. Šahlak tika aifrahdits, ka waldiba neta nešot darijuš preefšch skolotajeem. Kas atteezas uš waldibas projektu, tad mehš šinam, ka likumprojekts eenahza Satwerfmes Sapulzē tad, kad isglihtibas komišijas projekts wehl nebija galigi peenemts. Šš kuhdsu atlitt likumprojekta galigu peenemšchanu un šakšnot winu ar waldibas projektu. Tas bija eespehjamš, bet komišija to newehlejās. Ka preefšch skolotajeem nekās neteekot darišs, naw taišniba. Ministru kabinetš, neno-

gaidot, kamehr schis likums tiks galigi peenemts, ir jau ašignejis diwi miljoni rublu. Tà tad skolotaji sawas algas dabùs un ašrahdijs, it kà skolotaji zeesh truhumu, ir pahrsphileti un nesaetas ar pateesibu — nauda ir ašigneta. Daschi runataji ašrahdijs, waj nu teeschi, waj ašaufdamees uf weena paschwaldibas departamenta preekschstahwja runu isglichtibas komijsa, it kà waldibai buhtu eespehams algu ismaksat skolotajeem un pehz tam eefaset no paschwaldibas eestahdem. Uf to ašrahdijs ari Ašpasijas kundse. Man jasafa, ka tas ir pilnigi neespehams. Ja juhs radeet likumu, ka skolotaji dabù algu no walsis, kà juhs wareet peespeest paschwaldibas eestahdes maksat par to, ko juhs nupat likumà atsihsteet, kad tas naw winu peenahkums? Bes tam schis padoms ir ari nepraktisks, apgruhtinoschs un faisitits ar isdewumeem kà preeksch walsis, tà ari preeksch paschwaldibas eestahdem un skolotajeem. Dabigati buhtu, ja paschwaldibas eestahdes paschas eefasetu un paschas ismaksatu skolotajeem algu uf weetam. Paschwaldibas eestahdem jaatstahj winu skolas ar wisam teesibam un peenahkumeem. Waldiba war nahft paschwaldibas eestahdem schai nenormalà laika, schai kriticiskà brihdi tikai palihgà, ismaksajot skolotajeem dahrdsibas peemafsu un dsimts peedewas no schis dahrdsibas peemafsas, bet tikai uf ihfu laiku. Tiklihds nahks normali laiki, waldibas peemafsam buhs jaatkriht, un skolas ufureschanai, kà tas ir wisas walsis, buhs japaleef paschwaldibas eestahschu rihsiba. Teef ašrahdits, ka daschas paschwaldibas eestahdes warot, bet negribot maksat skolotajeem algas. Sahdos gadijumos, sinams, waldibai janahft skolotajeem palihgà, ismaksajot wineem kà pamatalgu, tà pakalpalikuscho algu. Domehr ari schi palihdsiba war buht tikai kà aisdewumi paschwaldibas eestahdem. Lai paschwaldibas eestahdes nedomà, ka winas no schis maksafchanas warès tikt walà. Tàs sumas no paschwaldibas eestahdem japeedfen. Tika ašrahdits, ka walsitij wajadsetu usnemtees wisadas kulturais misijas. Tas walsitij buhs eespehams tikai tad, ja winu neapgruhtindas ar sihsfeem, maseem, weetejeem peenahkumeem un usdewumeem, furus tikpat labi un wehl labaki war weift paschwaldibas eestahdes. Pehz waldibas projekta isnahft tà, ka paschwaldibas eestahdes maksà pamatalgu un gimenes peemafsas no schis pamatalgas; waldiba maksà dahrdsibas peedewu ar gimenes peemafsam no schis dahrdsibas peemafsas, bes tam nes wisus isdewumus kara ispostitos apgabalos. Pehz schi projetta isnahft, ka walsis kasei jausnemas apmehram puse no wiseem isdewumeem. Tas buhtu maksimums, uf ko waldiba waretu eeeet. Samdehl mans preekschlikums ir scho likumprojektu atdot atpakal isglichtibas komijsai, lai wina to faskanotu ar waldibas likumprojektu.

Præsidents J. S f c h a f t e : Man eenahzis preekschlikums runataju farakstu slehgt. Pee wahrda wehl peeteikuschees: Reinhardis, isglichtibas ministrs, Bihlmanis, Rainis un eeschleetu ministrs, pawisam 6 runataji. Es litschu scho preekschlikumu uf balsfoschanu un luhdu pazeltees tos, kas ir pret scho preekschlikumu. Naw. Tà tad schis preekschlikums peenemts. Runataju farakstis slehgts. Wahrds isglichtibas ministrim.

Isglichtibas ministrs J. P l a h k i s : Loti zeenijamà Satwersmes Sapulze! Loti zeenijamas damas un loti zeenijamee fungi! Es usstahjos sche kà walsis eerehdnis skolu leetas, bet es atgahdinu, loti zeenitas damas un loti zeenitee fungi, ka ari es esmu bijis par tautas skolotaju wairaf kà 10 gadus un esmu isbaudijis tautas skolotaja dsihwi, wisus winas jaukumus un ruhg-

tumus. Tadeht domaju, ka neweenam gan jautajums par tautas skolotaju stahwofli nebuhs bijis tif tuws, nebus gahjis ta pee ards, ta man. Es newareju apmeerinatees, dsirdedams, ka skolu dsihwe ir nenormalas parahdibas, jo, ja tahdas pastahw, tad winam ir dsilaka fakne, nekà mehs to redsam. Es esmu usstatijis par sawu usdewumu apbraukat Latwijas apwidus, buht pee tautas skolotajeem, ispraschaat tos par winu apstahkfeem un dsirdet, kahdi eemesli ir schim nenormalam parahdibam un ka tàs buhtu nowehrschamas. Leeta naw tif weenkahrtscha, ta mehs to no pirmà azumirkla usstatam, wina ir daudj dsilaka. Apbraukdams Latwijas apwidus, es atradu, ka ir weetas, kur pagasti war ismaksat algas skolotajeem, bet wini tàs neismaksà. Bet ir ari weetas, kur pagasti loti gruhtos apstahkfos, bet algas teef kahtigi ismaksatas. Es newareju buht sche weenpusigs un nedrihtsteju usklaufitees weenigi skolotaju balsis. Man japrasa bija ari pehz otràs pufes domam. Skolotaju apstahklus pasihstu tagad deesgan sifhi. Sinu ari, tahda ir skolotaju satifme ar paschwaldibas eestahdem. Ugrat schi satifme ir bijusi daudsmas normala, bet schimbrihscham normala wina wairs naw. Muhfu usdewums ir scho nebuhschanu nowehrst, ruhpetees par to, lai schi satifme buhtu pilnigi normala, lai ta mihlestiba, kas teef sehata muhsu tautskolà, atrastu atbalstu muhsu tautà un ar mihlestibu tiktu ari atmaksata. So esmu allasch turejis prahtà. Mehš eedomajamees — wismas es to nowehroju no runam, kas sche atkaneja — ka muhsu paschwaldibas eestahdem ir pilnigi sudusi interese par sawu skolu. So es nekad newaru peelaist. Atlaujeet man masleet wehsturiski apgaismot scho leetu.

Utzerefimees tos laikus, kad skolas ustureschanà dalijàs muischa un pagastis. Muischa gribeja sawu wirseenu usspeest skolas waditajam, bet pagastis wehlejàs sawu lolojumu peekopt sawà garà. Bij gadijumi, kad pagastam tifa peedraudets, ka muischa atraus wajadfigo pabalstu, ja netifa eelifts tahds skolotajs, kahds buhtu winai pa prahtam. Pagastis daschahrt neluhfojàs us isdewumeem, bet wehlejàs, lai buhtu tahds skolotajs, kas winam patihkams. Tas bij tai laikà, kad pastahweja jau Irlawas seminars un kad nobibinajàs Baltijas seminars, kad zehlàs daschada wirseena skolotaju kandidati. Wehlat, kad sahàs kreewu laiki, mehs redsejam wehl leelaku zihnu. Lai ahtrat pahkreewotu latweeschus, kreewu waldiba dibinaja ta sauktàs ministeriju skolas, kas atrastos ahrpus sabeedribas eespaida, ahrpus pagasta paschwaldibas eespaida, lai tur nahktu skolotaji, kuri buhtu atkarigi weenigi no waldibas. Daudsi pagasti pilnigi sayrata, kas draud winu sahpu behrneem. Wineem folija naudas sumas preesch skolu usbuhwes, folija daschadus pabalstus, bet wini atteiza: „Mehš to wifu negribam, bet gribam buht noteizeji par skolu; mehs dosim skolai, kas wajadfigs, lai ta buhtu muhsu noteifschanà.“ Skolà wini suhta sawus mihlulus un teem zilwekeem, kureem wini tos ustiz, jatlausas us sabeedribas balsi, teem jarihfojas ta, ta prasa paschwaldibas eestahdes, kuras representè sabeedribu, representè wezafus, bet ne tikai ta walstis eerehdneem, kas atbildigi weenigi teefchi waldibai. Se mehs redsam, zil dahrgs ir Latwijas paschwaldibas eestahdem winas luteflis — tautas skola; winas naw weenaldfigas, kas tajàs ir par skolotajeem. Paschwaldibas bihstas, ka winam neteef nemta noteifschana par skolam, winas grib nest wifus upurus un par isdewumeem nebaidas. Ta tad mehs redsam, ka tautskolu muhsu tauta ir kopusi ar mihlestibu un ir gribejusi buht noteizeja par to. So mehs nedrihtstam islaist

ir azim. Mehš nedrihstam peelaist, lai notiktu plaīša skolotaju tā walstis eerehdnu un pašwaldibas eestahschu starpā, kas ir skolas ušturetajas: Tas ir tas, ko es esmu ispratis no wifas schis nenormalās parahdibas. Mums mīseem kopīgi jastrahdā, lai tautskolas gaita eetu wehlamā wirseendā. Neaismiriteet ka galwence refurst, kas skolotaju war nodroschinat, atrodas pašwaldibas eestahschu rokās. Tas ir tas, ko mehš jauzam par algu „in natura“. Es pilnīgi peekrihtu tam preekschrunatajam, kas aistradhija, zif gruhiti ir us semem par naudu ko dabut un ka ir jabrauz us pilsehtu un tur japehrf produkti; zif gruhiti ir, ja skolotajs fanem algu tikai naudā, tā to pareds isglichtibas komissijas likumprojekts. Ja zelsees plaīša skolotaju un fabeedribas starpā, tad winsch warēs fanemt wehl dauds leelaku algu neta projektets likumā, bet stahwolliis buhs wehl gruhitaks. Wina stahwolli atweeglinās fapraschanās un kopdarbiba ar pašwaldibas eestahdem. Ja skolotajs tiks atalgots no walstis, no ka mehš baidamees, tad winsch warēs tahdā gruhitā stahwolli nonahft. Pehz dascheem mehnescheem, pehz nusgada mehš redsetu, ka esam gahjuschi greisus zekus. Tas ir tas, kas mani flubinaja leetu apstatit no wifam pusem. Tiklihdš skolotaji tiks atalgoti weenigi no walstis, wini ari tā walstis eerehdni tiks ustatiti. Plaīša radisees bes schaubam un ja ta radisees, tad judis ari pat ta fakkana, kas ir lihds schim bijusi. Schi fakkana suhd aif daschadeem apstahkleem, bet neween tamdehl, ka walstis nekahrtigi ismaksā algas. Tahdas buhtu manas domas. Ur leelu preeku es klausijos Satwermes Sapulzes lozeklu runās, kad tee wipi wehlejās, lai muhsu tautskolotaju listenis taptu uslabots. Bet deemschehl ar skumjam man jafaka, ka pee schi nopeetnā jautajuma mehš tomehr nekeraamees ar tahdu leetischlibu un apdomibu, kahda buhtu wajadsiga, lai mehš nepadaritu neislabojamas kluhdas. Runās un debates sche norisinajās politisko kaislibu atmosferā. Pee schi swarigā jautajuma atrisinajuma mehš nedrihstam tā stahtees. Mehš nedrihstam radit leelaku plaīsu, mehš nedrihstam ahrdit tradizijas, kas latweeschu tautai jau nodibinajuschās atteezibā us winaš skolu. Raut gan man ir preeks, ka isglichtibas komissija grib steidsamā kahrtā nowehrft wisleelakās skolotaju gruhitibas, es baidos tomehr, ka fetas nebuhs tahdas, kahdas bij domatas. Te tika uswehrtis ari dauds kas tahds, kas nefaskan ar apstahkleem. Dauds kas tika tehlots launaki, nelā tas pateesibā ir. Daschās weetās pašwaldibu eestahdes ir jau pahrgahjuschas us jaunām waldibas uštahditām algu normam. Uri mehš esam pašpehjuschi apmeerinat weenu otru skolotaju un esam ari fahkuschi isfneegt awansu waldibas atwehletā kredita robeschās. Tā tad es wehltreis luhdsu, neween tā waldibas eerehdnis, bet ari tā tautskolotajs, nespert pahrstiegtu soli, neradit leelaku plaīsu pašwaldibu un skolotaju starpā, lai teem nesuhd pabalstis, kas ispauschas semeš, daschadu produktu un zitā weidā. Skolotajs Dehkēna funks uswehtra ka, ja waldiba nemakfashot algas un skolotaji nesanemfshot tās laikā, streiki esot neisbehgami. Man ir bijuschas plaschas, jo plaschas pahrrunas ar muhsu skolotajeem un es esmu pahrleezinats, ka tik tahlu tee neees. Muhsu skolotajeem wehl ir paldees Deewam weseeligs gars. Wini fin, ka walstis labklahjiba un kultura naw pazelami ar streiteem. Ja, warbuht, te skolotajeem grib skali aistradhit, lai tee dsirdetu, pa kahdu zelu tos daschi grib wadit, tee tomehr wineem nefekos. Es waretu gan wehl ilgaki pakawetees pee schi jautajuma, bet ar teoretiseschanu mehš wīnu newaram ischkirt. Es schowakar gribu steigtees

un dširdet atkal ņkolotaju domas, lai ņho jautajumu apgaismotu tahdā mehrā, tā buhtu wehlams, jo ar bailem ņkatos uņ projektu, kas ņhe zelts preeņņā no iņglitibas komiņijas. Ja wiņņ tittu realizets, tad tahlu wehl nebuhs ņkolotajem lihdsets, nenormalibas nebuhs nowehrsts. (Uplausi pa labi).

Presidents J. Tņhakte: Wahrds peeder Reinhardam.

G. Reinhardš (kristigo nazionalā ņaweeniba): Augsti godatā ņapulze! Preeņņrunataji pehz mana eeskata ņho jautajumu apņtatija no ta ņaimneezistā stahwolla, uņ tahda mehš tagad atrodamees. Wini naw deesgan uņwehruņņi to, ka mehš ņho likumu isdodam preeņņ normaleem laikeem. Eš domaju, ņhini ņabrufuma laikā ir leeti truhkumi ne tika ņkolu dņihwē, bet wiņur, tur til ņkatamees, redsam nabadsibu, redsam badu un postu. Ja mehš tāpat tā ņhe preeņņ ņkolotajem praņņim, lai walstš algo atteezigos darbi-neekus ari wehl zitās nosarēs, tad mehš nctiffim til tahlu, ka walstij waja-dņēs algot wiņus, kas ween ņautko strahdā. Teorijā tas isņlanņas loti jauki, bet praņē tas muhs war nowest uņ negaiditu weetu. Eņhe isņkaneja no weenas pufes tahdi motiwi, ka waldbai ir jagahdā, un mehš ditteņim, kas winai jagahdā. Mani fungi, ar ziteem wahrdeem, mehš nazionalisefim wiņus peenahkumus, newiņ zentralkisefim. Ja sozialdemokrati no tam atņafas, ka wini negribot „zentralisef“, tad warbuht, wineem patiks wahrds „nazionalisef“. Seesibas, ņaprotams, wini atņtahš ņew. Tas buhs tā, ka mehš ņehdeņim, uņliskim tahjas uņ galda un teiņim: „Bahņheet nu mums to knupi mutē“ (Smeekli ņahlē). Eņhe no sozialdemokratu pufes isteizās augsti zee-nijamā dņejneeze, Uņņasija, ka mehš nedrihtstot ņkolotajus atņtacht paņchwal-dibas eestahdem par upureem. Ta ir balfš wehl no teem laikeem, kad Uņņasijas kundse aishrauzu no ņhejeenes. Wina dņihwo wehl wezās atminās. Tee bija zara laiki, kad tā mehdsā runat. Tagad mehš dņihwojam pawisam zitos laikos, zeenitā Uņņasijas kundse! Eš domaju, ja jums nebuhtu pa-tiņkami, ka eš to isņkaidroju tā, tad eš waretu peenemt ari, ka ta ir „licentia poetica“. Dņejneezei tas nebuhtu par launu nemams, bet politikis newar nopeetni domat, ka ņkolotaji ir muhsu paņchwaldibu eestahdem nomeņti par upureem. Tās ir tās paņchas paņchwaldibas eestahdes, uņ turām mehš gribam dibinat ņawu walsti, un uņ turām paņchi sozialdemokrati norahda, ka taiņni tur meņlejams eņot zentrs. Eņho logiku eš nesaprotu, bet ta laikam ir leetojama tā, kā to beeschi sozialdemokrati leeto no ņhi katedra: kā nu katrā gadījumā un kā teem til tiht. Eš ņaprotu, ko wini ar to grib. Tas ir ias, ko tepat wehl weena sozialdemokrate teiza, ka tee, kas paņchi par mirstibas aprobeschoshanu runajuņchi, eņot ņmehjuņchees, kad runats par behrnu obliga-torisku ehdinashanu. Eš gribu aishahdit, ka man bija ņhe pirmam tas gods ņawas ņrakzijas wahrdā par mirstibas aparoshanu runat. Tee, kas tur ņmehjuņchees, eņot bijuņchi nu mehš, kad bija runa par behrnu ehdinashanu. Eš uņ to tadeht waru teikt, ka ta ir tibra insinuazija. Tas, kundse, paleef uņ juhsu ņirdš gulot. Ja, to juhs ņhe nematees apgalwot!... (ņauzeeni no weetam, troņnis). Juhs uņwereet arweenu, ka aish juhsu muguras stahw nabagee zilweki, bet juhs eņekt tee, kas pelna 10 reis wairak, nekā peemehram eerehdni (Troņnis pee sozialdemokrateem). Bet kā juhs ņineet, ka mums aish muguras nestahw nabadsiba?

Presidents J. Tņhakte: Eš luhgtu starpā nerunat. Rungi, nemeet wahrdu!

G. Reinhardš (turpina): Juhš gan faut kahdu patentu efeit isnehmuchi us to nabadsibu! Juhš no schi augstā katedra pahmeteet, ka mehš esot smehjuschees tad, kad bijuši runa par behrnu ehdināchanu. Rungi, mehš nemejhamees wiš par behrnu ehdināchanu, bet mehš smehjamees par to, ka juhš behrneem dodeet ehst sinepes. Mehš smejhamees, ka behrni teef ehdinati ar sinepem, kas ir dahrgakas par sweestu, bet muhsu behrneem naw wehl tiš dauds ko tās sinepes ehst (Sauzeeni no weetam, trofniš) un tad juhš leelatees ar to nabadsibas aisstahweschānu!

Presidentš J. Šchafste: Luhgtu, fungi, nefarnmatees un nemt wahrdu!

G. Reinhardš (turpina): Tadehl, mani fungi, man ir nahzees leetu nostahdit tā, kā wina ir prinzipā saprotama. Se ir prinzipiels jautajums, waj mehš ufflatifim walsti par nazionalifetaju eestahdi? Es nedomaju, ka Afpasijas kundse peederetu pee komunisteem, bet tas, ko wina te aisstahw, ir komunistu uffkats. Wina aifrahda, ka walstij jausnemas wif peenahkumi, bet es gribu aifrahdit, ka tas ir teefšs komunistifš panehmeens. Rungi, kad juhš negribeet atflahiti atfihtees pee komunišma, tad nedomajeet, ka mehš šew lišim azis tā apšchilbinat, ka mehš nefapraftu, ko juhš gribeet. Romunišms un sozialisms ir pilnigi tas pats, to juhš gribeet iswest zauri. Tagad walstis tiš algoš (Sozialdemokrati: „Jums jau špokojas!“), bet wehlat wina atnems ne tišai wifus peenahkumus, bet ari wifas teefibas un tad mums buhs ta paradise! Baldees par to! (Aplauši).

Presidentš J. Šchafste: Wahrds peeder Bihlmanim.

R. Bihlmaniš (sozialdemokrats): Godatee Satwerfmes Sapulzes ldzekli! Es ihsumā pakaweschos pee diweem jautajumeem — pee jautajuma, ko aifhehra muhsu isglihtibas ministrs un fur winsch bija špeests konstatet, ka muhsu pašchwaldibas eestahdem ir suduši katra tiziba us štolu un ka školotajeem naw wairs tās zeešchās šaites, to atteezibu, kahdas ir bijušas agraf. Tad winsch isteiza neustizibu isglihtibas komišijas projektam, teifdams, ka tas apdwehšts no politifšām kaislibam. Ja isglihtibas ministrija buhtu bijis zilweks ne tišai ar politifšām kaislibam, bet ari ar aprehkinu un stingru gribu iswest zauri šawu nodomu, tad mums nebuhtu janostahjas schi behdigā fakta preeščā, ka preešč školam teef no walstis budscheta isleetoti 7 milioni no 350, t. i. 2%. Walstis zara laifoš dewa no šawa budscheta preešč isglihtibas 8%, bet mehš demofratifšā walsti stahwam pee 2%. Man šcheet, ka isglihtibas ministrs nestahw šawa usdewuma augstumoš un ja winsch praštu politifšti un ekonomifšti aisstahwet šawu resoru, tad mums nebuhtu wiš 20%, bet 22%. Ta ir ta kluhda, kapehž isglihtibas ministrija klibo un nedod tautai to, kas winai ir wajadsigs. Šchinis runās wifū wainu usfrauj pašchwaldibas eestahdem, bet man leekas, ka ta ir meklejama zitur — tani pašchā atmofferā, kurā dšimuschas pašchwaldibas eestahdes. (Sauzeens no weetas: „Pareisi!“). Tagadejā atmofferā ir tahda, fur pee pašchwaldibu organu wehleschanam teef leetotās wifadās reprefšjas, tā ka ihstu, brijwu kulturelo dšihwi muhsu lauķu atmofferā juhš nekur neredseet. Inemot Satwerfmes Sapulzes lozeklu preeščlašijumus, peena instrukturu un bišchkopibas kursuš, nekahdas zitas lezijas muhsu garigā dšihwē naw lihds schim. pat teatru wairs naw. Utbildi nes ta wara, kas fehšch muhsu preeščā. Man šcheet, ja eefschleetu ministrija nebuhtu isgahjuši us reprefšjam, bet buhtu gahjuši kopā ar isglihtibas ministriju, tad školotaji no jums algas nepraftu. Bet ir

weens eemeft, kamdehl muhfu pafchwaldibas eestahdem naw to famakfat. Tas ir tapeh3, ka muhfu eefschleetu ministrija naw noftaidrojufti juridifko ftahwofli, kahda buhtu jadarbojas pafchwaldibas eestahdem. Ja eet runa par 10 miljoneem, tad tas ir tikai 70 tonnu linu. Semneek3 pahrnod linus loti lehti, bet waldiba winus nopehrf un pahrdod feltã. Tamdehl nekahdi pahrmõtumi newar buht par to, ka waldiba to3 10 miljonu3 newaretu dot. Wehl jagreeschas pee finanfu ministrija3 budscheta kahrtibas un jakonstatẽ, ka ta ir ta parafã dseefma, to dseed katra waldiba- pee budscheta flehg-fchanã. Ko noftihmẽ 10 miljoni no 5 miljardeem? Kahdu prozentu tas iftaifa? Tas taf buhtu fmeefligi runat. Tas ir fchnauzeens tabakas. Mans preefchrunataj3 teiza, ka ahrleetu ministrija, kurai tik lepna mahja, dftihwo wehl lepnaki nekã Schweizes ministrija. Ja tani ministrija buhtu eewehrota kahda ekonomija, tad tur buhtu strihpojamas diwas nodalas, kuras pilnigi leefas, kuras nodarbinati 200 darbineeki un furu budschets fneedsas miljonos. Man fcheet, ka ekonomiju war atraft ari zitur — tani3 pafchã3 „Jaunakã3 Sinã3“, kuras faka, ka teef fuhtiti uf ahrsemem diwi fugi ar lineem, kuri pahrdoti Fortingtonam. (Miniftru preefidents R. Umanis: „Runajeet faktus!“). Tas ir „Jaunakã3 Sinã3“. Tur ir rafstis, ka par teem lineem, rehfinot anglu walutã, mums ifnahf 600,000 anglu mahzinas. Un ja meh3 flehdsam kontraktu par mefchu pahrdofchanu, tad finanfu miniftr3 faka: „Meh3 domajam tahdu kombinaziju, ka pahrdodot 100,000 ftandardu3 katru gadu, dabutu 250.000 un weenu miljonu emifija3 bankai. Bet muhfu lini ftahw wairakus mehnefchu3 ahrsemẽ3 nepahrdoti. Pee tahdas fainneeziabas naw jakeras pee affewifchku reforu likwidefchanas, bet pee pareifas naudas eefafefchanas. 10 miljoni buh3 tihri neeka leeta. E3 negribu runat, zit tas fainneeziiki buhtu gruhti. E3 gribu apftahtees pee weena aifrahdijsma, ka peh3 finanfu ministrija3 preefchftahwia runas ifftaneja, it kã fkolotaju algas newar mafkat no walfts zentralã3 kafes, bet wajadsetu atraft zitadu weidu, un proti: peefchfirt fkolotajeem semi, lai fkolotaj3 semi apfopjot raditu few algu. Tas ir ideals preefch fainneeka, furfch grib, lai wina falpi pafchi few nopelniu algu, bet fkatotees no kulturrela un pedagogifkã redses ftahwofla, japrafa, tapeh3 katram miniftram un katram departamenta direktoram naw faws dahrfinfch? (Aplaufi). Ja tã runã finanfu ministrija3 preefchftahwis, tad es to faprotu, bet ja tã runã ifglichtibas miniftr3, tad es to nefaprotu. Agraf tautfkolotaji tika apweltiti ar semi, bihchu dahrfu, firgu un gowi un kas no ta ifnahza? Meh3 redsejam, ka muhfu lautfkolotaj3 pahrwehrtã3 par peena inftruktoru, bihchfopibas inftruktoru un no fkolas aifgahja. Mums ir fatira: „Muhfu nahfotne ir muhfu teki“. E3 atwainojos, ka es leetoju fchahdu literarifka darba no-faufumu. E3 nedomaju, ka muhfu demokratifkã Latwija peeturesees pee ta prinzipa un peefchfirs semi, lai fkolotaj3 pat3 few rastu ufuru. Mums ir jafkatas, lai tas neezigi ifglichtotais fkolotaj3, kuras lauku dftihwẽ naw pilfo-nifkã3 teefibas, furfch nedrihfti noturet fapulzes, waj lefzijas lafit, lai winfch tã3 eeguhu. Ja juh3 gribeet to pahrmest muhfu lauku fkolotajeem, tad nemeet pafchi to uf fewi. Ja juh3 gribeet lauku fkolotajus glahbt, tad dodeet wineem peenahzigi leelas algas, lai wini waretu fawu ifglichtibu paplafchinat un tikai preefch tã3 ftrahdat.

Preefidents J. T f c h a f t e: Wahrds peeder Rainim.

J. Rainis (fozialdemokrat3): Meh3 peedfihwojam fchodeen tapat kã

wafar glufchi neparastu parahdibu — leelas zihnās. Wafar tisso iſbeidsās weena zihna, ſchodeen nahf otra un ſahds ir winu ſaturs? Wafarejā zihna tifa weſta no wiſās labās puſeš, lai baroneem buhtu labi; ſchodeen teef weſta zihna atkal ar leelu ſpehku ſalaſiſchanu ſkolotajeem par launu. Sahdas ir ſchis diwas zihnās un winu rakſturs pilnigi ſaſtan. Abās ſchintš zihnās ir weena un ta pati tendenze, un kur wina wed? Mehš baroneem maſfaſim; aiſees leelas ſumas prom un nepalits, ko maſfat ſkolotajeem. (Peeſihme: „Baroni maſfās!“). Raš, baroni maſfās ſkolotajeem?

Presidents J. Tſchaſte: Luhſu neelaiſtees debatēs!

J. Rainis (turpina): Loti pareiſš aiſrahdiijums — neelaiſtees debatēs ar teem kungeem, tā pehz formaš, kà pehz fatura, jo pelekaiš baronš no ſaweem plezeem grib nokratit un weenmehr ir nokratijiš maſfaſchanu. Pelekee baroni ir tee, kaš ir paſchwaldibu eetahdēs un paſchwaldibas eetahdēs ir tāš, kuraš nemafā ſkolotajeem algu. Ap to tagad grošaš wiſš jautajums. Školotajš 6 mehneſchuš naw ſanehmis algu tapehz, ka pelekaiš baronš naw dewiš. (Peeſihme: „Un beſſemneekš?“). Beſſemneekam naw ko maſfat, tam juhš pat wehl ſemi neeſet dewuſch. Baroneem juhš doſeet gan ſamaſku, bet beſſemneekš nedabūs, winam jaegahdajaš wiſš inwentarš paſcham. Un juhš gribeet ſalihdſinat winu maſfaſchanāš ſpehjaš ar peleko baronu ſpehjam! Šchi doma tifa iſteikta wehl zitadi, ka juhš eſeet ihſtee nabagi un darba tauta eſot bagatneeki tapehz, ka ehd ſinepeš. Taš kungš gan laiſkam ſinepeš naw ehdiš, jo ſinepeš dod aſprahtibu un wiſch naw aſprahtigš. Šchi zihna pret ſkolotaju ir zihna pret kulturu un ſemneekš weenmehr ir bijiš un buhš taš, kaš kawē kulturu. Šcho darbu ſemneekš turpinaja ſchodeen ar ſawu leelo kara gahjeenu pret ſkolotajeem. Šchis kara gahjeenš ir til leelš, ka uguniš teef ſuhſtiti trihš miniſtri. Nahš wehl weenš. Un wiſš tapehz, lai ſkolotajeem noſpeeſtu algu. (Peeſihme: „Par welti taš puhliſch!“). Eš domaju, ka tapehz, lai tagadejā ſtahwoſki ... (Peeſihme no labāš puſeš.) Naw labi, ja partijaš uſdewumā jaſauz ſtarpā un til neiſdewigi. (Alplauſi pa kreiſi). Eš klaufijoz uſ ſcheem ſtarpſauzeeneem tapehz, ka wini dod eemeſlu ſazelt jauſtribu muhſu puſē. Šchis kara gahjeenš abſorbē gandrihš wiſuš juhſu ſpehkuš. Beſ miniſtreem juhš ſuhſteet ari eerehdnuš. Tee bija eerehdni, kuru weenigaiš uſdewumš bija teikt: „Wal-dibas projektš ir labš un wairaf naw ko runat.“ Waldibas projektš taupa, wiſch dod ſkolotajeem maſaf, wiſch labakš nelā komiſijaš preeſchliſikumš. (Sauzeenš: „Labakš, ja!“). Tad nahza weenš no melnāš puſeš un runaja par demokratiſmu, pabrmeta, ka mehš neeſam demokratiſki. Wiſch ſawu demokratiſmu ... (Sauzeenš: „Tikdaudš nerunaja!“). Juhš teeſcham daudš runajeet. Ja juhſu leeta buhtu droſcha, juhš tikdaudš nerunatu. Mums pabrmeta demokratiſma truſhumu, mehš gribot zentraliſet un neeſot demokratiſki tapehz, ka mehš ſkolotaju algoſchanu uſleefot wiſai walſtij. Leelaiš pahrpratumš ir taš, ka ſkolotaji zaur to, ka wini ſanemš no walſtiš veeteefoſchu algu, kluhſchot par eerehdneem, kluhſchot nedemokratiſki. Šchi eeruna iſtur til maš kriticāš, ka par winu naw wehrš daudš runat. Pret to war teikt, ka ſkolotaji dabūs algu ne tikai no walſtiš kaſeš, bet wini dabūs pehz komiſijaš preeſchliſikuma ari no paſchwaldibas eetahdem, dabūs dſihwoſki, warbuht, apgaifmoſchanu un tamlihdſigi. Wiſi ſchee iſdewumi kopā ſaſtahdiš leelu procentu no iſdewumeem par ſkolam. Tā tad ari formeli newar runat par to, ka ſkolotaji dabutu algu tikai no walſtiš lihdſeekem un ſahdā ſahtrā

buhu tikušči par eerehdneem. Ves tam skolotaji tiks eewehleti no pašchwaldibas eestahdem. Tās par wineem pahrsinās ari zitadi, buhs winu wirseena noteizejas daudžās weetas, fewišči tad, ja winas par skolam wairak ruhpeees. Tahdā weidā skolotaji paleet, kaš wini ir bijušči — fa-beedriški darbineeki un newiš eerehdni. Par to, fungi, nebaidatees, demokratiški skolotaji wehl paliks, nestatotees us juhsu publineem, jo juhsu publinaiseet us to: skolotaju algu nolikt semaku, nekā ta tagad ir, kaš nosihmē paseminat ari winu garigo spehju iskopšchanu. Ari skolotaju garigo lihmeni juhs pasemineet. Ja pašchwaldibas eestahdes buhs atweeglotas no leelās nastas — no skolotaju atalgoschanas, tad, tā tas jau tika aisrahdits no muhsu pušes, winas warēs nodotees skolu iskopšchanai, kaš tagad pilnigi neeespehjamš. Skolas tagad stahw daudš semaki, nekā winas stahweja pat isbijuščā zara laikā. Doreiš nebij tahdu gadijumu, kad pašchwaldibas eestahdes palika skolotajeem paradā algu par wairakeem mehnescheem, pat par pušgadu. Tas ir eeguwums brihwā neatkarigā Latwijas walsti. Otrs tahds patš eeguwums ir tas, ka wezā Kreewijā, wezā atkarigā Latwijā preefš skolas tika isdoti 8%, tagad tikai 2%. (Balsis pa kreisi: „Pahrejas laiks!“). Zerefim, ka tas buhs tikai us ihu laiku. Mehš weenmehr stahwam par to, lai tas tā nebuhtu. Bet es domaju, jumš ari wajasdetu peepalihdset, lai tas tā nebuhtu. Jumš newajasdetu west taru pret skolotaju stahwolla uslaboschanu, jo zitedi schis kara gahjeens naw saprotamš. Romišija leef preefščā algot skolotajus no tās kafes, kura ir pilna naudas, kura war maffat, t. i. no walstis kafes. Pašchwaldibas eestahschu kafes teescham ir tukščakāš. Nu isnaht tā, ka weens negrib peelaut, lai otrs maffatu par winu un nemafšā neweens. Juhs gribeet leetu nostahdit tā: pašchwaldibas eestahdem scho nastu newar uslikt, winas nespehji maffat; waldiba spehji maffat, bet neusnemas. Tā skolotajš paleet widū ar tukšču wehderu.

Tika aisrahdits, ka walstij esot ziti loti leeli usdewumi. Es grihu aisrahdit, ka ais scheem pilnigi pasuhd skolotaju stahwolla uslaboschana. Se aisrahda, ka walstis budščets esot til leelš, ka isdewumi preefš skolotajeem winā teescham pasuhd. See 10 lihds 18.000.000 rbl. sche teescham nekristu swarā. Schodeen sche aisrahda par taupibu, bet jautajums par to jau sen pazelts. Wišam eestahdem ir usdots trescho dalu eetaupit. Pilnigi pareisi! Bet kur taupit? Kamdehl grib eeturet tahdu taupibu taišni pee skolotajeem un fewišči pee kulturās? Wišwairak teef samasinati isdewumi kulturelām wajasdsibam, par to ir bijis daudš polemiseš. Tas ir mahščlas jautajums un ari skolotaju jautajums. Ja jau taupit, tad wišpirms taupit pee kulturās un pee skolotajeem. Es esmu pret schahdu usstatu. Es domaju, ka wišmasaf wajaga taupit preefš kulturās usdewumeem. (Saugeens no weetas: „Pilnigi pareisi, wajaga tikai gahdat, ka ismafš!“) Ja, lungi, teescham wajaga gahdat, ka skolotajeem ismafšā un es domaju, ka ar teem dascheem miljoneem, kaš paredseti skolotaju algam, nekā neaistaupišim. Tā isnaht ari pehž juhsu domam. Es domaju, ja juhs atrauseet skolotajeem pat wišas algas, jo mafal juhs budščetu segsheet, jo kultura pawairo ne tikai garigās spehjas, bet ta pawairo ari materielaš spehjas tautā. Ja muhsu kultura buhs apgahdata, tad juhs wareseet taupit sawus isdewumus. Ja juhs gribeet taupit pee tautas kulturās, tad ar to juhs taišni netaupeet sawas finanses. Pee tautas iŕglihtibas newar taupit Man leefas, waj juhsu kara gahjeenā naw kahda sistema. Radehl juhs gribeet pee kulturās, pee skolo-

tajeem taupit? Waj tif jums naw wajadfigs, lai skolu stahwoflik buhtu sems? Man us to aifrahda juhsu beeschäs eerunas par to, fa jabaidas no komunisma un komunisms pehz juhsu eestateem nahf no isglichtibas. (Klihwē: „Otradi, otradi!“) Ja juhs domajeet, fa pateescham komunisms nahf no tumfas, tad rahdeet wairaf gaismas; dodeet wairaf gaismas preefsch kulturäs mehrkeem (Sauzeens no labäs pufes: „To mehš daram!“). Nupat juhs atnemeet tos 10 milionus un sakeet, fa juhs dodeet.

Presidents J. Tschafste: Es luhgtu newest personigas farunas!

J. R a i n i s (turpina): Ir loti raksturigi, un es dsirdu dauds weetas, fa juhs, fungi, runajeet paschi few pretim. Tagad pat juhs sakeet, fa negribeet taupit preefsch skolam un preefsch kulturäs un reisē ar to atraujeet pat to maso sumu, kuru grib dot komissija. Sa ir leekuliba, gruhti ir atrast zitu wahrdu tahdai istureschanai. (Daschadi starpsauzeeni no labäs pufes).

Presidents J. Tschafste: Juhs beidsat, zeenijamais runatajs? Priwatas farunas tatschu no katedra newar west.

J. R a i n i s (turpina): Es neesmu weenigais, fa wed priwatas farunas schini namä, tas jau ir tapis par sistemu un es winai tikai peemeh-rojos. Ja to tagad usskata par priwatu farunu, tad wisa mana runa ir jausskata par priwatu farunu, jo weenmehr wajadses farunatees priwati ar muhsu pretejo pusi.

Man leekas, fa ir sistema schini kulturäs jautajuma neewehroschanä. Jums, fa leekas, negribetos tautas garigo lihmeni pazelt, jo ziladi juhs masaf baiditos no sozialisma, kuru juhs sauzeet par komunismu. Ne welti schini namä tif beeschi teef minets us muhsu pusi wehrstais komunisms. Juhs, fungi, tatschu itin skaidri sineet, fa sozialists naw tas pats kas komunists, juhs itin skaidri redseet wisa muhsu darbiba, fa mehš stahwam us walstiska stahwokla, darbojamees pee walsts lihdsi un par kulturu wairaf ruhpejamees nekä juhs, bet juhs weenmehr sakeet, fa mehš nestahwot us walstiska stahwokla. Man leekas, fa naw ehrti tä runat, un man atkal jaatkahrto wahrds „leekuliba“. Juhs itin skaidri sineet, fa tas nefassan ar sakeem, fa tä newar polemifet un isschirt leetas. Kultura prasa sinamä mehrä no parlamentarisma augstafu attihstibu. Mehš paschi esam demokrati, mehš par demokratismu ruhpejamees, un ne juhs. Mehš gribam skolas budschetu pazelt un ne juhs ar sawu zihnu, kura eet pret kulturu. Mums buhs loti patihkami, ja juhs to warefeet atsicht ari darbos, ja juhs budschetu peenemfeet tahdä waidä, fa to komissija leef preefschä un maffakeet skolam no walsts kafes, neusleefot to paschwaldibas eestahdem, kuras to newar samassat un ari ilgi newares maffat.

Man wehl negribot jaapfkata jautajums, kursch stahw tuwu kulturai. Rad preefsch kultureleem mehrkeem nepeeteef naudas, tad winas peeteef preefsch nekultureem neekeem. Pee teem es peeekaitu isluhkoschanas eestahdes, kuras nodarbojas ar to komunistu usrahdschanu, ar ta bubula preefschä litschanu, no kura juhs eeseet mahzijuschees. Ja juhs algotu wairaf skolotajus un masaf speegus, tad kultura buhtu dauds labaka un fewischi darba tautai. Tifa aifrahdits ari tas, fa juhs isdodeet dauds leelakas naudas preefsch representazijam. Es negribu pee ta wairaf kawetees, bet gribu aifrahdit weenu faktu. Tifa teikts, fa schi representazija esot wajadfiga preefsch zeenibas eedweschanas ahrejäm walstim. Weens no ahrwalsiu preefsch-stahweem teiza, fa muhsu leelä lepniba ir preefsch wineem newis imponejofcha, bet joziga. Es waru teift no sawas praffes, fa panahft de jure

atsihšchanu ar leelu lepnibu buhš gruhti. Man jagreesčas atpafal pee runataja, kurfch teiza: „Ja wisa pafaule juhs atsihs. de jure, tad juhsu kultura augstu pazelsees.“ Preefch schis kulturaš irahdà darba tauta un winai jazihnaš pret juhsu kara gahjeenu. Buhtu labi, ja juhs schini zihnà buhtu weeniš prahtis ar mums. Ja juhs nostahfatees pret kulturu, tad mehš nepaguhšim winu aistahwet, jo muhsu darba tautai taš jautajums wairaf ruhp, nekà ziteem un lai buhtu iniziatiwe uf to, darba tauta ir darijusi leelako darba dalu un dariš ari tahlaf. Wina zihnišees par kulturu. Schis deenas leelàs debateš rahdija to, ka mehš newaram uf jums kulturaš jautajumà zeret, bet darba tauta ees weena un buhš kulturela. (Uplausi pa freifi).

Presidentš J. Tschafste: Wahrds peeder eefschleetu ministrim.

Eefschleetu ministrš U. Bergš: Augstà šapulze! Ra školas jautajums ir šwarigš, ka taš ir weeniš no šwarigakeem kulturaš jautajumeem dšihwè un ka kultura ir ta, kaš muhsu walsti zels un gahdàs mums atsihšchanu, pehz kuraš zenšchamees — par to diwu domu newar buht, naw sche un naw ari muhsu fabeedribà zitadaš domas par to. Par to mehš waram ispluhst lirifkos islehjumos, bet weenam otram to peerahdit naw wajadfigš. Ra školotaji atrodas loti gruhtà stahwokli, par to diwu domu ari newar buht. Gan wini neatrodas tif gruhtà stahwokli, kà Dehkena kungs mehginaja tehlot, ka winu wairakums 6 mehnešhus stahw bes algas. Taš naw. Ir bijušchi gadijumi, kur alga naw ismaksata wairakus mehnešhus, bet tee ir bijušchi atfewiškchi gadijumi un tagad ir nowehrsti. Tà tad par leetu mehš wiši ešam weeniš prahtis un aistahwam taš pasčas domas. Mehš ešam tif tolerant, ka atsihštam to jums, bet mehš ari wehlamees, ka juhs buhtu tikpat tolerant pret mums. Muhsu domas šchkiras pee jautajuma, kà praktiškai un wislabaki leetu waretu iswest. Ja pehz tam wefelu runu uf buhwè uf to, ka sche noteef zihna par to, kaš buhtu školotajeem kaunakš, tad eš gan neleetošchu to wahrdu, kuru juhs (pret J. Preefchanu = Raini pagreesees) leetojeet, t. i. „leefulošchanu“, bet atlaufchos few teift, ka tà runadami efeet tuwu tam, ko šauz par demagogiju, kura juhsu wahrda un juhsu dšejas naw zeeniga. (Uplausi pa labi). Tà tad, augstà šapulze, muhsu domas tikai šchkiras, kà praktiški panahkt to, ko mehš wiši wehlamees. Sche man jafaka, ka mahjai juntu lahpot mehš nedrihkštam israft winai pamatus. Mums eeteiz loti weenfahrfchu lihdsekli: Juhs šakeet, lai waldiba maksà, bet juhs nefakeet, no kureenes toš lihdselkus lai nem. Juhs šakeet: preefch tam ir finansu ministrs, tam jagahdà par to, ta naw muhsu darišchana. Taš, fungi, naw walstifki domats. Te mehš nedrihkštam weenu jautajumu israut un teift: taš muhs interese un taš ne. Ratsš jautajums jaapškata wišpufigi. Tà war runat šlitti wadità arodneezifkà beedribà, kur ir runa tikai par algas pazelšchanu; tà newar runat walstifkà eestahdè. Finansu ministrijas preefchštahwis aishahdija, ka muhsu budšchets nepanes školotaju algas ismaksu no walstis lihdselkeem. Eš gribu atgreestees pee muhsu budšcheta kritikaš. Rahds runatajš uffwehra, ka tikai 2% ešot preefch isglihtibas mehrkeem, lai gan zitadi mehš riškojotees loti isšcheyrdigi. Taš, fungi, tà naw. Ja mehš šcheem 2% peerehkinašim klahkt to, ko isdod muhsu pašchwaldibas eestahdes un to, ko wehl walstis dod pašchwaldibas eestahdem preefch školam, tad prozentš isnahkt daudš leelakš, un mums no wina naw ko kaunetees. Ja ar isglihtibai isdoto sumu leelumu mehš zeram eeguht

šawās de jure teešības, un ja mehš pareisi šcho budšchetu apstatišim un patwarigi daščuš skaitlūs neišnemšim laukā, tad no tām naw ko kaunetees. Rā waretu atrašt lihdseklus skolotaju algoščanai no walštš pušes? Ur nau-
das drufasčanu? Es domaju, fungi, juhs to neeeteiftu, jo tas nošimē
naudas kurla pašeminaščanu, naudas drufasčana ir wišnetaišnigakais no-
doklis, kas wišwairat gulšeš us masat maščat špehjiġam aprindam. Nodokli?
Bet kas winūs matšās? Es nešahdā šinā newaru eedomatees, ka walštš ir
neišfiktosčš awoiš, kurlš waretu šegt wišu, ko mehš wehletoš. Walštš
ešam mehš pašči, ka mums paščem naw, ta naw ari walštij un ne no kašdeem
ahrkahtigeem awoteem šchos lihdseklus mehš newaram dabut. Šad mums
wajadšetu atkal špeest uš nodokli štruhwi. Kas notiftu? No weenas pušes
lihdseklū išpumpesčana no weetam, winu konzentresčana zentra un no otras
pušes išpumpesčana no zentra uš weetam. Šā tad. notiftu diwas prozedu-
ras. Zentrs eesuhktu un pehž tam atkal išmaščatu skolotajeem. Bet katrs
nodoklis praša išdewumus wina eekafesčanai apmehram 3%; tāpat wina
išdoščanai jarehkina 3%. Šā tad mehš šaudejām 6% neproduktiwā zelā.
Ja mehš ewestu šchahdu kahtibu, tad mehš tika pawairotu birokratiju šawā
šemē un es brihnos, ka pehž tee fungi, kas newehlas birokratijas pawairo-
ščanos, eeteiz šchahdūs lihdseklus. Man leekas, daudš pareišaki, ja weetejee
špehki, neleetodami walštš birokratisko aparatu, atraštu lihdseklus skolotaju
algam un pašči tās išmaščatu.

Bet tas, kas mani peespeesč juhs uštawet, ir prinzipiels jautajums.
10 lihdš 20 miljonu jautajums mani masat interešē, jo par to išteizās jau
peesčšrunatajš. Mani interešē jautajums, ka mehš noštahjamees uš zela,
kurlš likts peesčhā. Ja mehš skolotajeem maščajam no walštš kafes, tad
mehš ar to masinam paščwaldibas eestahšču teešības. Man atbildēs, ka
atleek wehl daudš ko gaħdat par skolam ari paščwaldibas eestahdem. Pro-
tams, ka paleek par ko gaħdat, bet prinzipis, ka šahš skolotajeem maščat no walštš
kafes, ir nepareišs. Školotaji nonaħt atkaribā, lai ari tika pa dalai, no
walštš eereħdna, kas išmaščā algu, jo skolotajam katra mehnešča beigās
šawa alga jašanem no walštš eereħdna. Wiščš newar justees tik daudš at-
karigs no ta, kas dod šemi, kas dewiš dšihwolli, no kura to, ka meħr
wiščš skolotajš, neišlits; bet mairat atkarigs wiščš no ta, kas katru mehneši
eerodas maščat winam algu. Šas war šinamā gadijumā winam ari nema-
ščat. Waj tas buhs pareiši? Waj tas nebuhs birokratiski? Juhs, kas
štahwat par to, lai birokratizms tiftu išnihzinats, juhs gribat skolotajus birokratiset.
Un pa šchahdu šlidenu zelu mehš waram aiseet loti tahlu. Ir eestinatš
jautajums, ka nepezeesčams nemt nešpehjneeku apgaħdaščanu walštš rokās;
zelu jautajumu grib dot walštij. Šas patš ir ar medizinaš jautajumu, kuru
ari grib peespeest walsti paħnemt šawā šinā. Ja tā, kas tad galā
paščwaldibas eestahdem atlišs? Weenu peenahktumu pehž otra mehš nemšim
tām nost. Ja to pašču zelu mehš eesim tahlat, tad paščwaldibas eestah-
dem nekas wairš nepaliks paħri un winas nebuhs dšihwes špehjiġas; jo
tika kas nastas neš, war ari teešības leetot. Ja atnemšim tām nastas, mehš
nonemšim ari dšihwibas špehjas. Šcho šlideno zelu mehš nedriħftam eet.
Šapehž es aištahwu paščwaldibas eestahdes un winu interešes. Bija
eebildumi, ka paščwaldibas eestahdes šawus ušdewumus pret skolam weiz
loti šlikti. Weens no runatajeem išteizās, ka štahwolliš, kaħdā atrodotees
tagadejās pagastu školas, ešot patihkams šinamai šchirai, kurai ešot pa

prahtam, lai muhsu pagastu skolās buhtu tīfai ganu skolās. Tā tas naw. Muhsu pašchwaldibas eestahdes ir demokratiski wehletas un winas nebuht naw wehletas tahdā atmosferā, par kahdu juhs runajeet. Ja juhs augustā ne-trauzeti efeed warejuschi noturet 99 sapulzes, tad tas peerahda, ka mums ir sapultschu un wahrda brihwiba. (Aplausi pa labi; protests pa kreisi). Muhsu Satwerfmes Sapulze ir wehleta tif demokratiski, kā reti kahda no wezām walstim. Mehš ari newaram fuhdsetees, ka pašchwaldibas eestahdes nebuhtu wehletas demokratiski. Tee pašchaisfardsibas pulzini, par fureem juhs peeminejat, toreif, kad notika wehleschanas, wehl neekfisteja. Gluschi otradi, wehleschanas notika tad, kad farkanais terors wehl pilnigi nebij issudis. Tas ari tagad wehl naw pilnigi issudis un ja runajam par teroru, tad waram runat tīfai par farkano un newis par balto. (Aplausi pa labi un protests pa kreisi). Juhsu kahju mihdischana, man leefas, par fewischi kulturelu pasihmi pee schi jautajuma apspreeschanas newar usskatit. Muhsu pašchwaldibas eestahdes, es apgalwoju, ir demokratiskas, (Balsis pa kreisi: „Naw pareisi!“). Behz juhsu domam ne, bet tās newar buht objektiwas domas; es zeru, ja juhs nemseet to jautajumu objektiwi, tad juhs zitadi domaseet.

Presidents J. Tschafste: Ministra fungs, es luhgtu neeelaištees nekahdās farunās ar sozjaldemokrateem!

Cefschleetu ministrs U. Bergs (turpina): Es atwainojos, presidenta fungs. Juhs aifrahdat, ka faimneeki negribot sawus behrnus suhtit pagastu skolās un tās nosauzat par ganu skolam. Naw teefa, pagastu faimneeki gan bija tee, kas wehlejas, lai pagastos eewestu ari augstakas skolās, jo pilsehtas wineem tomehr deefgan dahrgi ismaksā. Tagad faimneekam, ja winsch sawu behrnu grib labaki isskolot un suhta to skolā pilsehtā, tas isnahk wismas 500 rbl. mehnesi. Us lauteem suhtit behrnus skolās wineem, faprotams, weeglaki un gluschi dabiski tapehz, ka tas faimneeks buhtu ari ar meeru maksat masaf rublus mehnesi, ja ar, to panahktu labakas skolās eerihfoshany us weetam. Un teefcham, mehš redsam, ka zenschanas eerihkot us lauteem netif ween semakas skolās, bet ari widusksolas ir bijusi dshwa jau pirmš kara. Ja mehš tagad scho usdewumu gribam atnemit pašchwaldibas eestahdem, tad mehš winām lihdi ar to atnemam sinamu peenahkumu un dodam winām sinamas leefas teefibas. Es usskatu, ka katra teefiba bef peenahkumeem ir sinama priwilegija; bet katrai priwilegijai — ahtrak waj wehlat ir jafuhd. Tā tad behz projekta, kursch gul muhsu preefshā, isnahk, ko es apshmeju par to, ka mehš juntu gan gribam labot, bet pamatus ahrdam. Mums wajaga likumprojektu tapehz noraidit un peenemt pahrejaš formulu, ka tas nododams atpafal komifijai. Teefa gan, ka pagastam naw weegla dshwe: gruhtee apstahkti us lauteem prafa loti daudi. Sche, leefas, Satwerfmes Sapulzes lozefleem buhtu loti auglign un swehtign peenahkums, ja mehš fabeedribas domas wirsitu us to, ka ir jadod preefsh skolam un ka newar gaidit no zitureenes; newar nemt, bet ir jadod, jo skolās ir paschu leeta. Man leefas, ka to war panahkt. Es peemineschu tās 99 sapulzes, kuras juhs esat noturejuschi (Sozjaldemokrati: „Wehl wairaf!“). Labi, wehl wairaf. Juhs paschi apgalwojat, ka esot panahfuschi loti leelu eefpaidu tautā, esot pareisi fapratufchi tautas juhtas un domas un juhsu resoluzija esot tifufi usnemta ar leelu peefrischānu. Tas leelu warondarbu nenofihmē, eet tautā un teift, ka wajag tif nemt, kā juhs to teizāt augusta deenās.

Uf to dabut balsu wairafumu naw nefahds warondarbs. MehGINEET eet tagad tautā ar zitām resoluzijam — dot preeksch skolam. Luhkojat tatschu atkal iswest resoluzijas zauri, kà juhs to esat darijuschi augusta deenās tika schoreis newis par nemschanu, bet par doschanu, un tad es jums nowehlu labafos panahfumus (Aplausi labajā pusē, sozialdemokrati dauja fahjam.)

Prezidents J. Tschafste: Wahrds Seil.

Referente W. Seil: Behz garām un ilgām debatem man mas kas atleekas ko teikt. Es nerunaschu par to, kas ir prinzipieli labaki: waj skolotaju algoschana no paschwaldibas eestahdem waj no walsis. Tifa isteiktas domas, ka tahda algoschana no walsis nekur naw bijusi. Man jaaisrahda, ka tahda ir gan bijusi Kreewija, kur issneedsa lihdsseklus zaur paschwaldibas eestahdem. Tas bij tani laika, kad skolotaju newis eewehleja, bet eezehla. Es gribetu aisrahdit ari uf dascham nepareisibam, fahdas tifa apgalwotas. Wispirms, no weena preekschstahwja tifa apgalwots, ka jarehkinas ari ar apstahleem un prinzipeem. Man jateiz, ka isglihtibas komisija ar prinzipeem un apstahleem ir rehkinajusees. Runatajs aisrahda gan, ar fahdu prinzipu schis projekts pateesiba nerehkinas. Tas bij tas prinzijs, ka ar scheem pagaidu noteifumeem teek eewesta zentralszijas weeta dezentralszija, kas nebuhtu wajadfigs. Man leekas, ka teem runatajeem ir loti labi sinams, ka komisija par to ir pahrrunats un ilgi debatets un komisija ir atradusi tika weenu iseju, ka skolotajus algo walsis. Tas ir eespehjams, jo walsitij kà tahdai kontroleschanas teesibas paleef. Tad tifa aisrahdit, ka pamatalgas waldibas projektā esot leelakas, nekā isglihtibas komisijas projektā, uf ko man jafaka, ka tas naw pareisi tamdehl, ka man te ir klast peerahdijumi, no fureem es redsu, ka waldibas usstahdita projektā algas ir 300 un leelakais 400 rbl. pamatalga un pehz isglihtibas komisijas projekta ir 325 un 400 rbl. pamatalga. Tā tad starpiba loti mafa, gandrihs nemas. Man jaatsihmē, ka algas sinā es neteiktu, ka skolotaji ir nostahditi komisijas projektā sliktak, nekā waldibas projektā un fewischi tas, ka isglihtibas komisija pamatalgas sinā ir eerindojusi skolotajus 7. un 10. kategorija un darijusi to ar nodomu, jo pensijas sinā skolotaji teek eerindoti tahdā kategorija, kurā wini skaitas pehz pamatalgas, tā tad skolotaju pensijas buhtu no pamatalgam 400 un 600 rbl. Tad tifa aisrahdit, ka isglihtibas komisijas projektā dahrdsibas peedewas naw paredsetas. Ir gan paredsetas, jo katras kategorijas alga fastahdas no pamatalgas un dahrdsibas peemafas. Gimenez peemafas un natura=lijas skolotaji fanems uf tahdeem pascheem noteifumeem, kà walsis eerehdni. Tamdehl man jafaka, ka isglihtibas ministrijas projektā algas skolotajeem naw mafakas un preeksch wineem naw sliktakas par isglihtibas ministrijas projektu. Beidsot es gribu aisrahdit, ka projekts ne weenu, ne otru sliktaki nenostahda. Faktiski algas ir weena apmehra un paschai zeenijamai sapulzei ir jaischkir, waj wina grib, waj tās algas tiftu schirotas, waj ne. Par to Satwersmes Sapulzes plenarsehde wislabaki war spreest, waj walsis kase to istur, waj ne.

Prezidents J. Tschafste: Ir eenahzis preekschlikums, kursch stan tā:

„Wahrspreedusi likumprojektu par skolotaju algoschanu. Satwersmes Sapulze nolemj:

Ufdot isglihtibas komisijai trihs deenu laika projektu pahrsrahdat uf waldibas projekta pamateem ar isnehemumu preeksch Latgales un ziteem tara ipostiteem apgabaleem, fur alga mafajama no walsis lihdssekteem.

Antons, Ushmanis, Salnis,
M. Gailits, Pabehris, Samuels.“

Es luhgſchu referentes atſautſmi.

Referente W. Seil: Es uſturu komiſijas eefneegumu.

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu ſcho preeſchliſumu uſ balſoſchanu un luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir par ſcho preeſchliſumu. Tagad luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir pret ſcho preeſchliſumu. Kaſ atturaſ no balſoſchanas? Naw. Balſoſchanas rezultati ir ſchahdi: Par ſcho preeſchliſumu ir iſfazijuschas 68 balſis, pret to 48 balſis. Ta tad wiſſch ir p e e n e m t s. Lihdi ar to wehla laifa dehl tahlaka liſumprojekta appreeſchana naw eefpehjama un nahloſcha fehde teef nolitta uſ oirdeenu, pulkſten 5 pehz puſdeenas. Ur to ſchis deenas kahrtiba iſbeigta. Sehdi flehdsu.

(Sehdi flehdi plſft. 11.10 wafara).

I. sērijas 34. sēhde 1920. gada 14. septembrī

(Atklahta pulksten 5.20 min. pēc pusdeenas).

Lifums par Satwerfmes Sapulzes lozekli wehlešhanu Seemellatwijas apwidoš, furi atwabinatino igannu ofupazijas (steidsamības fahrtā peenemts diwoš lašijumos). — Lifums par apšehlošhanu (steidsamības fahrtā peenemts diwoš lašijumos). — Lifums par teesāš prištanu teesibu isdarit personāš kratišhanu (steidsamības fahrtā peenemts diwoš lašijumos). — Lifums par meerteesnešhanu pagasta teesufu kompetenzeš paplaščināšhanu un par Latgaleš teesam (steidsamības fahrtā peenemts diwoš lašijumos). — Lehmums par Rigaš apgabalteesāš lozekļa Hugo berta Brehma atlasšhanu no amata. — Satwerfmes Sapulzes fahrtības rullis.

Prezidents J. Šchakste (Safarā ar šuhpula šwehtkeem pee eerāšhanāš teef fanemts ar aplaušem): Satwerfmes Sapulzes sēhde atklahta.

Turpināšees agrāš pašludinātā deenas fahrtiba. Rā pirmāis nahšš likumprojekts par Satwerfmes Sapulzes lozekli wehlešhanam Seemellatwijas apgabalos. Referents Holzmanis.

Referents W. Holzmanis: Mani fungi, Satwerfmes Sapulzes lozekli 17. un 18. aprili notifikāšāš Satwerfmes Sapulzes wehlešhanāš newareja peedalitees wišāš Latwijāš tauta. Wehlešhanāš notifa wehlu. Wināš wjadseja atlikt tamdehl, ka weena Latwijāš dala atradāš ahrpus Latwijāš robesšam. Wehlešhanāš bija jaatleek tadehl, ka no fahkuma treschā Latwijāš fastahwdala — Latgale, wehl nebija peeweenota, pee pahrejām diwām Latwijāš dalām. Kad Latgale bija peeweenota, kad mehš atwabinājām no Kreerwijāš ofupetos apgabalos, ar furu wehl atradamees fara stahwofli, tad tomehr ari tad wehl daschāš Latwijāš dalāš newareja peedalitees pee wehlešhanam: wināš bija eenemtas no walstīm, ar furām mehš nekarojām, bet atradamees meera stahwofli.

Seemellatwija atradāš sem Igaunijāš ofupazijāš warāš un wehl lihds šchāi deenai daschāš Latwijāš dalāš atrodāš sem Leetawāš ofupazijāš. Tagad, pateizotees šchihreju teesai, Seemellatwijāš dala atkal peeweenota pee Latwijāš un tagad jadod eespehja šcho apgabalu eedšihwotajeem ispidit šawu galweno, pirmo pilsonu peenahkumu — suhtit preekšstahwjuš uš Latwijāš Satwerfmes Sapulzi, uš Latwijāš šuwereno waru. Satwerfmes Sapulze weenā no šawām pirmajām sēhdem prinzipā isteizāš par labu tam, ka ir iswedamāš atwabinatos apgabalos papildu wehlešhanāš un ušdewa juridiskai komišijai steidsoschi stahtees pee atteeziga likumprojekta isstrahdaschānāš. Juridiskā komišija tagad šcho darbu weikusi un leek isstrahdato projektu preekščā Satwerfmes Sapulzes apstiprināšchanai.

Juridiskai komišijai galweņā fahrtā bija jaweiž tikai lihri tehnists darbs, jo patš wehlešhanu pamats bija nelokami nosazits jau Satwerfmes Sapul-

zes wehleſchanu likumā, kurā iſteikti pamati, uſ kureem Satwerfmes Sapulze uſbuhweta, un no ſcheem pamateem newareja atkaſhptees, iſſtrahdajot likumu par papildu wehleſchanam Seemellatwijas apgabalos. Satwerfmes Sapulze ir weens organiſms, kurſch uſbuhwets uſ weenadeem pamateem. Ne no weena prinzipa, kurſch noſazits Satwerfmes Sapulzes wehleſchanu likumā, juridiskiſā komiſija newareja atkaſhptees. Tikai weenā jautajumā juridiskiſai komiſijai bij jaatkahpjās no Satwerfmes Sapulzes wehleſchanu likuma. Proti, ſchis likums noteiza, ka Satwerfmes Sapulzes lozeku ſkaitis ir 150 deputati. Tagad pazehlās jautajums, waj, iſdarot papildu wehleſchanaſ, peewehlet wehl ſlaht jaunus deputatus pee Satwerfmes Sapulzes lozeku ſaſtahwa, waj iſdarit wehleſchanaſ pehz jau paſtahwoſchām kandidatu liſtem un, tikai foriget ar wehleſchanaſ panahkteem rezultateem toſ wehleſchanu rezultatus, kuri tika eeguhti 17. un 18. aprili: ziteem wahrdeem, atſaht to paſchu ſkaitu 150, forigejot tikai atſewiſchku frakziju ſaſtahwu atkarigi no teem rezultateem, kuri tika eeguhti pee iſdaramām wehleſchanam. Scho prinzipu tomehr juridiskiſā komiſija atmeta un atſina, ka iſdarot papildu wehleſchanaſ, ir peewehlami ſlaht wehl jauni deputati.

Ours jautajums bij par to, zif deputatus peewehlet. Ja mehſ gribam turetees pee tās ſchemaſ, ko dod Satwerfmes Sapulzes wehleſchanu likums, un ſaſkanot to ar wiſpahrigo proporziju ſtarp Latwijas eedſihwotajeem un Satwerfmes Sapulzes lozeku ſkaitu, tad mums ir ſekochi dati. Pehz pehdejās lauſchu ſkaitiſchanaſ Latwijā ir, reſkinot apalos ſkaitlos, 1.500.000 eedſihwotaju un eewehleti ir 150 deputati — tā tad proporzija ir ta, ka uſ katreem deſmit tuhſtoſcheem eedſihwotaju nahk weens deputats.

Rahdi dati mums ir par eedſihwotaju ſkaitu okupetos Seemellatwijas apwidos? Te mehſ waram palaiſtees tikai uſ wezeem ſkaitleem, jo jauna registrazija naw wehliſwesta un tadehl jaturaſ pee wezeem Kreewijas dateem. Eedſihwotaju ſkaitis tanis apwidos, kuri paſchlait no igauneem ir atſwabinati, ir 12, 13, waj 14 tuhſtoſchi. Nemſim augſtaſo ſkaitli, 14.000. Beeturotees pee proporzijas, ka uſ 10.000 eedſihwotajeem nahk weens deputats, iſnahk, ka no Seemellatwijas ir eewehlams weens waj diwi deputati, jo reſultats bija ar dalam. Bija jaiſwehlaſ: waj weenu waj diwus. Lai Seemellatwijas eedſihwotaji waretu iſteikt ſawus politiſkos uſſtatus, ſawu gribu un lai nebuhtu no 1½ deputateem tikai weens deputats, juridiskiſā komiſija nolehma atſiht diwus eewehlamus deputatus. Tā tad ſche eet runa par ſkaitu noapaſoſchanu uſ augſchu no 1½ uſ 2. Uſ ſcheem motiweem juridiskiſā komiſija noteiza ſkaitli uſ 2.

Wahrejee jautajumi, kuri wehleſchanu likumā ir apſtatiti, ir techniſkaſ dabas — par wehleſchanu ſahrtibu. Sche komiſijai bija jaiſſchiras par to waj Seemellatwijas teritorijā atjaunot wiſu to ſmago wehleſchanu aparatu, kaſ paſtahweja Latwijā pirms 17. un 18. aprila. Komiſija nolehma, ka nederetu nodibinat wiſas tās komiſijas, kaſ paſtahweja pamatwehleſchanu laiſā, un atſina, ka wajadsetu eewehlet weenu zentralu komiſiju, kurai peederetu wiſas tās funkzijas, kuraſ bij agraf zentralai, aprinku un apgabalu komiſijam.

Tahlaſ likumā noteiſts, ka wehleſchanu teeſibas baudi tikai tās perſonas, kaſ naw peedalijuschās pamatwehleſchanaſ uſ Latwijas Satwerfmes Sapulzi. No pirmā azu uſmeteena tas leekas leeks, jo wehleſchanu pamata likumā ir teiſts, ka neweens newar diwaſ reiſes wehlet. Tomehr komiſija tureja par wajādſigu aiſrahdit ſchai likumā, ka tās perſonaſ, kaſ ir peedali-

jūščās 17. un 18. aprīļa Satversmes Sapulzes pamata wehleschanās, wehleschanu teesības nebauda, un tās personās, kuras launprahīgi wehleschanu teesības peefawinafees, tiks sodītas. Soda mehrs ir paredsets loti augsts, lihds pahmahzīšanas namam.

Juridiskā komisija leef preefšā, pirmahrt, atsiht tā, ka šchis likums nahf spēhā ar wina peenemšanas deenu, un, otrahrt, juridiskā komisija luhds šcho likumu peenemt steidsamības kahrtā.

Preidents J. Šchakste: No komisijas puses teef listis preefšā peenemt šcho likumu steidsamības kahrtībā. Es liffchu us balsoschanu steidsamību un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamību. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Steidsamība weenbalfigi peenemta.

Teef atklastas wišpahrejas debates.

Peewahrda neweens nepeeteizas. Es liffchu us balsoschanu pahreju us pantu lasišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasišchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Tā tad pahreja us pantu lasišchanu weenbalfigi peenemta.

Waj augstā šapulze wehlas, lai pantus nolafitu? (Balsis no weetam: „Luhdsam!“). Wirsraksts.

Sekretars R. Jwanowš:

„Likums par Satversmes Sapulzes lozeku wehleschanam Seemellatwijas apwidoš, kuri atwabinati no igaanu ofupazijas.“

Preidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„No igaanu ofupazijas atwabinatā Seemellatwijas dalā ijdaramas wehleschanas us Satversmes Sapulzi.“

Preidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wehleschanas ijdaramas, peeturotees pee Latwijas Satversmes Sapulzes wehleschanu likuma noteikumeem no 1919. gada 19. augusta, ar sekosheem pahrgrosijumeem un papildinajumeem.“

Preidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 3. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„No pirmā pantā mineteem apwideem eewehlami diwi Satversmes Sapulzes lozeki.“

Preidents J. Šchakste: Wahrds Gailitim.

M. Gailits (bepartejisko bessemneeku un massaimneeku grupa): Tautas weetneeki! Resferents no juridiskās komisijas puses motiweja eewehlamo tautas weetneeku skaitu — 2 ar to, ka paredsamais wehletaju, t. i. eedsihwotaju skaitis Seemellatwijas atbrihwotoš pagastoš buhšot 12 lihds 14 tuhstoschi. Šchis skaitis ir pilnīgi nenoteizams. Dodot wehleschanu likumu preefš Seemellatwijas, mehš atrodamees tahdā pat stahwolki, kahdā bija Tautas Padome, tad wina dewa Satversmes Sapulzes wehleschanu likumu un eedalija Latwiju 5 wehleschanu apgabaloš. Uri toreis us eedomatu skaitlu pamata tika noteikts preefš katra wehleschanu apgabala atteezīgais tautas weetneeku skaitis. Mehš redsejam, ka rezultati neatiafnoja kalkulaziju, jo ifnahkums bij tahds, ka Semgalē bij wajadšigs tikai drusku pahri par 4000 balsu, lai kandidats tiktu eewehlets, kamehr Widsemē bij wajadšigs 6000 un Latgalē pat pee 7000 balsu us kandidatu.

Schoreis tas pats buhtu jafaka atteezibā uf Seemellatwiju. Mums noteiktu datu par eedfihwotaju skaitu nāw. Mehš sinam weenigi, ka pee Latwijas peeweenota Walkas pilsehtas latweeschu dala un bes iam weseli 12 pagasti, starp kureem ir daschi freetni leeli, kā Lugaschu, Uinaschu, Wezlaizenes, dala Rahgeru, Jaunroses un ziti. Weenā dalā no schein pagaſteem eedfihwotaju skaitis sneedſas ſen pahri par tuhfstoti, tā, peemehtam, Uinaschu pagastā pušotra tuhfstoscha, tāpat ari Lugaschu, Wezlaizenes un zitos pagastos. Mehš sinam, ka Walkas pilsehtā latweeschu eedfihwotaju skaitis sneedſas pahri par 6 tuhfstoschi; sinam, ka Walkas pilsehtas dala, kas palika pee igauņeem, pamirst ais ta eemeſla, ka latweeschu eedfihwotaji pahrzehluſchees uf jauno latweeschu Walku, waj tuwafeem apfahrtejeem pagaſteem. Zil latweeschu palizis wezajā Walkas pilsehtā, naw sinams. Tā tad mehš newaram noteikti ſilſet to eedfihwotaju skaitu, ar kureem mums buhtu jarehkinajas.

Nemot wehrā to, ka Widſemei nodarita jau tā leela pahrestiba, jo no tureenes eewehleti tikai 37 Satwerfmes Sapulzes lozekli, kursch skaitis, ſamehrā ar to, ko dewa Semgalei, ir dauds par masu, kā ari atſihſto! Seemellatwijas atwabinato 12 pagastu un Walkas ahrfahrtejos nopelnus pee Latwijas walſis atbrihwoschanas; upurus, kuras ſchis neleelais apgabals neſis uf Latwijas altara, gan leeto aſinu, gan mantas ſinā, leeku preeſchā nenodarit Seemellatwijai pahrestibu, dot labak wairak, nekā par mas un tamdehl paugſtinat weetneeku skaitu no 2 uf 3. Mans preeſchlikums ſkan: „Leeku preeſchā pantā skaitli 2 atmainit ar 3“.

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Wefmanim.

Jr. Wefmanis (ſozialdemokratis): Sozialdemokratu ſrakzijas uſde-
wina man japasno, ka ſozialdemokratu ſrakzija peefriht teem aſrahdijumeem, kahdi tika doti no juridiskās komiſijas, t. i. noapalojot ſcho skaitli uf augſchu, proporziju pazelot, dot 2 preeſchſtahwjuš. Ur to jau panahkts buhtu tas, ko aſrahdija preeſchrunatajs, un tadehl ſozialdemokratu ſrakzija balſos par preeſchlikumu, kahds nahza no juridiskās komiſijas puſes.

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Rihwem.

U. Rihwe (semneeku ſaweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Semneeku ſaweeniba nenahza ar ſawu iniziativi, lai liktu preeſchā wehlet 3 deputatus. Wina bija apmeerinata ar to, ko zehla preeſchā juridiskā komiſija. Bet eewehrojot to, ka kahds darbineeks, kas nehmis dſihwu dalibu Seemellatwijas kuſtibā, aſrahdija, ka buhtu wajadsigs skaitli paugſtinat uf 3 un eewehrojot wehl tos nopelnus, kahdus neſuſt Seemellatwija, ta partija, pee kuras man ir gods peederet, balſos par 3 deputateem.

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuelis (demokratu ſaweeniba): Demokratu ſaweeniba atſihſt, ka Seemellatwijas eedfihwotaji ir zeetufchi loti ilgi ſem igauņu okupazijas waras, un ka tadehl wineem wajadsetu dot ſinamu moralisku gandarijumu iſteikt ſawas ruhpes un behdas Satwerfmes Sapulzē Demokratu ſaweeniba ir par to, ka lozeklu skaitu pawairo no 2 uf 3 un balſos par Gailiſcha kunga preeſchlikumu.

Presidents J. Šchafste: Neweens wairak pee wahrda nepeeteizas? Es luhgſchu referenta atſauſmi.

Referents W. Holzmanis: Juridiskā komiſijā ſchis jautajums tika

debatētš. Wina nahza pee flehdsena, ka nosakot deputatu fskaitu us 2, Seemellatwijas eedfihwotajeem nelahda pahrestiba nenoteek, bet teek dota diwlahrtiga priwilegija. Birmfahrt, juridiski nemot, pamatprinzipā fskaitš ir 150, bet te winšch teek pawairots us 152. Otrfahrt, matematisksais fskaitš ir 1½ deputata, bet juridiskā komiſija to noapaloja us 2, tā kā sinams ganda=rijums ir dots un naw eemesla delegatu fskaitu pawairot no 2 us 3.

Presidents J. Šchakste: Gesneegtais preekschlikums fkan tā:

„Leeku preekschā 3. pantā wahrda „diwi“ weetā list wahrdu „trihs“.“

Referents issakas pret ſcho preekschlikumu. Es liſſchu winu us balso=ſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſcho preekschlikumu. Luhdsu fskaitit. Tagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ſcho preekschlikumu. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoſchanas. Wehleschanu isnah=kums: Par preekschlikumu ir nodotas 57 balsis, pret to — 13, attureju=ſchees 49; 49 un 13 ir 62, pret to 57, tā tad preekschlikums naw dabujis wajadſigo majoritati.

Tagad es liſſchu 3. pantu us balsoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſchi panta peenemſchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ſchi panta peenemſchanu. Naw. Schis pants peenemis. 4. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Aktiwās wehleschanu teefibas nebanda perſonas, kuras peedalijuchās 1920. g. 17. un 18. aprila Satwersmes Sapulzes wehleschanās.“

Presidents J. Šchakste: Sebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wehleschanu wadibai nodibinamas:

a) Seemellatwijas apgabala wehleschanu komiſija;

b) eezirtau wehleschanu komiſijas, kā ari Satwersmes Sapulzes weh=leschanu likuma 11. p. paredsetoš gadijumos apakſcheezirtau komi=ſijas. Tani pašā likumā paredsetās zentralā un aprinku komi=ſijas naw nodibinamas.“

Presidents J. Šchakste: Sebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Seemellatwijas apgabala wehleschanu komiſijā Satwersmes Sapulze eewehl tſchetrus komiſijas lozektus, kureem Rigas apgabalteſa peefomandē weenu teefneſ.“

Presidents J. Šchakste: Sebildumu naw? Peenemts. 7. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Seemellatwijas apgabala wehleschanu komiſija wada wehleschanas wiſos no igauu okupazijas atſwabinatōš apwidoš. Wina iſpilda wiſas funkcijas, kuras peekriht zentralai, apgabalu un aprinku wehleschanu komiſijam pehz Satwersmes Sapulzes wehleschanu likuma no 1919. g. 19. augusta.“

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuelš (demokratu ſaweeniba): Schai pantā wahrdi „no Igaunijas okupazijas atſwabinatōš apwidoš“ neaptwer wiſu teritoriju, kas tagad atrodas muhsu rokās, jo ir dala teritorijas peenahkusi fslah, kura agraf nebija no Igaunijas okupeta, bet us ſchkihreju teefas lehmumu mums pee=ſchirta. Starp zitu jamin Jaunroſes un Rahgeru pagaſtu dakas, kuras tagad mums peeder un kuras agraf peedereja pee Werawas aprinka. Tapehz pehz wahrda „atſwabinatōš“ demokratu ſaweeniba leek preekschā eelitt wahrduš „un ar ſchkihreju teefas lehmumu Latwijai peedalitos“. Tad tas jehdseens buhs iſsmelts.

Presidents J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeete:zas? Es doschu wahrdu referentam.

Referents W. Holzmanis: Juridiskā komisijā tas jautajums naw apspreefts, bet winsch fassan ar likuma noluhku un tamdehl buhtu peenemams.

Presidents J. Ščakste: Referents issakas par labu papildinajumam, kursch skan tā:

„Peelikt wahrdu atwabinatos un ar schihreju teesas lehmumu Latvijai peedalitos.“

Es liischu scho papildinajumu us balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho papildinajumu? Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. Tā tad ar wisām balsim pret 1 schis papildinajums peenemts. Tagad es liischu 7. pantu ar peenemto papildinajumu us balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret 7. panta peenemšanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. 7. pants peenemts. 8. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wisus apgabala un eezirknu wehleschanu komisiju isdewumus sedš walsts.“

Presidents J. Ščakste: Gebildumu naw? Peenemts. 9. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wehleschanu darbibas eesahlschanas deenu nosafa ministru kabinets fasinā ar Seemellatwijas apgabala wehleschanu komisiju.“

Presidents J. Ščakste: Gebildumu naw? Peenemts. 10. pants.

Sekretars: R. Jwanowš:

„Kas peedaliiees 1920. g. 17. un 18. aprila Satwerfmes Sapulzes wehleschanās un nodod balši ari schini likumā paredsetās wehleschanās, sodams ar eeslodischanu pahrmahzibas namā waj zeelumā.“

Presidents J. Ščakste: Gebildumu naw? Peenemts. 11. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Likums stahjas spehka no peenemšanas deenas.“

Presidents J. Ščakste: Gebildumu naw? Peenemts.

Tagad es liischu us balsfoschanu scho likumu wisā wijumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wina peenemšanu. Luhdsu peefehstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret schi likuma peenemšanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsfoschanas. Naw. Schis likums no Satwerfmes Sapulzes weenbalsigi peenemts.

Presidents J. Ščakste: Nahkschais likumprojekts — likums par apschehloschanu. Referents Waldmanis.

Referents D. Waldmanis: Juridiskā komisija isstrahdaja likumprojektu par apschehloschanu. Behz juridiskās komisijas lehmuma teesiba apschehlot peeder Satwerfmes Sapulzes presidentam. Peeschkiramo teesibu plaschums paredsets pirmā paragrafā un juridiskā komisija leet preekschā peeschkirt teesibu apschehlot tikai tahdām personam, kuras ir noteefatas ar spehka nahkschu teesas spreedumu. Rā jums wiseem sinams, monarchistiskās walstis waldneefem apschehloschanas teesibas ir plaschakas, teem ir teesibas apschehlot personas, kas wehl naw teesai nodotas un iibeigt leetas, kas atrodas teesā. Juridiskā komisija atrod, ka demofratiskā walsti newar peeschkirt tahdas teesibas presidentam, bet ka buhtu peelaischams apschehlot gadijumos, kur waina no teesas atsihta, bet fewischku mihshtinoschu apstahlu dehl buhtu eespehjams sodu peedot. Tapehz komisija apschehloschanas teesibas fashau-

rinaja un atteezinaja tīkai us teem gadijumeem, kur spreedums ir nahzīs spēhlā.

§ 2. pareds weidu, kahdā eefneedsami luhgumi un kahdā weidā Satwersmes Sapulzes presidents eepasihstas ar leetu. Pehz juridiskās komišijas domam luhgums eefneedsams Satwersmes Sapulzes presidentam, kurfch no sewis peeprasa zaur atteezigo resoru, kara ministri, waj teefleetu ministri wifus us leetam atteezofchos dokumentus. Ir otrs luhgumu eefneegšchanas weids — luhgumrakstu eefneegt teefai; kura teefajusi, lai ta stahditu kopā ar eefneegto luhgumu leetu Satwersmes Sapulzes presidentam preeksch išschkiršchanas. Romišijā mineto weidu atmēta, jo gribeja dot Satwersmes Sapulzes presidentam eefpehju kontrolet luhguma wirsščhanas faiti. Tapehž mehš atradām par derigaku to weidu, ka luhgumi eefneedsami Satwersmes Sapulzes presidentam, kurfch sawufahrt peeprasa atteezīgās leetas no atteezigeem resoreem.

Peē minētā panta ir peešihme. Peešihme dod teefibas teefu eestahdem, kuras ir isteesajuschas leetu, eekustinat jautajumu par apščehloščhanu un stahdit no sewis preekschā Satwersmes Sapulzes presidentam preeksch apščehloščchanas. Lihds šchim tahdas teefibas bija dotas wispahrigām teefu eestahdem: apgabala teefai, teefu palatai un fenatam, bet nebija dotas semakām teefas eestahdem: meerteefam un meerteefu sapulzem resp. apgabala teefam, kuras tagad ispilda meerteefneščhu sapulščhu weetu. Juridiskā komišija atrod, ka minētās teefibas jadod ari meerteefam, tapehž eeweetoja peešihmi, ar kuru teef dotas meerteefam teefibas stahdit preekschā no sewis Satwersmes Sapulzes presidentam leetu preeksch apščehloščchanas.

§ 3. pareds, ka steidsfoščos gadijumos Satwersmes Sapulzes presidentam ir teefiba apturet šoda ispildišchanu, kamehr apščehloščchanas luhgums naw išschkirts. Tās teefibas Satwersmes Sapulzes presidentam buhs jaisleeto tīkai tad, kad peešpreests nahwes šods. Nahwes šods teef ispildits 24 stundās un, ja Satwersmes Sapulzes presidents newaretu spreeduma ispildišchanu apturet lihds apščehloščchanas luhguma išschkiršchanai, tad luhgumam, šaprotams, nebuhs nekahdas nosihmes. Ar § 3. teef dotas teefibas sewiščkos gadijumos apturet spreeduma ispildišchanu lihds apščehloščchanas luhguma išschkiršchanai.

Romišijas wahrdā es luhdsu zelto lifumprojektu peenemt un peenemt winu steidsfamibas kahrtā.

Presidents J. Tschakste: Referents leef preekschā komišijas wahrdā steidsfamibu. Es liščhu steidsfamibu us balsfoščhanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsfamibu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoščhanas. Naw. Steidsfamiba peenemta. Teef atklahtas, wispahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Es liščhu u balsfoščhanu pahreju us pantu lasišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasišchanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoščhanas. Ari naw. Pahreja us pantu lasišchanu peenemta. Waj augštā šapulze wehlas, lai tekstu nolasa? (Balsis: „Nē!“). Wirsraksts.

(Litums par apščehloščhanu).

Sebildums naw? Peenemts. 1. pants.

(Satwersmes Sapulzes presidentam teefiba personas, kuras ar spēhlā nahkuschu teefas spreedumu noteefatas, no šoda un wifām wina selam atšwabinat waj šodu miščstinat).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Luhgumi un teesaj lehmumi deht apscheloschanas eesneedjami uf Satwerfmes Capulzes presidenta wahrda. Satwerfmes Capulzes presidentam teesiba peeprasit uf noteefato atteezoshos materialus un sinas).

Cebildumu naw? Peenemts. Peesihme pee 2. panta.

(Gewisshos gadijumos, kad dibinats eemesls mihshtinat apshudseta listeni, teesa zaur teesleetu ministri war luhgt Satwerfmes Capulzes presidentu peespreesto sodu mihshtinat, waj apschelot apshudseto).

Wahrds peeder Antonam.

M. Antons (darba partija): Mani fungi! Godatajs referenta funks referaja mumš, ka juridiska komisija nostahjusees uf ta pamatu weedolla, ka apschelot war tikai toš, kas ir nosodit un par fureem spreedums ir nahzis spehka. Ja mehš eepasihstamees ar 2. panta peesihmes satoru, tad tur mehš paschās beigās redsam wahrduš: „waj apschelot apshudseto.“ Sulkojot schoš wahrduš, isnahk, ka tais gadijumos, kur teesa atrod par peenemamu apscheloschanu un sodu mihshtina, teesai jastahda tuhlt tahds luhgums preeškā pehz spreeduma nolafschanas, bet newis pehz spehka nahschanas. Tad war isnahkt, ka teesa luhds, lai fods tiftu mihshtinats, un apshudsetais no sawas puses eesneeds apelaziju. Ja nu presidents to jau-tajumu tuhlin ischkir, tad war isnahkt kolisija sinamā mehrā, peemehram, ka presidents neapschelo, bet otra instanze apshudseto attaino. Lai tahdi gadijumi newaretu notift, ka spreedums jau ir gahjis spehka, tad spreeduma preeškā stahdischana ir peelaischama tikai tahdā gadijumā, kad apelazijas zelsch jau ir issehgtš. Uis ta eemehsla un sakarā ar to, ko lika preeškā, juridiskās komisijas referents, es no sawas puses leeku preeškā strihpot wahrdu „apshudseto“ un wina weetā list „noteefato“.

Presidents J. Tschakste: Pee wahrda neweens nepeeteizas. Es luhdsu referenta aiskufmi.

Referents D. Waldmanis: Par eenesto preekschlifumu man jais-fakas negatiwi. Juridiska komisija mineto preekschlifumu apskotija un atrada, ka winsch ir jaatstahj tahdā weidā, tā ir listš preeškā. Ir leela starpiba starp „apshudseto“ un „noteefato“. Tai momentā, kad isnes spreedumu par tahdu personu, winsch wehl ir tikai „apshudsetš“. Blatus lehmumu par apscheloschanu teesa taisa lihds ar spreedumu. Tahda kolisija, par tahdu runaja Antons, newar nahkt preeškā.

Presidents J. Tschakste: Ir eenahzis pahrlabojums, kursch skan tā:

„Strihpot wahrdu „apshudsetais“ un wina weetā list wahrdu „noteefatais“.

Komisijas referents issakas pret scho pahrlabojumu. Es listchu uf balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kas pret scho pahrlabojumu. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsfoschanas. Balsfoschanas isnahkums: Par preekschlifumu issazijuschās 47 balsis, pret to 56, atturejuschās 7. Tā tad preekschlifums atraidits. Tagad listchu uf balsfoschanu 2. panta peesihmi un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret to. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. Peesihme peenemta. 3. pants.

(Steidšigos gadijumos Satwerfmes Capulzes presidentam teesiba apturet spreeduma ispidischanu lihds eenahluscha apscheloschanas luhguma ischkirschanai).

Cebildumu naw? Peenemts. Es listchu tagad wisu scho listumu uf balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par schi listuma peenemschanu.

Luhdsu peesehstees. Sagad luhdsu pazeltees, kas ir pret schi likuma peenemšanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Tā tad schis likums peenemts.

Nahfoschais likums ir: „Likums par teefas pristawu teefibu isdarit personu fratischanu.“ Referents Rweefis.

Referents U. Rweefis: Behz pastahwoscheem ziwilprozesa likumeem teefu pristawam, isdarot peedsihfšanu un mantas aprakstifšanu, naw teefibas kertees pee paradneeka personas fratischanas, nesfatotees uf to, ka winam, warbuht, loti labi buhtu sinams, ka paradneekam klaht glabajas leelas wehrtibas naudā waj wehrtispapiroš, jo pastahwoschais likums winam to aifseeds. Tas dšihwē rada newehlamas parahdibas. Teefa peespreesch pilnigi dibinatu kreditoru prasibu, bet wehla, kad ta jarealisē, pateizotees paradneeka weiflibai loti beeschi nahf preefšhā, ka kreditora prasiba paleef neapmeerinata. Cerodas pristawš aprakstit mantu, israhdas, ka tahdas nepawifam naw, jo weiflais paradneeks to noslehpiš, pahrrakstidams to waj nu uf laulata, waj waj uf kahdas zitas personas wahrda. Ja manta teef aprakstita, tad teef zeltas fuhdsibas par ihpafchuma teefibu aifstafschanu, tā tā kreditoram stahw preefšhā teefafchanas un fuhdseschanas bes gala. Vai to nowehrstu, teef likts preefšhā peenemt scho likumu, ar to buhs panahfts tas, ka no tahdam personam, kuram kabatā daschu labu reisi atrodas beesš naudas maks, bet kuras negrib ispidit sawus likumigos peenahfumus, paradu tomehr peedsihstu. Schis likums naw nekas jauns; tas ir peenemts ari zitās walstis.

Likums pastahw no 2 panteem: 1. pants runā par wišpahriga rakstura gadijumeem, kad teefas pristawam ir teefiba isdarit personas fratischanu, apkihlajot wišpahrigi kustamo mantibu; 2. pants runā par spezieleem gadijumeem, kad sinamai personai no teefas peespreests atnemt konkrētus preefšhmetus, un teefas pristawam schee no teefas apfihmetee preefšhmeti, tā, peemehram, selta pulksteni, gredseni u. t. t. ir jaatnem. Se nu war isnahft, ka no teefas apfihmetais preefšhmetš ir tik masinfch, ka wina ihpafschneeks to war turet sawas kabatās un teefas pristawam naw eespehja toš dabut. Nemot wifus schoš gadijumus wehrā, juridifkā komisija weenbalsigi atfina, ka schis likums buhtu peenemams.

Juridifkās komisijas wahrda es leeku preefšhā scho likumu peenemt steidsamibas kahrtibā.

Presidentš J. S f c h a k t e: Komisijas referents leek preefšhā scho likumu peenemt steidsamibas kahrtibā. Es liifchu uf balsoschanu steidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teef atklatas wišpahrigās debates. Wahrds peeder Burgalam.

J. P u r g a l š (kriftigo nazionalā saweeniba): Schis jaunais peedsihfšanas weids ir pahrnemts no wahzu ziwilprozesa. Wifsch dod prasitajampreedfinesjam eespehjamibu drihfi tikf pee sawas naudas, jo paradneeks ir peespeests wifu to naudū, kas atrodas wina kabatā, likf pristawam preefšhā uf galda. Pristawam ir teefiba wifu scho naudū apkihlat. Wahzijas ziwilprozefā, no kura nemts schis jaunais likums, ir peelaisfi par personas fratischanu daschi eerobeschojumi. Man leekas, ka ari mums buhs jarehknajas ar scheem eerobeschojumeem, jo newar tatschu pilfoneem atnemt wifu naudū; wineem jaatstahj sinama dala, fewifchki teem, kuri dšihwo tikai no algas. Schee eerobeschojumi jaewed tā papildinajums muhsu ziwilprozefā. Es

listu preefshâ, sakarâ ar jauno likumu, papildinat muhsu ziwilprozesa 973. pantu ar fekofshâm peefihmem: Ziwilprozesa listuma 973. pantâ pirms 11. punktâ wajadsetu strihpot wahrduš „bes tam“ un papildinat scho pantu ar fekofsheem wahrdeem:

„un 12) paradneeka naudu, ziftahl tâš suma nepahršneeds:

a) winam pehz ziwilprozesa listuma 1086. panta atstahjamo algas dahu, rehkinot par laiku, no apkihlaschanas deenas lihds nahkofshai algas iimat-
fas deenai;

b) winam peenahkofshos pensiju, rehkinot par to paschu laiku;

c) winam pehz ziwilprozesa listuma 1087. panta peefshirtas pensijas, pabalstu un brauzamas naudas sumas.“

Lai schis papildinajums buhtu šaprotams, es atlauschos nolafit pantu, pee kura tas leekams. 973. pants muhsu ziwilprozesa saktas ar wahrdeem: Newar apkihlat nekahdâ sinâ 1) ifdeenas nepeezeeshamâs drehbes u. t. t. Schahdu punktu ir pawifam 11. Es winus wisus nenolafifchu, tikai leefu preefshâ papildinat scho pantu wehl ar 12. punktu tahdâ weidâ, kâ es winu nolafiju. Tad, lai buhtu wifseem šaprotami, kahdas algas normas teef atstahtas paradneekem, ja peedfihšhana teef wehrsta pret winu algu, es atlauschos nolafit 1086. un 1087. pantus. 1086. pants škan tâ: „No wifseem 1085. pantâ peemineeteem peefshkirumeem u. t. t.“ Se šwarâ friht wehl 1087. pants, kurfch škan: „Paradu un peedfinumu dehl naw jaatškaita: 1) no pensijam, kas peefshirtas par eewainojumeem u. t. t.“ Ir škaidrs, ka wifas schis sumas nekahdâ sinâ nedrihft apkihlat, un ja nedrihft apkihlat wifas schis sumas, kamehr winas naw šanemas, tad nedrihft tâš wifas apkihlat ari tad, kad tâš atrodas wina šanehmeja-paradneeka kabatâ. To eewehrojot, schis peedfihšhanas weids — peršonas fratifshana, ir jaerobescho, un es leeku preefshâ to eerobescho tâ, kâ tas ir atfihmets manâ eefneegumâ.

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuelis (demokratu šaweeniba): Ziwilteesibu listuma 973. pants, kâ to mineja Purgala funks, neteef jau ar scho likumu atzeltš waj grofšts. Tâ tad ifrahditos, it kâ tuwafi aifrahdijumi buhtu leeki. Somehr likumu šafšanoschanas dehl man japeekriht Purgala fungam, ka buhtu pareifi eewest papildinajumus pee 973. un ziteem atteezigeem panteem, bet tas nebuhtu darams te augstâ šapulzê, kurâ jau tâ newareja šefot Purgala funga aifrahdijumeem, nejuristi un tâ tad ari newarêš apfinigi balsot. Tadehl es leeku preefshâ scho likumu nodot atpakal pahrštrahdat komifšjai.

Presidents J. Tschafste: Es luhgšchu referenta atšaukfmi.

Referents A. Rweefis: Purgala funks zehla eebildumus. Man loti schehl, ka wifsch juridiskâ komifšjâ nenahza ar konkretru preefshlikumu, tad tas buhtu peenemts tur. Prinzipâ nebuhtu bijis neweenam nekâš pretim, bet tâ kâ nebija konkreta preefshlikuma, tad juridiskâ komifšjâ atfina, ka pee scheem panteem, kur patefiba runa eet par to, kas atstahjams no aprakftitâš naudas sumas, te nebuhtu weetas, jo te runa eet par to, ka pristawam dota teefiba ifdarit peršonas fratifshanas un atxemt naudu, kas paradneekam peenahfas. Kas tahlat noteef, par to naw runa, par to runâ ziti atteeziga ziwilprozesa listuma panti, kâ Purgala funks jau mineja, un proti: 1086. un 1087. panti, kuri nosata, kahdas naudas sumas nedrihft aprakftit. Šaprotams, škaidribas dehl, es domaju, buhtu dauds labaki, ka to peefihmi peenemtu, lai nezeltos leeki pahrpratumi.

Ras attezas us Samuela funga preekschlikumu nodot likumprojektu atpakaļ juridiskaj komisijai, es domaju, tas naw wajasigs, tamdehl ka es neka komplizeta neredsu schini preekschlikuma. Galu gala winsch neka jauna neenes, bet konstate to, kas jau zitos likumos pastahw. Juridiskas komisijas wahrdā es newaru schim preekschlikumam peekrist.

Presidentis J. Tschafste: Ir eefneegti diwi preekschlikumi: pirmais -- papildinat scho likumprojektu un otrais -- winau nodot atpakaļ komisijai dehl pahrstrahdaschanas.

Es lischu pehdejo preekschlikumu ka raditalako us balsoschanu. Winsch skan ta:

Leeku preekscha atdot „Likumu par teesas pristawu teeibu idarit personas kratischanu“ komisijai atpakaļ dehl pahrstrahdaschanas.

Pret scho preekschlikumu issakas referents. Es lischu winau us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho preekschlikumu. Redsamš, ka naw majoritates. Ta tad schis preekschlikums atkriht.

Otrs papildinajums, kursch eenests no Satweršmes Sapulzes lozella Burgala skan:

„Ziwilprozesa likumu 973. panta pirms 11. punkta strihyot wahrdus: „bes tam“ un papildinat scho pantu ar: „un 12) paradneesa nauđu, ziftahl tas jumas nepahršneeds: a) winam pehž ziwilprozesa likuma 1086. panta atstahjamo algas datu, rehtinot par laiku no apfihlaschanas deenas lihds nahsochai algas ismaksas deenai, b) winam peenahsochos pensiju, rehtinot par to paschu laiku un c) winam pehž ziwilprozesa likuma 1087. panta peeschirtas pensijas, pabalstu un brauzamas naudas jumas.“

Referents issakas schim papildinajumam par labu. Es lischu winau us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho papildinajumu. Naw. Es luhgtu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. (2). Diweem atturotees no balsoschanas schis papildinajums peeneemts. Es lischu tagad us balsoschanu pahreju us pantu lasischanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret pahreju us pantu lasischanu. Naw. Ras buhtu atturejuschees no balsoschanas? Naw. Pahreja us pantu lasischanu peeneemta.

Waj augta šapulze wehlas, ka pantus nolasa? (Balsis: „Luhdsam!“)

Wirstrakts.

Sekretars R. Jwanowš:

„Likums par teesas pristawu teeibu idarit personas kratischanu.“

Presidentis J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Papildinat ziwilprozesa likumu otrās grahmatas peektās dasas zeturtās nodakas pirmo nodalijumu ar šefoschu pantu:

972¹. Pristawam ir teeiba idarit paradneeku personas kratischanu.“

Presidentis J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Papildinat ziwilprozesa likumu otrās grahmatas peektās dasas sesto nodaku ar šefoschu pantu:

1211¹. Atņemot peespreesto kustamu mantu, pristawam teeiba idarit paradneeka personas kratischanu.“

Presidentis J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. Tagad es lischu us balsoschanu wifu scho likumu kopā ar papildinajumu pee wina, kas tifa jau nobalsois. Referentam wahrdš.

Referents A. Kweešis: Es leeku preekscha Burgala funga papildinajumu peenemt ka likuma 3. pantu, jo winsch ir pilnigi patstahwigs.

Presidentis J. Šķaķste: Waj buhtu kahdi eebildumi pret komi-
sijas referenta preešķlikumu šcho papildinajumu peenemt tā likuma 3. pantu?
Eebildumu naw' — peenemts. Tagad es līšchu šcho likumu wišā wišumā
ar jaunō 3. pantu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret
šchi likuma peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturās nō
balsošchanas. Naw. Šchis likums ir peenemts weenbalsīgi.

Nahlošchais deenas kahrtibas punkts — likums par meerteesu un pa-
gastu teesu kompetenšchu paplašchinaschanu un par Latgales teesam. Refe-
rents Rweefis.

Referents U. Rweefis: Šchis likumprojekts eenes diwus jauni-
najumus, galwenā kahrtā, proti, ka meerteesu kompetenzes teef paaugstinatās
nō 1500 rbl. uš 10.000 rbl. ziwilās leetās; kassanā ar to paaugstinatās
pagastu teesu kompetenzes lihds 1500 rbl. Dirs jauninajums ir tas, ka Lat-
galē wišās stihdus leetas par peeschkirto semi, tā šauzamo „надъльная
земля“, tās kompetē ari meerteesam. Ugraf kreewu laikos tahdas leetas
iššķihra pagastu teesas. Tā tā tagad wišpahr pagastu teesas Latgalē nepa-
stahw, tad uš wišpahrigo noteikumumu pamata stihdi, kas atteezas uš neku-
stameem ihpashumeem, kompetē tagad apgabalteesam. Išrahdijs, ka Latgalē
apgabalteesās apkrautas ar leelu darbu. Pee winas greeschas loti daudsi,
lai iššķirtu winu stihdus, kas pateesibā grosās famehrā ap neezigu semeš
gabalu. Šchi prozedura šaistita ar leelām neehrtibām, jo šaishbrauz uš weetam,
šaidara apstatišchana, nowehrteschana, tā ka apgabalteesa ar tām leetam ne-
špehj tiht galā. Ur šcho likumu šchis leetas domatas nodot meerteesam.
Juridiskā komišija neatrod tur ko eebilst, jo ja agraf minetās leetas wareja
iššķirt pagastu teesas, tad jo drošhaki winu iššķiršchanu war uštizet meer-
teesam.

Šchis likumprojekts šastahw nō 3 dala. Pirmā dala runā par jauni-
najumeem, kuros es mineju. Ur teem šakarā ir ziti panti, kuri tehniskā šinā
tika tur eeweetoti, lai šastanotu šchos jauninajumus ar pastahwošcheem
likumeem. Dirs pants ir pahrdrukats nō kriminalprozesu likuma 34. panta
2. punkta, isnemot pehdejo teikumumu, kursch ir drusku zitadats tahdā šinā,
ka 1500 rublu weetā teef likti 10.000 rubli. Dira likumprojekta dala runā
par atteezigo šodu likumu pantu pahrgrošchanu atteezibā uš sumu. Tee ir
tee panti, kuros ir nō šwara peesawinato preeščmetu wehrtiba, un tur teef
likts konsekwenti preeščhā 1500 rbl. weetā likt 10.000. Treshā dala runā
par to, ko darit ar tām ziwil- un kriminalām leetām, kas eenahkuschās
apgabalteesā uš agrafās kompetenzes pamateem. Treshā dala pareds, ka tās
išteefajamas ari turpmak nō apgabalteesam ar weenu išnehmumu: kriminal-
leetas, kurās wehl naw išneegts apšuhdsibas raksts, buhtu nododamas
meerteesam, bet pahrejās, kur apšuhdsibas raksts ir išneegts un šinamais
prozes eefahktis, tās tahlak šaistirsa apgabalteesā.

Ramdehl kompetenze nō 1500 rubleem paaugstinata uš 10.000 rubleem,
tas iššaidrojams ar wišpahreju naudās kurja krišchanu. Pateesibā muhsu
teesam peenahkas išpreešt leelakas leetas, nešā normalos laikos, jo objekts,
kuram tagad ir 10.000 wehrtiba, nešafneeds to wehrtibu, kas meera laikā
500 rubli.

Tā tā juridiskā komišija ari weenbalsīgi atšina, ka šchis likumprojekts ir
peenemams, es juridiskās komišijas wahrdā leetu preeščhā peenemt winu
šteidsamibas kahrtā.

Presidentis J. Tšakste: Referents leek preefšhā steidsamibu. Es liššhu to uš balfošhanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret steidsamibu. Es luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošhanas. Tā tad steidsamiba weenbalsīgi p e e n e m t a.

Seef atlahtas wišpahrejas debates. Es luhdsu peeteiktees pee wahrda. Neweens pee wahrda nepeteizas. Es liššhu uš balfošhanu pahreju uš pantu lašišhanu un luhdsu pazellees toš, kaš ir pret pahreju uš pantu lašišhanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošhanas. Naw. Pantu lašišhana weenbalsīgi p e e n e m t a. Waj šapulze wehlaš, lai tekstu nolafa? (Balsis: „Nē!“). Wiršraksts;

(Likumš par meerteefnešhu un pagasta teesu kompetenzes paplašīnāšanau un par Latgales teesam).

Cebildumu naw? Peenemts. Gewads pee pirmās daļas.

(Pahrgrosot. 1918. g. 6. dezembra likumu „par Latwijas teesam un teesāšhanas fahriibu“ un 1920. gada 21. janwara likumu „par friminalleetu peefritibu meerteefnešheem“, tā ari 1920. gada 19. janwara pagaidu noteikumu weetā par Latgales teesam teesam):

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(1918. g. 6. dezembra likumu 3. un 4. pantos, noteikto kompetenzi paugstinat: meerteefnešheem no 1500 uš 10.000 rubkeem un pagasta teesam no 300 uš 1500 rubkeem, īnēmot no pehdejo peefritibas prašbas par peedšišhanu uš wešetu un īšeku pamata).

Peenemts. 2. pants.

Kriminalleetu peefritiba meerteefnešheem wišā Latwijā noteikta pehž 1920. g. 21. janwara likuma („Waldibas Wehtneš“ Nr. 29.), pee kam friminalprozeša likuma 34. p. 2. punktš tai pašā likumā īšakams šahdi:

„2. p. Ja eesneegta prašba par saudejumu atlihdšibu, kaš padariti ar nošeedšigu darbu, tā ari, ja wainigajam atņemamo preefšhmetu wehrtiba, waj winam ušleefamee īšdewumi par pretlikumīgi īdaritām īslabošhanu waj īnūhziņāšanau, ari pahrejee no wainigā peenahfošhees naudas maksajumi pahrsneedi kopsumu desmit tuhtfošhus rubku“).

Peenemts. 3. pants.

(Apgabalteeša un meerteesāš Latgalē pašahw uš teem pašheem pamateem, tā pahrejā Latwijā. Lihds šwehrrinato teesāš eewešhanai Latgales apgabalteesā īsteesā wišas friminalleetas beš šwehrrinateem peešehdetajeem).

Peenemts. 4. pants.

(Ziwilteešas Latgalē īsteesajamas pehž prozeša likuma (1614. g. īšdewums) noteikumeem, kaš paredseti apgabaleem, kuros 1912. g. 15. jūnija likums nebija eewešs pilnīgi — ar šahdeem pahrgrosījumeem;

1) meerteefnešhu kompetenze noteikta pehž šhi likuma 1. nodatās 1. panta, peeškirot wineem beš sumas aprobešojuma wišas leetas par mantu, kura atrodas noškirtas semneku semes (наделъ) īstahwā, waj ari ir winas peederums un

2) ziwilprozeša likumu 31. a punktš panta 3. punktš naw peemehrojams).

Peenemts. 5. pants.

(Krušpils un Ungurmuišas pagastteešas Latgalē, kuras sawu darbibu wehl naw īšbeigušas, no šhi likuma īpehkā nahšīhanas deenas wairš nepenem īsteesāšanai jaunās leetas un 1921. g. 1. janwari top īlehtas; nepabeigtas leetas, ja mineā terminā tahdas wehl huhtu, nododamas pehž peefritibas teesu eestahdem tahsakai zaurfātīšhanai).

Peenemts. II. daļa 6. pants.

(Godu likumu 547, 581. un 591. pantos (1919. g. 5. dezembra likumu redakzijā) tuhtfošch peezi štmi rubku weetā leekami 10.000 rubfi).

Peenemts. III. daļa 7. pants.

(Ziwilleetas, kuras ušahktas teesu eestahdēs uš agrāto peefritibas noteikumu pa-

mata, kā arī kriminālā, kuras cenahūšas apgabala tešu zaurstatīšanai, pež agratās pekritības un kuras apjuhdsības raksti jau eesneegti, naw nododamas atteezīgām tešam pež jauneem pekritības noteikumeem).

Peenemts.

Tagad es lišču us nobalsošānu likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšānu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošānās. Naw. Šchis likums weenbalsīgi peenemts. Pee šchi likuma pahrejas formulas wehlaš wahrdu Behrsinšč.

U. Behrsinšč (darba partija): Uugstā sapulze! Šhini ihšā likumā ir ari runa par Latgales tešam. Teesu šatwersme Latgalē, tāpat kā wiši materialee likumi, ir weena no tām ihpatnibam, par kūrām mums te jau wairakfahrt ir nahzees runat, Šchis ir tās ihpatnibas, kuras es wehletos, lai tiktu wišdrihsak isnihadetas no Latgales dšihweš. Protama leeta, ka naw eespehjamš materialoš likumus tif weegli grosit, un par to es ari neušdrošinos azumirkli runat; bet es atrodu, ka ir nepezeeschamš Latgales tešu darbiba padot wišas tās leetas, kuras tur teef iščķirtas ar administratiwās waras peepalihdsibu, pež Kreewijas likumu 10. sehjuma. Tas ir fewiščki atteezinamš us aishahdneezibas leetam; peemehram, zilwefa atšihščana par wahjprahtigu, aishildneezibas eezelščānu par bes wehstš pasuduscheem, bahrinu mantas pahrdošānu u. t. t. Wišas šchis leetas teef Latwišā iščķirtas no teefas, kamehr Latgalē wajasdšiga administratiwās waras eejautščānās. Tapež es luhdsu augsto šapulzi peenemt šekofchu pahrejas formulu:

„Satwerimes Sapulze usaizina waldibu štahtees wišdrihsakā laikā pee pastahwošho likumu rewideschānās Latgalē, peegreeschot fewiščku wehribu tam, ka Latgalē tiktu pež eespehjas drihs eewesti pahrešā Latwišā pastahwošhee ziwillikumi un wiši tee papildinajumi pee Kreewijas ziwilprozesa likumeem, kuri ir špehkā pahrešā Latwišā.“

Presidents J. Ščakste: Wahrds referentam.

Referents U. Rweešis: Juridiskā komišijā šchis jautajums naw tizis pahrrunats, bet Behrsina kunga preeščlikums, pež manām domam, ir tif šlaids un pamatots, ka man pret to nešas nebuhtu ko eebilst.

Presidents J. Ščakste: Šefneegtais preeščlikums pee pahrejas formulas škan:

„Satwerimes Sapulze usaizina waldibu štahtees wišdrihsakā laikā pee pastahwošho likumu rewideschānās Latgalē, peegreeschot fewiščku wehribu tam, ka Latgalē tiktu pež eespehjas drihs eewesti pahrešā Latwišā pastahwošhee ziwillikumi un wiši tee papildinajumi pee Kreewijas ziwilprozesa likumeem, kuri špehkā pahrešā Latwišā.“

Referents iščakas, ka šchis preeščlikums juridiskā komišijā naw apšpreests, bet ka pret šcho pahrejas formulu winam komišijas wahredā nebuhtu nešas ko eebilst. Es lišču pahrejas formulu us balsošānu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu par šcho pahrejas formulu. Luhdsu peefehštees. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šcho pahrejas formulu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir atturejuschees no balsošānās. Naw. Tā tad šchi pahrejas formula ir peenemta.

Pahrešim us tahlako deenas fahrtības punktu par Rigas apgabalteefas lozefļa Hugoberta Brehma atlaischānu no amata. Referents Kreesiš.

Referents U. Rweešis: Ur Šautas Padomes 5. septembra lehmumu Hugoberts Brehms ir apštprinats par apgabalteefas lozefli. 1919. gadā

28. jūnijā Brehms bij dabūjis atwalinajumu us trim nedelam, t. i. lihds 1919. g. 19. jūlijam. Išteetojot atwalinajumu, winsch bija ašbrauzis us ahršemem. Buhdams wehl ahršemēs, winsch bij greeseš pee Rigas apgabalteešas ar luhgumu pagarinat wina atwalinajumu. Uš to Rigas apgabalteešas kopejā šapulze bij dewuši atraidošchu atbildi. Brehms atpakał tomehr nebij eeradees un dezembra mehneši bij suhtijis telegramu, ka winsch gribot braukt us Latwiju un gribot stahtees pee sawas amata ispildišchanas. Tomehr no ta laifa ir pagahjuschi 9 mehnešchi un Brehms wehl naw eeradees. Gewehrojot to, juridiskā komišijā nebija šchaubu, ka pee tahdeem apstahleem Rigas apgabalteešas lozeklis Hugoberts Brehms buhtu atlaišchans no amata, lai wakanto weetu waretu eenemt zits darbineešs, kas grib un war strahdat. Juridiskās komišijas wahrđā leeku preekščā peenemt lehmumu steidsamibas fahrtibā.

Presidentis J. Šč a k s t e : Lehnuma projekts, fahdu leef preekščā juridiskā komišija, škan :

„Šatwersmes Šapulze, zaurstatijusi ministru kabineta eesnegumu par Rigas apgabalteešas lozekļa Hugoberta Brehma atlaišchanu no amata un nemot wehrā, ka Brehms no wiaam peeschirta atwalinajuma, kursch isbeidsees 1919. gada 19. jūlijā, lihds šchim laikam wehl naw atgreeseš pee jawu amata peenahktumu ispildišchanas, nolemj: ar 1919. g. 5. septembra Šautas Padomes lehmumu Rigas apgabalteešas lozekļa amata apstiprinato Hugobertu Brehmu uš ziwilbeenešta likuma 26. un 36. p.p. pamata no amata atlaišt.“

Es lišchu šcho juridiskās komišijas preekščlikumu us nobalšošchanu un luhdsu tagad pazeltees toš, kas ir par šcho preekščlikumu. Luhdsu peesehtees. Tagad luhdsu pazeltees, kas buhtu pret šchi preekščlikuma peenemšchanu. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balšošchanas. Šchis preekščlikums weenbalšigi p e e n e m t š.

Nahkščhais deenas fahrtibas punktš — Šatwersmes Šapulzes fahrtibas rullis. Referents Samuels.

Referents W. S a m u e l š : Šatwersmes Šapulze ar likumu no 5. maija ušdewa organizācijas komišijai fastahdit Šatwersmes Šapulzes fahrtibas rulli, apspreechot ari jautajumu par likumdošchanas delegācijas radišchanu bes tam fastahdit starpfrakziju biroja šatwersmi, un pehz darbu weikšchanas atteezigos projektus eesneegt Šatwersmes Šapulzei apstiprināšchaj. Šchee darbi tagad weikti.

Šefahkščhu ar fahrtibas rulli. Wišpirms luhgščhu islabot dasčas drukas jeb pareišaki pahrrastišchanas kluhdas, kas šchini projektā eeweefušchās. 8. pantā, kursch eesahkas ar wahrdu „lozeklis“, luhgščhu lasit „Šatwersmes Šapulzes lozeklis“, jo tur islaidi wahrđi „Šatwersmes Šapulzes“. 13. pantā otrā rindā luhdsu lasit „otro pušt“, newis „otru pušt“. 20. pantā pirmā rindā luhdsu lasit „atstahdits“ weetā „atstatits“, un otrā rindā „atstahdijuma laiku“ weetā lasit „pa wina atstatijuma laiku“. Ša pašcha panta peesihmē, otrā rindā „atstahdijuma“ weetā lasit „atstattijuma“. Šahlak, 23. pantā treschā rindā wahrđa „wairakumu“ weetā „wairakums“. 25. pantā 1. rindā, kur nesalahams wahrđs, jalasa „presidentis wada...“. 27. pantā „wiršišchana“ weetā jalasa „wiršišchanu“. 28. pantā otrā rindā „šwehrestu“ weetā jalasa „šwehresta“. 30. pantā 3. rindā strihpot „diwas“. 40. pantā 1. rindā „gadījumos“ weetā „gadījumus“; tas patš pahrlabojušs 46. panta otrā rindā. 51. pantā luhgščhu lasit škaitla „36“ weetā „31“ un pehz škaitla „71“ eesprausti škaitli „81“; pehz škaitla „100“ usnemt škaitli

„107“. (Sauzeens no weetas: „101“). Pareisi, „sims“ weeta „101“. 75. pantā otrā rindā „starpfrakzijas“ weeta lasīt „starpfrakziju“. 77. pantā otrā rindā wahrda „pahrejās“ weeta lasīt „wispahrejās“. 82. pantā otrā rindā „76“ weeta — „80“. 84. pantā pirmo un otro rindu pahrgrosīt šahdi: „Ļikumprojekti, kas ar fewišķu Satwersmes Sapulzes lehmumu atsihti par feidšameem, zaurluhfojami itai diwoš lasijumos.“ Tahlak 94. pantā luhdsu islabot wahrdu „peeprafijums“. Tahlak 95. p. „peeprafijuma“ weeta „peeprafijumu komiſijas“; 104. p. otrā rindā lasīt „atbildi uš peeprafijumeem“ un zeturtā rindā strihpot wahrduš no „ari“ lihds „atšinumū“ un to weeta eelikt „komiſija war nodot ari ſawu atšinumū“. 105. pantā treščā rindā „nahfoſča“ weeta „nahfoſcho“. 107. pantā otrā rindā wahrda „tas“ weeta „tad“. 108. pantā otrā rindā wahrda „weena“ weeta „weens“. 109. pantā wahrda „nahfoſchu“ likt „nahfoſcho“. 112. pantā otrā rindā likt wahrdu „zaurluhfoſchai“ weeta „zaurluhfoſchanai“. 123. pantā otrā rindā luhdsu lasīt „tuwafeem“. 127. pantā otrā rindā „ja ari ta“ un newiſ „tad“. 129. pantā pirmā rindā lasīt „lozekli“ un newiſ „lozeklu“. 133. pantā pirmā rindā newiſ „kuras“, bet „kuri“; otrā rindā jalasa „...ſaſtahwu atteezīgā balſojumā.“ Starp 141. un 142. pantu luhdsu eefpauſt wirſrakſtā leelo latinu G. un atteezīgās nodalas wirſrakſtu: „Komiſiju wiſpahrejais un atfewiſķais ſahrtibaš rulli“, tas te ir iſlaišs. 147. pantā otrā rindā newiſ „pee“, bet „par preeſķſehdetaju“. 164. pantā pirmā rindā newiſ „komiſijās“, bet „komiſijam ſawā ſtarpā weenojotees...“ 165. pantā newiſ „kopeju ſehdi“, bet „kopejas ſehdes“, un otrā rindā newiſ „kopeju ſehdi“, bet „kopejo ſehdi“, tā ſā pants ſkanetu: „Kopejas ſehdes wada tāš komiſijas preeſķſehdetajš, kura kopejo ſehdi eeroſnajuſi.“ 167. pantā punkta weeta likt komatu un „bet“ rakſtit newiſ ar leelo, bet ar maſo burtu. 169. pantā pirmā rindā „norakſtu“ weeta „norakſti“. 171. pantā pirmā rindā newiſ „zitās“, bet „zitām eeſtahdem“. 174. pantā pee wahrda „gaitu“ luhdsu likt punktu un nahkamo wahrdu „iſwilkumus“ ſahkt ar leelo burtu. Par wirſrakſtu 177. pantā ir atſihmeta nodala „Satwersmes Sapulzes komiſiju ſarakſtiš“; te truhkt atteezīgais latinu burts leelais H. Tad ſem treščā punkta ir ušdots amneſtijas komiſijas lozeklu ſkaitš un tur 12 weeta ſaſtahw 6. 181. pantā pirmā rindā luhdsu „iſmeklejo“ weeta likt „iſmeklet“. Tās ir wiſas drukas fluhdas, kuras eš uſſtatu tagad ſā iſlabotas.

Man ir ſch hdaš wiſpahrigas peefihmes pee ſahrtibaš rulla: Tās tifa pirmš galigās peenemſchanas organifaizijas komiſijā peefuhititas wiſām frakzijam, kuras nodewa ſawas atſauſmeš. Atſauſmeš atteezās galwenā ſahrtā uš amatu ſaweenofchanu un ſahrtibu, ſahdā eefneedsami peeprafijumi. Kad eēnahza ſchis peefihmes, tad organifaizijas komiſija uſaizinjaja atteezigo frakziju preeſķſtahwjus eeraſtees ſehdē dehl kopejas apſpreedes. Wehž apſpreeſchanāš peenehja galigo redakziju. Beſ tam organifaizijas komiſija uſaizinjaja Satwersmes Sapulzes komiſijas eefneegt ſawus ſpezialus ſartibaš rulluš, ſuri paredſeti muhſu jau agſal peenemtā komiſiju ſahrtibaš rulli. Itai daſchas komiſijas atſauzās uš ſcho uſaizinjajumu, bet daſchas neeefneedsa nekahdu ſahrtibaš rulli un daſchu komiſiju eefneegtee ſahrtibaš rulli iſrahdiš par newajadſigeem, jo wini neſatureja neka jauna, kaš buhtu eewedamš Satwersmes Sapulzes galigā ſahrtibaš rulla redakzijā. Atteezotees uš diwām komiſijam, notika ſihkakaš un pamatigakaš apſpreedes. No ſchim komiſijam weena ir walſš nodewibaš leetās eezeltā jeb iſmekleſchanāš komiſija. Dr-

ganisazijas komisija notureja kopeju apspriedi ar šho komisiju un abas kopā weenojās par galigo redakciju, kura tagad ir usnemta kārtības rullis. Tad, kā juhs buhseet pahrleezinajushees, ir eeweetots jaunš kārtības rullis: luhgumu un suhdstbu komisijas kārtības rullis. Šhis kārtības rullis tika eesneegts starpsrafziju biroja, pehz tam tika apspreefts organisazijas komisija un par to eenahza atsaufsmes no krafzijam. Titai weena krafzija isteizās pret šchahdas komisijas dibinaschanu, bet pahrejās zehla eerunas pret dascheem kārtības rulla panteem. Organisazijas komisija apspreda šhis eerunas un peenehma kompromisa lehmumu, apspeeschot punktu atteezibā uf rewisijas teesibam, ka suhdstbu un luhgumu ismeklescharas komisija war isdarit rewisiju tikai uf Satwersmes Sapulzes lehmuma pamata un suhtit šawus lozeklus informeschanās noluhkā kā dalibneekus pee waldbibas nolemtās un isdaramās rewisijas.

Kaš atteezās uf kārtības rulla šaturu, tad jaatrahda, ka weena data te usnemta pilnigi negrosita, kas jau agrak no Satwersmes Sapulzes ir apstiprinata. Tas ir komisiju wispahrejis kārtības rullis. Wispahrejā komisiju kārtības rullis ir tikuschi usnemti 2 jauni panti: 164. un 165., kuri atteezās uf šasinaschanos starp atjewišchām komisijam. Pehz lihdsšchinejās kārtības sinamu likumprojektu wareja nodot pehz tam, kad weena komisija ar to šahlusi nodarbotees, zitai komisijai tikai ar Satwersmes Sapulzes starpneezibu. Mehš esam peenehmuschis teeschu šatikschi komisiju starpā. Tad juhs atrodeet 15. pantā noteikumu par Satwersmes Sapulzes lozeklu braufschanas teesibu bes maksas. Tika aiskustinats jautajums, ka esot jaeesprausch pee wahrda „kugi“ ari wahrds „walsts“. Ziti pahrgrosijumi tur naw peelaišti.

Es neapstahschos pee wiseem jauninajumeem, jo pee atteezigeem panteem wajadsibas gadījumā es warešchu dot paskaidrojumuš. Es mineschu tikai diwus, trihs swarigakos jauninajumuš. Pirmkahrt, ir nolikts šods Satwersmes Sapulzes lozekleem, kas neapmeklē šehdi bes likumigeem eemesleem. Tas isteikts 16. pantā un istaiša 10% no atteezīgās mehnescha algas, kura war grositees, kapehz nebij eespehjams zeetu naudas sumu nolikt. Swarigs jauninajums ir 17. p., ka Satwersmes Sapulzei teesiba isflehgt Satwersmes Sapulzes lozekli, kas šewišchi špilgtā kahrtā naw ispildijis šawus peenahkumus. Šahlak, pehz sinameem šakanojumeem ar Kreewijas likumeem, kuri pee mums tagad ir šepkhā, ir usdots šenatam isdarit Satwersmes Sapulzes likumu isfludinaschanu. Ar to tam ir dotas teesibas zelt eerunas sinamos gadījumos, bet eerunu ispreeschana galiqi peekriht Satwersmes Sapulzei. Ja ta atsihst eerunas par nedibinatām, tad wina likumprojektu dod atpakal šenatam, kuram tad bes pretoschanās likumprojekts jaisfludina. Pret šcheem jauninajumeem, zil man ir prahtā, nekahdu eebikdumu no krafzijam naw zelti.

Gribu aisrahdit wehl, kahdi materiali kārtības rullis isleetoti: pirmā kahrtā — ir islabots Šautas Padomes kārtības rullis, bes tam ari wisi komisiju preekshlikumi, kuri pa dalai eetilpušchi isstrahdatos špehzialos kārtības rulloš, furus mehš škatijām no jauna zauri. Bes tam tika isleetoti Kreewijas walsts domes kārtības rullis un Wahzijas reichštaga, jeb tagadejās tautas šapulzes kārtības rullis. Utteezibā uf 6. pantu bija eenahzis preekshlikums dot Satwersmes Sapulzes lozekleem tahdu paschu teesibu, kā eerehdneem pensiju un nokalpotā laika šinā. Organisazijas komisija špreeeschot par šho jautajumu tikai garamejot, newareja nahft pee galiga šlehdsheena,

jo tur buhtu wjadfigs pahrstrahdat wifu pensijas likumu. Tadehl mehš atsinām, ka te waretu isteikt tikai wehleschanos, kuru eetwertu pahrejas formulā, kura skanetu šahdi:

„Satwerfmes Sapulze nolemj, ka walstis eerehdneem Satwerfmes Sapulzes lozeklu amatā pawaditais laiks eestaitams walstis deenestā, ušdodot waldbai isstrahdat atteezigu likumprojektu.“

Pehz organizācijas komisijas darba isbeigschanas es tiku darits usmanigs us to, ka mehš neesam usnehmuschi weenu papildinajumu pee wežā Sautas Padomes kahrtibas rulla 28. panta, kurfch skan tā:

„Likumu projektus, kas ar Sautas Padomes fewischku lehmumu atsihti par steidsameem, zaurluhko tikai diwos lasijumos.

Lehmums par projekta steidsamibu peenemams pirms pirmā lasijuma.“

Man personigi nekas nebuhtu pret scho papildinajumu, un es sagaidu tikai atteezigu preekschlikumu no tās frazijas, kas to eerošinajusi. Tad pee 130. panta, kā es pahrllezinajos pehz galigas zaurlasichanas, ari buhtu eespehjams papildinajums. Tur ir wahrdi: „noteek ar sihmitem“. Te war wehl eewest wahrdu „mutiski“, jo tahda kahrtiba buhtu dauds weenkahrshaka un dauds praktiskata. Es domaju, ka man kā referentam buhtu eespehjams to tuhlin isschirt un tad par to pahrlabojumu nebuhtu atfewischki jabbalso. Tapehz es leeku preekschā papildinat scho pantu ar wahrdeem: „noteek waj mutiski waj ar sihmiteem.“

Tas buhtu wišs, kas man pee kahrtibas rulla azumirkli ir sakams. Sewischkas peesihmes es atlauschos taisit pee atfewischku pantu lasichanas. Organizācijas komisijas wahrda es luhdsu peenemt scho likumu steidsamibas kahrtā.

Presidents J. S i c h a f s t e: Preekschlikums ir kahrtibas rulli peenemt steidsamibas kahrtā. Es lischu scho preekschlikumu us balschoschanu. Pee balschoschanas kahrtibas wehlas wahrdu Rlihwe.

A. Rlihwe (semneeku saweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozeklu kungi! Rā sinams, tad pehz to darbu weischanas, kahdi mums stahw us deenas kahrtibas, ir nodoms iswest schai sahlē remonta darbus. Sakarā ar to pati wjadsiiba pehz kahrtibas rulla peenemshanas steidsamibas kahrtibā ihši pirms Satwerfmes Sapulzes isklischanas ir mas wjadsiiga. Tadehl es gribetu isteiktees pret steidsamibu aij motiweem, ka praktiskā sinā buhtu neehrti, ja mehš winu tuhlin peenemtu un winsch tuhli stahtos spehtā. Tad Satwerfmes Sapulzei buhtu jarihfojas pehz jaunā kahrtibas rulla, kas weenā otrā gadijumā — peemehram agrarjautajuma apspreeschanā, kō mehš esam eesahkuschi pehz wežā kahrtibas rulla un tagad buhtu jarihfojas pehz jaunā — rahditu sinamas neehrtibas. No otras puses waretu paschai leetai nahkt par labu, ja winsch paliftu wehl kahdu laiku frakziju apspreeschanā, tad pee kahrtibas rulla lasichanas pa panteem frakzijas waretu eesneegt papildinajumus. Papildinajumus waretu eesneegt ari komisijas, kuras ir tais eestatos, ka tagadejā weidā winsch nebuhtu peenemams, ka tur daschs kas wehl grosams.

Gewehrojot schos motiwus, mans preekschlikums buhtu, ka winsch ne-tiftu peenemts steidsamibas kahrtibā, bet tiftu peenemts parastā kahrtibā. Leeku preekschā steidsamibu noraidit.

Presidentis J. Tschakste: Atteezibâ us jautajumu par steidsamibu pee wahrda neweens wairaf naw peeteizees. Wahrds referentam.

Referents W. Samuels: Kas atteezas us Rlihwes tunga motiweem, tad es toš neatfihstu. Wirsch aifrahdiija, ka pee agrarjautajuma apspreešchanas fahrtibas rulla peenemschanas gadijumâ wajadsetu turetees pee jaunās fahrtibas. Es waru apmeerinat Rlihwes lungu tant sinâ, ka fahrtiba nezif negrofisees, prinzipâ wina paliks ta pati. Wifos swarigakos jautajumos frafzijam bij dota eespehja isteiktees. Scho eespehju winas ari isleetojuschas, ta ka jauna neka mehš nefagaidifim. Tahlat buhtu jaifrahda wehl us to, ka ja mehš nepeenemtu fahrtibas rulli steidsamibas fahrtiba, tad paliktu nedibinata weena komisija, tas ir fuhdsibu un luhgumu komisija, kura newarēs sahft strahdat; otrfahrt, komisijai walstis nodewibu leetās, par to es jau runaju, truhft stingra pamata, fursch winai tif loti wajadfigs. Pehz mana eeskata taisni tagad, pa starpfesijas laiku, buhtu dota eespehja Satwersmes Sapulzes lozekleem eepafihtees ar fahrtibas rulli. No otras puses gan teek teiktis, ka ari jau tagad komisijas rihfojotees pehz fahrtibas rulla. Tā tā es peekrihtu abām pusēm, weenai, ka ar kartibas rulli jaeepafihstas tuwafi, un otrait, ka pehz ta rihfojas jau tagad, abos gadijumos to tomehr waretu jau tagad peenemt, jo tee, kas naw ar wina lihds fchim eepafinufchees, pehz manām domam, ari lihds nahtamai fesijai neko dauds wairaf ar to neepafihfees. Bes tam, kas atteezas us steidsamibu, tad es jau nolafiju Tautas Padomes fahrtibas rulla pantu, pehz kura, ja israhdas par wajadfigu, mehš steidsmibu waram wehlat ari atzelt. Es usturu spehla komisijas prasibu dehl steidsamibas.

Presidentis J. Tschakste: Es likschu us balsfoschanu jautajumu par steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Luhdsu pazeltees tagad toš, kas ir par steidsamibu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Balsfoschanas isnahkums fefofchais: Pret steidsamibu isfazijufchees 47, atturejuschees 6, tas ir kopā 53; par steidsamibu isteikufchees 52, ta tad steidsamiba atraidita.

Teek afklahtas wispahrigas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Es likschu us balsfoschanu pahreju us pantu lasifchanu. Luhdsu pazeltees, toš, kas ir pret pahreju us pantu lasifchanu. Naw. Es luhdsu pazeltees, toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. Tā tad pahreja us pantu lasifchanu weenbalfigi peenemta.

Waj augstā sapulze wehlaš, lai panti tiftu nolafiti? (Balsis: „Naw wajadfigs!“). Wirzrafstis.

(Satwersmes Sapulzes fahrtibas rullis).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

„Pee Satwersmes Sapulzes fahstahwa peeder tee tautas preekstahwji, kuru mandatus Satwersmes Sapulze atfinusi, apstivrinot wehleschanas.“

Cebildumu naw? Peenemts 2. pants.

„Gewehletee Satwersmes Sapulzes lozekli peedalas sehdes un bauda wias Satwersmes Sapulzes lozekli teeftbas, famehr atteezigas wehleschanas naw atzeltas.“

Wahrds peeder Petrewizam.

A. Petrewizs (sozialdemokrats): Sozialdemokratu frafzija leef preeksha pee otra panta eewest fefofchus papildinajumus: nobeigt 2. pantu ar fefofcheem wahrdeem: „waj Satwersmes Sapulzes lozeklis nolizis fawu

mandatu.“ Tā tad wišš pants škanetu šahdi: „Ewehletez Satwerfmes Sapulzes lozekļa peedalas šehdēs un bauda wišas Satwerfmes Sapulzes lozekļa teefibas, famehr atteezigas wehleschanas naw atzeltas, waj Satwerfmes Sapulzes lozekļis nolizis šawu mandatu.“ Te tas buhtu nepeezeešchams: pehz komiſijas redakzijas waretu šaprast, ka wišch bauda Satwerfmes Sapulzes lozekļa teefibas ari wehl tad, kad wišch nolizis šawu mandatu. Wišch to waretu, warbuht, leetot newis Satwerfmes Sapulze, bet faut fur ahrpuš tās. Lai nerastos tahdi pahrpratumi, tad sozjaldemokrātu frazjija leef preešchā papildinat wiņu tahdā weidā, tā nupat aifrahdiju.

Presidentis J. Šchafste: Neweens pee wahrda nepeeteizas? Eš luhgšchu referenta atšaukšmi.

Referents W. Samuels: Šchis otrs pants bija šihmets uš tahdeem Satwerfmes Sapulzes lozekleem, furi ir ewehleti, bet kuru ewehleschanu Satwerfmes Sapulze wareja atzelt. Šchajā pantā ir paredsets, ka Satwerfmes Sapulzes lozekļis newar išleetot šawas teefibas, ja tās naw winam peešchirtas. Pret eefneegto papildinajumu, pats par šewi šaprotams, no komiſijas pušes newar buht nekās preti.

Presidentis J. Šchafste: Eefneegtz papildinajums pee otra panta, papildinat to ar wahrdeem:

„waj Satwerfmes Sapulzes lozekļis nolizis šawu mandatu.“

Pehz koddola referents neebilst pret šcho papildinajumu. Eš lišchu šcho papildinajumu uš balsošchanu un luhdšu pazeltees toš, kas ir par šcho papildinajumu. Luhdsu peefehstees. Uzimredšot wairatums, tā tad papildinajums peenemts. Tagad eš lišchu uš balsošchanu wišu otro pantu pahrlabotā weidā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret wiņu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad otrais pants papildinatā weidā peenemts. 3. pants.

(Satwerfmes Sapulze lemj par wehleschanu apštiprinaschanu, waj atzelschanu, no-klauſijusees mandatu komiſijas šinajumu.

Peeshme: Preešch wehleschanu, tā ari atšewišchu mandatu atzelschanas wajadšigs ²/₃ balsu wairatums).

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

(Ja ewehletais Satwerfmes Sapulzes lozekļis nahwes, ištahichanās waj išlehgšchanas gadījumā ikriht no Satwerfmes Sapulzes lozekļu škaita, tad Satwerfmes Sapulzes prešidijš ušajzina eestahtees wina weetā nahšošcho kandidatu pehz atteeziga šaraktā, šinajot par to Satwerfmes Sapulzei).

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Satwerfmes Sapulzes lozekļis pašino kanzeļš šawu adreš un šanem no prešidija išdotu apleezibu, ka tas ir Satwerfmes Sapulzes lozekļis).

Cebildumu naw? Peenemts. 6. pants.

(Satwerfmes Sapulzes lozekļa amatu newar šaweenot ar walšis žiwil- un kara deenestu, išnemot a) teefnešcha, b) augšškolas profesora, dozenta, lektora, rektora, profesora un defana, c) ministra, ministra beedra un wineem peelihššinama pahrwaldes patšahwigas nošares waditaja, d) notara un e) juriškonjulta amatus.

Peeshme 1. Punkta a minetais išnehmums atteezinams tikai uš teem teefnešcheem, furi bauda neatzešamibas teefibas.

Peeshme 2. Satwerfmes Sapulze war pehz šawa eefkata leegt amata šaweenošchanu ari šhini 6. pantā minetos išnehmuma gadījumos).

Wahrds peeder Gaillitim.

M. Gailiis (bepartejiško bessemneeku un massaimneeku grupa):
 Augsti godatee tautas weetneeki! Šhe 6. un 8. pantā ir peelaištas, pehz maneem eeskateem, nepareišibas, jo walšis ziwildeenestis ir peelihdšinatš kara deenestam. Starp šheem diweem deenesteem ir loti leela starpiba, jo tikpat zil eestahšchanās ziwildeenestā atfarajas no pilsona brihwaš gribaš, tikpat kara deenestis ir obligatorišks goda peenahkums preekš katra pilsona, un peelihdšinat wiņu ziwildeenestam naw eespehjams. Kara deenestam ir padoti wiši Latwijas pilsoni, neatkarigi no wiņu sawtigas personigas eegribas un eeskateem. No kara deenesta neweens pilsonis newar ištahlees, bet war gan tikt weenigi pahrskaitiis us lišuma pamata no weenas deenesta kategorijas otrā, waj atkal pilnigi išlehgts. Vehdejais noteek waj nu us teefas spreeduma pamata tā šods par kahdu smagu noseegumu, waj ari, kad pilsonis ir šafneediš sinamu wezumu, waj teek ašhišis par pilnigi nederigu kara deenestam, ir kropsiš. Wiši ziti pilsoni škaitas waj nu aktiwā deenestā, waj pir-mās, resp. otrās šķiras semes šargos, reserwē, waj zitās deenesta kategorijās. Tā tad eewest kahrtibu, kahda paredšeta 6. un 8. pantos, kur Satwersmes Sapulzes lozekli uskattami par tahdeem, kaš ištahjushees no kara deenesta, naw peelaišchama. Nedomaju, ka muhšu nazionalās armijas eetehrps nebuhtu zeenišs rahditees šhini augstā namā — us šhis tribines, tāpat newaru peelaišt domu, ka šhi augstā tribine nebuhtu zeeniga runataju muhšu nazionalās armijas eetehrpā. Lai noteikti noreguletu šhis tautas weetneeku — karawihru deenesta atteezibas, lai te Satwersmes Sapulzes kahrtibas rullis neraditu kolišijas šhinis atteezibās, bet noteiktu štaidri karawihru — Satwersmes Sapulzes lozekli stahwokli un atteezibas pret armiju, leeku preekšhā strihpot 6. pantā wahrduš „ziwil- un kara“ un pantā 8. wahrduš „stahw kara deenestā, waj“, tā ari wahrduš „kara waj“, bet papilšinat kahrtibas rullis 8. pantu, atteezibā us nazionalās armijas karawihreem ar šekosho: „Latwijas nazionalās armijas karawihri — Satwersmes Sapulzes lozekli — lihds ar eewehlešchanu Satwersmes Sapulzē teek atšwabinati no wiņu teefcho deenesta peenahkumu išpildišchanas kara spehkā un škaitas atwalinajumā lihds šawa Satwersmes Sapulzes lozekla mandata išeigšchanai waj nolikšchanai.

Augšminetee Satwersmes Sapulzes lozekli karawihri neteek dšehsti iš kara spehka datu šarafsteem, patur teefšibu nešt wineem peesawinatu eetehrpu un deenesta pašihmes, bet šaudē teefšibu us algas, usturas un zita weida atlihdšibas šanemšchanu kara spehkā par to laiku, kamehr šastahw Satwersmes Sapulzē.“

Šho manu preekšhlikumu pabalsta ari sozjaldemokrati, darba partija, semneeku šaweeniba, bešpartejiškā un latgaleešhu šrakzijas.

Prešidents J. Ššhakste: Tā ka šhis papilšdinajums atteezas us diweem paragafeem, tad es luhgtu tagad štatit zauri 8. pantu.

(Satwersmes Sapulzes lozeklis, kurš stahw kara deenestā, waj eenem walšis ziwildeenestā amatu, newaweenojamu ar Satwersmes Sapulzes lozekli amatu, škaitas tā ištahjees no kara waj ziwildeenesta lihds ar eewehlešchanu Satwersmes Sapulzē).

Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas; es luhgšhu referenta atšaukšmi.

Referents W. Samuels: Šho Gailišha kunga preekšhlikumu organizijas komišija štatija zauri šihki un pamatigi un nahza pee atširas, ka taš naw peenemāms; newiš tadehk, ka, tā Gailišha kungs mineja, karewiš nebuhtu zeenišs parahditees Satwersmes Sapulzē. Mehš uskattam karei-

wjus par loti zeenigam un walstij noderigam personam, bet atsihstam ari, ka wini diwas amatus ispidit newar. Karewis ir faisitšs pee sawas fara spehta dadas, pee frontes, ja ir farsch. Winsch newar weenâ un tai paschâ laikâ buht par likumdewejas cestahdes lozekli un par karewi. Ta iseja, kas teef mineta, ka pa starplaiku war atstah weefneeku, nowestu armiju pee desorganisazijas. Gewehrojot daschus faktus, furi ir bijuschji, ka par Satwerfmes Sapulzes lozekleem eewehleti karewji, furi wehslak nolikuschi pilnwaras, mehš atfinâm, ka schis preekschlikums naw peenemams un tadehl man komissijas wahrda jaissakas pret winu.

Presidentš J. Tschafste: Gesneegtais preekschlikums štan tã:

„Eefu preeškâ fahrtibas rullã § 6. strihpot wahrduš: „ziwil un kara“ un § 8. „stahw kara deenestã, waj“ un wahrduš „kara waj“, bet papildinat scho § 8. ar setošcho:

„Satwijas nazionalãs armijas karawihri — Satwerfmes Sapulzes lozekli — lihds ar eewehleschanu Satwerfmes Sapulzê teef atswabinati no winu teescho deenesta peenahfumu ispidišchanas fara spehã un skaitas atwatinajumã lihds sawa Satwerfmes Sapulzes lozekta mandata isbeigichanai waj nolikuschanai.

Augschminete Satwerfmes Sapulzes lozekli karawihri neteef djehti if fara spehta datu sarašteem, patur teesibu neš wineem peesawinatu eetehrpu un deenesta pašimes, bet saudê teesibu uš algas, ušuras un zita weida atlihdšibas janemšchanu fara spehã par to laiku, famehr šastahw Satwerfmes Sapulzê.“

Referents isfazijãs pret scho preekschlikumu. Es likšchu winu uš balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho preekschlikumu. Uzimredšot majoritate. Tagad es likšchu 6. un 8. pantu ar peenemto pahrlabojumu uš balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 6. un 8. pantu peenemšchanu. Naw. Lihgtu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Tã tad 6. un 8. pants ar scho papildinajumu peenemti. 7. pants.

(Amatu jaweenošhana zitos 6. panta neparedsetos gadījumos peelaiščhama tikai uš Satwerfmes Sapulzes lehmuma pamata).

Peenemtš. 9. pants.

(Satwerfmes Sapulzes lozeklis war ašbraukt ne ilgaki fã uš weenu nedeku, eepreesch par to pašinojot Satwerfmes Sapulzes presidentam. Scho teesibu tas war isleetot tikai diwas reišes pa sešjas laiku.

Beesihme: Par sešjas isbeigšchanu lemj Satwerfmes Sapulze).

Peenemtš. 10. pants.

(Ašbraukt uš ilgaku laiku fã uš weenu nedeku, waj — uš weenu nedeku beeschaf fã diwas reišes pa sešjas laiku Satwerfmes Sapulzes lozeklis war tikai isprašjis atwatinajumu).

Peenemtš. 11. pants.

(Luhgumu dehl atwatinajuma prešidijs eesneeds lihds ar sawu atfinumu Satwerfmes Sapulzei ispreeschana).

Peenemtš. 12. pants.

(Sahdã pat fahrtibã ispreesch luhgumus dehl atwatinajuma pagarinajuma. Atwatinajumi dodami tikai uš noteiktu laiku).

Peenemtš. 13. pants.

(Satwerfmes Sapulzes lozeklis janem pehz budšchetã paredsetã normã a) noteiktu mehnešã algu par notezejušchu laiku: pirmo puš 15. un otro puš mehnešã pehdejã deenã, b) atlihdšibu par peedalischanos komissijãs un c) uštura naudã pa brauzeena laiku amata darišchanãs ahrpus Satwerfmes Sapulzes sešchu weetas. Bes tam Satwerfmes Sapulzes lozekleem teef atlihdšinati teeschee zela isdewumi).

Peenemtš. 14. pants.

(Alga Satweršmes Sapulzes lozeklim ūaitas no pirmās pilnās jehdes pehz wehleūanam waj no deenas, tad tas eestahjees Satweršmes Sapulzes ūaitahwā (p. 4)).

Peenemtš. 15. pantš.

(Satweršmes Sapulzes lozeklim ir teeūiba leetot brauzeeneem walšs dselzefuš un walšs fuĝus bej atlihdšibas, usrahdot atteezigu legitimaziju).

Peenemtš. 16. pantš.

(Satweršmes Sapulzes lozeklis, furšh neerodas pilnā jehdē bej eewehrojama eemeūla waj neiūpildijis 9 lihds 11 p. p. prašbas, maūā par patru ūehdi ūodu 10% leelumā no noteiktās mehneūha algas. Sods nowellams no algas).

Peenemtš. Peesihme pee 16. panta.

(Preūidijš pahrbaua eemeūluš, kuru deūl Satweršmes Sapulzes lozeklis nokawejiš ūehdi un, ja atūihst nokawejuumu par nelikumigu, uūleek ūodu. Atteezigee lehmumi jataiūa ne wehlat tā mehneūha preekšpehdejā deenā).

Peenemta. 17. pantš.

(Satweršmes Sapulzes lozeklis, furšh nokawejiš bej eewehrojama eemeūla, waj neiūpildijis 9 lihds 11 p. p. prašbas, weūeluš diwuš kalendara mehneūhuš no weetas wiūas, bet ne maūat tā 6 jehdes, iūlehdšams no Satweršmes Sapulzes ar 3/5 klatūeūoūho balūu wairafumu).

Peenemtš. 18. pantš.

(Par atwalinajumeem, nokawetām jehdem un uūliūteem ūodeem wedams ūarakūtš).

Peenemtš. 19. pantš.

(Nododot Satweršmes Sapulzes lozekli teeūai, Satweršmes Sapulze lemji ari par to, waj winam turpmā — lihds galejam teeūas ūpreedumam — teeūiba peedalitees Satweršmes Sapulzes un winas komiūiju un zitu eestahūhu ūehdēs).

Wahrds Petrewizam.

U. P e t r e w z š: 19. pantā eet runa par Satweršmes Sapulzes lozekli nodošhanu teeūai. Sozialdemokratu fraūzija atūihst to jautajumu par weenu no ūwarigakeem jautajumeem, un tadehl leek preekšhā papildinat to pantu ūefoūhā ūahrtā: ūe ir paredūets, ka ar weentahrschu balūu wairafumu nolemji par nodošhanu teeūai, sozialdemokrati leek preekšhā kwalifizetu balūu wairafumu un tadehl starp wahrdeem „lemji“ un „ari“ leek preekšhā eewest wahrduš „ar 3/5 balūu wairafumu“. Tad pants ūkanetu tā: „Nododot Satweršmes Sapulzes lozekli teeūai, Satweršmes Sapulze lemji ar 3/5 balūu wairafumu ari par to, waj winam turpmā lihds galejam teeūas ūpreedumam teeūiba peedalitees Satweršmes Sapulzē un winas komiūiju un zitu eestahūhu ūehdēs.“

Preūidentš J. ū ū h a ū t ū e: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas, eš luhgūhu referenta atūauūmi.

Referentš W. S a m u e l š: Lai gan par kwalifizetu balūu wairafumu naw organizazijas komiūijā bijuūi runa, bet eš peenemu, ka ta naw gribejuūi peenemt zitu balūoūhanas weidu, zitu majoritati. Tapehz eš eūmu ūpeestš iūteiktees pret ūho preekūlikumu.

Preūidentš J. ū ū h a ū t ū e: Geūneegtais preekūlikums ūkan tā:

„Starp wahrdeem „lemji un ari“ likt wahrduš „ar 3/5 balūu wairafumu“.“

Referentš iūfaūas pret ūho papildinajumu. Eš likūhu winu uū balūoūūhanu un luhdsu peezeltees toš, kaš ir par ūho papildinajumu. Tagad eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ūho papildinajumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu atturejuūhees no balūoūhanas. Balūoūhanas iūnahkums ir ūahhdš: par papildinajumu ir iūfazijuūhees 50, pret to 62, atturejuūhees 6, tā tad

papildinajums atkriht noft. Tagad es likschu uf balsofchanu wifu scho pantu. Luhdsu pazeltees toß, kas ir pret schi panta peenemfchanu. Naw. Luhdsu pazeltees, kas atturas no balsofchanas. Naw. 19. pants pee-
ne mts. 20. pants

(Ja Satwerfmes Sapulzes lozeklis uf 16. p. pamata atstatits no peedalischanas Satwerfmes Sapulze, tad pa wina atstatijuma laiku tas saude teeßbu uf algas sanemfchanu).

Gebildumu naw? Peenemts. Peefihme pee 20. panta.

(Behz tam, kad Satwerfmes Sapulzes lozeklis ar teefas spreedumu attaisnots, winsch sanem wifu winam par atstatijuma laiku peenahfsochos algu).

Peenemts. 21. pants.

(Satwerfmes Sapulzes presidijs fahthw no presidenta, diweem ta beedreem, sekretara un diweem ta beedreem).

Peenemts. 22. pants.

(Presidija lozeklus eewehl, aifklahti balsojot par patru atsewifski, ar absolutu balsu wairakumu).

Peenemts. 23. pants.

(Ja pirmo reisi balsojot neweens no kandidateem nedabu balsu wairakumu, tad balsofchanu atfahrto. Otrreis balsojot, isfchfir ari relatiws balsu wairakums).

Peenemts. 24. pants.

(Ja otrreis balsojot weenadu balsu skaitu dabu wairafi kandidati, tad isfchfir lose, kuru iswelf sehdes wadonis).

Peenemts. 25. pants.

(Presidents wada Satwerfmes Sapulzes sehdes, gahda tanis par fahrtibu un represente Satwerfmes Sapulzi. Wina peenahkumus war ispildit ari fahds no wina beedreem pehz sawstarpejas weenoschanas. Tapat pehz sawstarpejas weenoschanas presidents un wina beedri isdala sawa starpa tefofchus darbus).

Peenemts. 26. pants.

Sekretars un wina beedri wed protokolus, nolasa rakstus, pahrbauda stenogramas un teefchi pahrsin Satwerfmes Sapulzes kanzlejas darbus, sadalot toß sawa starpa pehz sawstarpejas weenoschanas).

Peenemts. 27. pants.

(Satwerfmes Sapulzes presidijam sewifski peefriht: a) eefschjäs fahrtibas un darba gaitas noteifschana Satwerfmes Sapulzes kanzlejâ un zitâs winas eestahdes, b) eerehdnu peenemfchana un atlaischana, c) eepreefscheja lemschana fasinâ ar starpfrafziju biroju par darbibas gaitu Satwerfmes Sapulze un wifu eenahkufcho leetu tahlak wirfifschanu, d) atfaukfmes doschana wifos fahrtibas rulli paredsetos gadijumos un e) eepreefscheja lemschana fasinâ ar starpfrafziju biroju wifâs leetâs, kas naw normetas fahrtibas rulli waj ar Satwerfmes Sapulzes lehnumeem).

Peenemts. Peefihme pee 27. panta.

(Presidija un starpfrafziju biroja lehnumi sem lit. c un e minetos jautajumos zelami preefschâ Satwerfmes Sapulzes apstiprinaschanai).

Peenemta. 28. pants.

(Balsu skaitifschanu Satwerfmes Sapulzes pilnâs sehdes idara sewifski skaititaji, kuri dod swehresta weeta parakftu, ka ispildis sawu amatu taisnigi un pehz firdsapfinas).

Wahrds peeder Betrewizam.

A. B e t r e w i z s (sozialdemokrats): Muhsu frafzija leef preefschâ strihpot no schi 28. panta wahrduß „swehresta weeta“ kâ pilnigi leefus.

Presidents J. Tschafste: Neweens pee wahrda nepeeteizas? Luhdsu referentu dot sawu atfaukfmi.

Referents W. S a m u e l s: Schis jautajums naw tuwafi pahrrunats

organizācijas komisijas sehde, bet, ņošs wahrduš peenemot, mums bija prahtâ tee gadījumi, kur ustizibas personas dod ņawu parakstu, ņwehresta weetâ, tâ tâ man buhtu jaiņņafas pret ņho strihpojumu.

Prezidents J. Tņhaņte: Eeņneegtais preekņhlikums ņkan tâ:

„Pee 28. p. wahrduš „ņwehresta weetâ“ strihpot.“

Referents iņņafas pret ņho preekņhlikumu. Eš liņņhu to uņ balņoņhanu un luhdsu pazeltees toš, ņas ir par ņho preekņhlikumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, ņas ir pret ņho preekņhlikumu. Luhdsu pazeltees toš, ņas atturejuņchees no balņoņhanas. Balņoņhanas rezultats: Par pahrlabojumu ir iņņajjuņchees 52, pret — 29, atturejuņchees 30. Kopâ atturejuņchos ir 59, tâ tad preekņhlikums naw dabujiš balņu wairakumu. Tagad eš liņņhu uņ balņoņhanu 28. pantu un luhdsu pazeltees toš, ņas ir pret panta peenemņhanu. Naw. Raš atturas no balņoņhanas, luhdsu pazeltees. Naw. 28. pants p e e n e m t š. 29. pants.

Satwerņmes Sapulzes ņeņijas un pilnas sehdes ņasauz prezidijs).

Peenemts. 30. pants.

(Satwerņmes Sapulzes ņeņijas ņasauzamas ari uņ $\frac{1}{4}$ Satwerņmes Sapulzes lozeku rakņtistu peepraņijumu, uņdodot apņpreeņhamo deenas ņahrtibu. Pehz peepraņijuma ņanemņhanas prezidijs ņasauz sehdi ne wehlaņ tâ nebetas laikâ).

Peenemts. 31. pants.

(Satwerņmes Sapulze pati noņata ņehņhu deenas un stundas, waj uņdod to preņsidijam).

Peenemts. 32. pants.

(Prezidents atklaņj un ņlehdi sehdi. Sehdes beigâs tas paņino nahtamâs sehdes deeuu un stundu).

Peenemts. 33. pants.

(Paweņstes ņuhtamas katrâ ņinâ referenteem un mniņstrem, furu (miniņtru) uņņtaņhanas ņinamâ jautajumâ ņagaidama).

Peenemts. 34. pants.

(Deenas ņahrtiba iņņludinama diwas deenas pirms sehdes atklaņņhanas. Iņņludinâņhana noteel pehz prezidija eestateem: zaur laifraksteem un rakņtistu paņinojumu, iņņahrtu Satwerņmes Sapulzes telpâs, waj ar pawehstem).

Peenemts. 35. pants.

(Sehdes uņņatamas var pilnteesigâm, tad tanis peedalas wiņmaf puņe no Satwerņmes Sapulzes lozeku ņaita).

Peenemts. 36. pants.

(5 minutes pirms sehdes atklaņņhanas, uņ prezidenta riņhojuma, Satwerņmes Sapulzes lozekus aizinu ar ņwanu uņ ņehņhu telpam).

Peenemts. 37. pants.

(Ja puņstundas laikâ pehz noteiktâ sehdes atklaņņhanas laika naw eeradees liņumigais Satwerņmes Sapulzes lozeku ņaits (p. 35.), tad prezidents paņino, ka sehde uņņatama par nenotikuņhu).

Peenemts. 38. pants.

(Prezidents war ari sehdes laikâ pehz ņawa eestata, waj uņ 10 Satwerņmes Sapulzes lozeku rakņtistu peepraņijumu, pahrlleezinatees, waj sehde ir pilnteesiga).

Peenemts. 39. pants.

(Ja iņrahdas, ka naw wajadņigais ņworums, tad prezidents war pehz ņawa eestata ņehdi ņlehgt, waj to uņ iņhu laiku pahtraukt. Ja ari pehz pahtraukuma neņanahktu liņumigais ņaits, tad sehdi ņlehdi).

Veņemts. 40. pants.

(Išņemot fahrtības rullī paredzētos gadījumus (p. p. 39. un 65.) šēdē pahrtraumzama tīkai uš Satweršmes Sapulzes lehmuma pamata. Pahrtraufumu eerošinat war prezidents waj wismaj 10 Satweršmes Sapulzes lozekli ar rakstisku peeprašijumu).

Veņemts. 41. pants.

(Pehz šēdēs atklahššanas prezidents nolaja, waj leef sekretaram nolahst deenas fahrtibu. Leetas štata zauri nolihstā fahrtā, furu Satweršmes Sapulze war pehz sawa eestata grofit).

Veņemts. 42. pants.

(Katrs jautajums, isņemot prezidenta preekščlifuumus, apspreeschams uš rakstiska eefneeguma pamata ar autora parakstu).

Veņemts. 43. pants.

(Pirms sinama jautajuma isspreeschanas newar pahreet uš zitu jautajumu, isņemot gadījumus, tad debatu pahrtraufumu un pahreju uš zitu preekščmetu praša wismaj 30 Satweršmes Sapulzes lozekli un Satweršmes Sapulze atklahti balsojot tam peecriht).

Veņemts. 44. pants.

(Ahrpus fahrtības peelaiščhams runatajs a) par Satweršmes Sapulzes fahrtības rullā neewehroschānu waj pahrfašpumu un b) par fahrtibu, fahdā buhtu apspreeschamā leeta tašlat wiršama).

Veņemts. 45. pants.

(Satweršmes Sapulzes lozekli, kuri wehlejos ahrpus deenas fahrtības isdarit šteidsamu šinujumu, peeteizas pee prezidenta, no fura eestata atkarajas, waj runatajam peeprašito wahrdu dot un waj to dot ahrpus fahrtības).

Veņemts. 46. pants.

(Wahrdu pee deenas fahrtības dod Satweršmes Sapulze pehz sawa eestata, isņemot fahrtības rullī šewiški paredzētos gadījumus (p. p. 40., 41., 43., 44., 45.).

Veņemts. 47. pants.

(Faktiskas peešihmes naw peelaiščhamas. Peešihmes peršonigā leetā atkautas tīkai debatu waj šēdēs beigās).

Veņemts. 48. pants.

(Uš ne majak tā 5 Satweršmes Sapulzes lozekli rakstisku preekščlifuumu Satweršmes Sapulze war nolemt a) šaišhinat runaščanas laiku, b) isbeigt turpmaku runataju peeteiščhānos, waj c) debates pilnigi šlehgt. Preekščlifuumi ušstatami par atraiditeem, tad pret teem balso ne majak, tā $\frac{1}{3}$ klahšesošho Satweršmes Sapulzes lozekli).

Veņemts. 49. pants.

(P. 44. minetee preekščlifuumi newar buht par eemeslu pahrtrauft runataju, furšch sawu runu šahzīs pirms preekščlifuumu eefneegšanas).

Veņemts. 50. pants.

(Pehz preekščlifuuma peenemšanas par debatu šlehgschānu (48. p. lit. c.) wahrdu wehl dabū referents, ministru kabineta preekščstahwis un projekta autors, ja tee to wehlaš isleeto, un runatajs, furšch peeteizees peršonigā leetā. Ja doto wahrdu isleeto ministru kabineta preekščstahwis, tad debates ušstatamas par atjaunotām).

Veņemts. 51. pants.

(Wišos jautajumos, kuri atteezas uš deenas fahrtibu, tā ari 11., 12., 31., 40., 68., 71., 81., 107., 108., 113., 117., 121., 122., 123., 129. un 137. p. p. minetos gadījumos wahrdu dabū tīkai weenš runatajs par un otrs pret preekščlifuumu un ne ilgak tā uš 5 minutem katrs).

Veņemts. 52. pants.

(Domu ismaina par ahrfahrtejeem šinujumeem (45. p.) un peešihmem peršonigā leetā (47. p.) naw peelaiščhamas).

Veņemts. 53. pants.

(Pats prezidents šēdī wadot nepeedalas debatēs. Ja wiščch wehlaš peedalitees debatēs, tad wiščch janodod šēdēs wadiba šawam beedram).

Peenemtis. 54. pants.

(Referentam un ministru kabineta preefšstahweem wahrds dodams fatrā laifā, bet ne agrā, kā pehz tam, kad runājis Satweršmes Sapulzes lozeklis, kuram prezidents wahrdu jau dewis. Gadījumā, kad pehz debatū beigam ministru kabineta preefšstahwis nem wahrdu, debates uffatamas par atjaunotām).

Peenemtis. 55. pants.

(Neweens Satweršmes Sapulzes lozeklis nedrihst nem wahrdu beš presidenta atkautās. Peeteifšchanās pee wahrda isdarama rakstiski. Prezidents dod wahrdu pehz peeteifšchanās fahrtas).

Wahrds Petrewizam.

U. Petrewizs (sozialdemokrats): Šche muhsu frakzija leef preefšchā pirms pehdejā teikuma eewetot sekofschu teikumu: „Deputatam-ministrim peeteizotees pee wahrda japasino presidentam, waj wiņsch runās kā deputats, waj kā ministrs“. 56. pantā tas naw paredsets. Lai netiftu šajauts, kad ministrs=deputats runā kā deputats, un kad kā ministrs, tad ar to peesthmi buhtu formulets, ka deputatam-ministrim tas japasino.

Prezidents J. Šchafste: Neweens wairaf pee wahrda nepeteizas. Es luhgšch referenta atkautsmi.

Referents W. Samuels: Romisijā šchis jautajums naw apspreefts. Es personigi atrodu, ka wiņsch tehniskas dabas un ka pret wina usnemšchanu newar neko eebilst.

Prezidents J. Šchafste: Preefšchlikums šlan:

„Deputatam-ministrim peeteizotees pee wahrda japasino presidentam, waj wiņsch runās kā deputats, waj kā ministrs.“

Romisijas referents eebildumu nezē. Es lišschu to us balsofschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret eesneegto preefšchlikumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsofschanas. Naw. Tā tad papildinajums peenemtis. Es lišschu šcho papildinato 55. pantu us balsofschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wina peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofschanas. Naw. Tā tad 55. pants pahrlabotā weidā peenemtis. 56. pants.

(Preefšchlikuma autoram waj weenam no trim pirmem preefšchlikuma parafittajeem, pehz weenoschanās pehdejo starpā, us peeprasijuma dodams wahrds debatū sahšumā un beigās).

Peenemtis. 57. pants.

(Ja wahrdu peeprasot šaduras referenta, ministru kabineta preefšstahwia un preefšchlikuma autora wahrda teekibas, tad pirmam ir preefšchrota preefšch otrā un treschā un otram preefšch irschā. Katrā gadījumā referentam peeder pehdejais wahrds).

Peenemtis. 58. pants.

(Gadījumos, kad pehz fahrtibas rullā runataju skaits ir aprobeschots, bet ir peeteifšchees wairaki runataji, furu peeteifšchanās fahrtā naw konstatejama, wina iwehli ifdara prezidents. Runatajam atkauts aidot wahrdu zitam pehz jawa eeskata).

Peenemtis. 59. pants.

(Runataji, kuri pee wahrda peeteifšchees, war sawu fahrtu sawstarpigi ismainit, par to tee eepreefšch sino presidentam).

Peenemtis. 60. pants.

(Ja runatajs, kursch peeteizees, neatrodas sahle, kad wina fahrtā peenahfus, tad tas fahrtu saude un wahrdu tam war dot tikai pehz pahrejo runataju saraksta isbeigšchanas).

Peenemtis. 61. pants.

(Runataji runā no tribinēs. Runu nolasišchana aisleegta. Atkauts seetot rakstiskas peesihmes un zitet drufatus un rakstifus iswilfumus).

Veenemts. 62. pants.

(Išņemot referentu un ministru kabineta preekščstahwi, neweens Satwerjmes Sapulzes lozeklis newar runat weenā un tai pašā jautajumā wairak par diwām reišam).

Veenemts. 63. pants.

(Starpauzeent ir atkauti, bet ne sarunas starp runataju uš tribinas un Satwerjmes Sapulzes lozekleem).

Veenemts. 64. pants.

(Prešidents waj ta beedrs wada sehdi. Peesihmes waj domu ismaina par wiņa rihtojumeem wadibas finā naw peelaischamas).

Veenemts. 65. pants.

(Prešidents war taišt peesihmes un pahtraukt runatoju).

Veenemts. 66. pants.

(Ja runatajs nepakloufa prezidentā ašrahdijsmeem, waj ari atkautas šew apwai nojoshūs, škarbūs, waj ar Satwerjmes Sapulzes zeeru nesaweenojamus isšeizeenus, waj sehdes fahrtibas trauzejumus, tad prešidents waj nu to apšauz, waj nem tam wahrdu, waj ari šewišchi šwarigos gadijumos leef Satwerjmes Sapulzei preekščā išraidit runataju no sehdes, waj ari iššlehgt to uš 1 lihdi 6 sehdem).

Veenemts. 67. pants.

(Nahrtibas pahrfahpeju prešidents šauz pee fahrtibas, bet šewišchi šwarigos gadijumos leef Satwerjmes Sapulzei preekščā išraidit to no sehdes, waj ari iššlehgt uš 1 lihdi 6 sehdem).

Veenemts. 68. pants.

(B. p. 66., 67. minetos prezidenta preekščlikumus Satwerjmes Sapulze išspreeš beš debatem, išklausijūši eepreekšč išraidamā resp. iššlehdamā waj wiņa beedra pašaidrojums).

Veenemts. 69. pants.

(Ja sehdes išželas trošnis waj nekahrtiba un prezidenta puhlini atjaunot fahrtibu paleef beš šekmem, tad prešidents atšahj šawu sehdekli un lihdi ar to sehde škaitas par pahtrauktu uš pušstundu. Ja ari pehž sehdes atjaunošchanas trošnis waj nekahrtibas nemitejas, tad prešidents sehdi šlehdi).

Veenemts. 70. pants.

(Publikai ir aisleegts iššazit peekrišchānu waj nepeekrišchānu, waj ari trauzet fahrtibu. Pahrfahpšchanas gadijumā prešidents war išraidit no sehdes telpam atšewišchās personas waj ari wiņu publiku).

Veenemts. 71. pants.

(Satwerjmes Sapulzes sehdes ir atkautas. Uš prezidenta rihtojuma waj ne mašaf tā 10 Satwerjmes Sapulzes lozekli peeprašijumu noteek šlehgtā sehde, turā wišpirms jaiiššchir jautajums par atkautības nepeelaischānu).

Veenemts. 72. pants.

(Išumprojektus waj eerošinajumus lihdi ar motimeem war eesneegt Satwerjmes Sapulzei: a) ministru kabinetis, b) Satwerjmes Sapulzes atšewišchās komišijas un c) ne mašaf tā 10 Satwerjmes Sapulzes lozekli).

Veenemts. 73. pants.

(Wiši likumu projekti waj eerošinajumi pirms wiņu zaurluhšchanas išdalami Satwerjmes Sapulzes lozekleem, tā ari peesuhjami ministru prezidentam un atteezigo resoru waditajeem).

Veenemts. 74. pants.

(Neweenu likumprojektu waj eerošinajumu newar apšpreešt Satwerjmes Sapulzes pilnā sehde, pirms tas naw zaurluhšots atteezīgā komišijā).

Peenemts. 75. pants.

(Par wiseem eenahkufcheem likumu projekteem un eerosinajumeem presidijš sino, lihds ar ņawu un starprafziju biroja flehdseenu par wiuu tahlaf wirsiņhanu Satwersmes Sapulzei, kura lemj galigi par wiuu nodoschanu komiņijam. Steidsamibas gadijumā projektus eesneegt Satwersmes Sapulzei war ari bej starprafziju biroja flehdseena).

Wahrds Petrewizam.

U. Petrewizš (sozialdemofrats): 75. pants pareds, ka par wiseem projekteem un eerosinajumeem, kuri eenahk Satwersmes Sapulzē, presidijam ir jadod sinojums par wina tahlafu wirsiņhanu, ar ņawu atņaukņmi. Tapat wajadsiga ari starprafziju biroja atņaukņme ar preekschlikumu, ko lai tahlaf daritu. Muhsu frafzija usņtata, ka starprafziju birojs ir pahraf leels un ņmags aparats preeksch tam, lai wiuu katreis ņafauktu, un wiuņch wiuņs preekschlikumus, kahdi buhtu jazel preekschā Satwersmes Sapulzei dehl tahlaf-wirsiņchanas, ņtatu zauri. Tapeh3, lai aparats nebuhtu tif ņmags, un tahdā weidā netrauzetu darbibu, muhsu frafzija atņihst wiuu par leetu un atņihst par peeteekofchu, ja presidijš zel preekschā Satwersmes Sapulzei wiuņs preekschlikumus ar ņawu flehdseenu, ar ņawām domam ņhini gadijumā. Muhsu frafzija leef preekschā strihpot wahrduš „un starprafziju biroja“ un wiuu pehdejo teikumu; ar wahrdu ņafot, ņchi pahrlabojuma ņaturs ir tas, ka presidijš sino Satwersmes Sapulzei par wiseem eenahkufcheem likumprojekteem un preekschlikumeem lihds ar ņawu flehdseenu un Satwersmes Sapulzei taifa ņawu lehmumu us ņchi flehdseena pamata, kas ir dots.

Presidents J. Šchakste: Neweens wajraf pee wahrda nepeeteizas. Es luhgņchu referenta atņaukņmi.

Referents W. Samuels: Man ņcheet, ņchis preekschlikums runā pretim jau peenemtam 27. pantam. Šhini pantā teiktš:

„Satwersmes Sapulzes preidijam ņewiņkti peefriht: e) eepreekscheja lemschana ņasinā ar starprafziju biroju par darbibas gaitu Satwersmes Sapulzē un wiuu eenahkufcho leetu tahlaf wirsiņhanu, e) eepreekscheja lemschana ņasinā ar starprafziju biroju wiuņs leetas, kas naw normetas ņahrtibas rulli waj ar Satwersmes Sapulzes lehmumeem.

Peesihme. Presidija un starprafziju biroja lehmumi sem lit. e un e minetos jautajumos zetami preekschā Satwersmes Sapulzes apņtprinaschanai.“

Te ir runa par wiseem eenahkumeem, likumeem un eerosinajumeem, kas ir tas pats, kas te ir domats sem „wiņas eenahkufchās leetas“. Ta tikai buhtu tahda apspreechanas par techniskeem jautajumeem, kahdai komiņijai atteezigu likumprojektu nodot u. t. t. 27. pantu peenemot, mehš jau eņam ņaitstijufchees un apspreechanos ar starprafziju biroju tā ka tā neisnihzinafim.

Presidents J. Šchakste: Eņneegtais preekschlikums ņtan tā:

„Strihpot wahrduš „un starprafziju biroja“.“

Pret ņcho preekschlikumu iņņakas referents. Es liņņchu wiuu us balsoschanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par ņcho preekschlikumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņcho preekschlikumu. Naw neweena. Tagad es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Balsoschanas iņnahkums ir ņekofchš: Par preekschlikumu iņņazijufchees 70, pret to neweens un atturejufchees 50; tā tad preekschlikums peenemts. Tagad es liņņchu us balsoschanu wiuu 75. pantu iņlabotā weidā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret ņchi panta peenemņhanu. Naw. Es luhdsu pazeltees, kas atturas no balsoschanas. Naw. 75. pants pahrlabotā weidā peenemts. 76. pants.

(Ja Satwerfmes Sapulze atsiht eerošinata likuma ijdoschanu par wehlamu, tad wina usdod projekta isgatawoschanu pehz sawa eestata atteezigai ministrijai waj komiisijai).

Peenemts. 77. pants.

(Apspreešot Satwerfmes Sapulzes pilnā sehde likuma -projektu, wišpirms jaatklahj wišpahrejas debates par projekta prinzipeem (pirmais lašijums). Vēhz wišpahreju debatu isbeigšanas lemj par pahreeschanu uš projekta lašišchanu pa panteem. Ja schahda pahreja atraidita, tad lihds ar to wišs projekts eestatams par atraiditu).

Peenemts. 78. pants.

(Lāšot projektu pa panteem (otrā lašijums) peelaišchamas debates un balsošchana par katru pantu atšewiški, waj ari saweenojot wairakus pantus. Wišs preeščlikumi un pahrlabojumi pee panteem eesuhdami rakstiski).

Peenemts. 79. pants.

(Vēhz otrā lašijuma pabeigšanas presidents leef uš balsošchanu projektu lihds ar peenemteem papildinajumeem wišumā. Ja Satwerfmes Sapulze projektu schahdā weidā peenehmuš, tad tas nododams atpakał komiisijai, kura saškano pahrlabojumus un papildinajumus ar pirmatnejo tekstu).

Peenemts. 80. pants.

(Starplaiķā starp otro un trescho lašijumu, bet ne wehlat par 48 stundam lihds treščā lašijuma sehdes deenai, Satwerfmes Sapulzes lozekli, kā ari Satwerfmes Sapulzes komiisijas lozekli un ministru kabineta lozekli war eesneegi rakstiski pahrlabojumus un papildinajumus pee projekta. Šchos pahrlabojumus un papildinajumus presiđijs nekawejoški nodod komiisijai, kura projektu zaurluhkojuš. Uri pati šchi komiisija war list preeščā jaunus pahrlabojumus nu papildinajumus).

Peenemts. 81. pants.

(Starplaiķu starp otro un trescho lašijumu, bet ne ihšaku par trihs deenam, nošata Satwerfmes Sapulze tuhlin pehz otrā lašijuma pabeigšanas).

Peenemts. 82. pants.

(Treschā lašijumā projekts apspreešams pa panteem. Jauni pahrlabojumi un papildinajumi, ihņemot 80. p. paredsetā kahtibā eesneegtoš, naw zaurstatami).

Peenemts. 83. pants.

(Vēhz treschā lašijuma pabeigšanas presidents leef uš balsošchanu wišu projektu ar peenemteem pahrlabojumeem un papildinajumeem).

Peenemts. 84. pants.

(Litumu projektu, kas ar Satwerfmes Sapulzes šewišķu lehmumu atsihts par steidsjumu, zaurluho likai diwoš lašijumos. Lehmums par projekta steidsjamibu peenemams pirmā lašijuma).

Wahrds peeder Petrewizam.

U. Petrewižs (sozialdemokrāts): Jau referents ašrahđija, ka jau Sautas Padomes kahtibas rulli bijis tahds punkts, ka peenemto steidsjamibu, ja Sautas Padomes 10 lozekli to atrod par newehlamu, wini war to atzelt. Sozialdemokratu frazijas wahrđā tadehl eš leeku preeščā eenest pehz 84. panta 8^u. pantu ar šekoschu šaturu: „Uš 10 Satwerfmes Sapulzes lozekli preeščlikumu Satwerfmes Sapulze war katrā brihđi atzelt lehmumu, ar kuru likumprojekts atsihts par steidsjamu.“

Prešidents J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas? Eš luhgšchu referenta atšauksmi.

Referents W. Samuels: Eš waru ašrahđit, ka komiisijas sehde šchis jautajums naw izis apspreešs, bet personigi eš atrodu šcho papildinajumu par peenemamu.

Prešidents J. Ščakste: Eesneegtais preeščlikums ir:

„Uf 10 Satweršmes Sapulzes lozektu preefšklifumu Satweršmes Sapulze war katrâ brihdi atzelt lehmumu, ar kuru litumprojekts atsihts par steidsamu.“

Referents iſſafas, ka ſchis jautajums naw tizis komiſijâ apſpreests, bet wiſch domâ, ka attehlo komiſijas domas, ja neiſſafas pret papildinajumu. Es liſſchu papildinajumu uf balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho pahrlabojumu. Naw. Luhgtu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Pahrlabojums peenemts. Es liſſchu tagad uf balſoſchanu wiſu 84. pantu ar peenemto papildinajumu un luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu pret ſcho pantu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. 84. pants ar papildinajumu peenemts. 85. pants.

(Noteikumi par trim laſijumeem naw atteezinami uf walsts budſchetu un preefſchlifumeem, kureem naw lituma rakstura).

Peenemts. 86. pants.

(III. Satweršmes Sapulzes lozektu preefšklifumi, jautajumi un peepraſijumi.

Preefšklifumus, kuruš eesneedi Satweršmes Sapulzes lozekti, eewadami ar wahrdeem: „Satweršmes Sapulze nolemj“).

Peenemts. 87. pants,

(Preefšklifumi, kureem naw projekta waj eeroſinajumu raksturs, apſpreeſhami weenâ laſijumâ).

Peenemts. 88. pants.

(Preefšklifumi eesneedjami ar wiſmaf 10 Satweršmes Sapulzes lozektu paraſteem, inemot gadijumus, turi ſchaſ fahrtibas rulli ſewiſſchi mineti).

Peenemts. 89. pants.

(Ne maſaf kâ 5 Satweršmes Sapulzes lozekti war eesneegt Satweršmes Sapulze ſaktiſkus jautajumus ministru kabinetâ lozekleem).

Wahrds Petrewizam.

U. Petrewiſs (ſozialdemokrats): 89. pantâ ir teiktš, ka Satweršmes Sapulze war eesneegt ministru kabinetam jautajumu ne maſaf, kâ ar 5 Satweršmes Sapulzes lozektu paraſteem. Šhini pantâ naw paredsets, ka eesneedsot jautajumu ministru kabinetâ lozekleem, waretu ſcho jautajumu motiwet mutiſki no Satweršmes Sapulzes tribines, kapehž taš ir eesneegts. Muhsu frakzija leef preefſchâ eewest tahdu pahrlabojumu, ka pee jautajumu eesneegſchanas par wiſu buhtu atlautš ſche no Satweršmes Sapulzes tribines motiwet, t. i. tuwaſ paſkaidrot, kâ wiſch ir domats un kapehž taš ir eesneegts. Tahlat waldbiba dod atbildi uf jautajumu. Ja to pantu peenem tâ, kâ wiſch te ir redigetš, tad pehž kabinetâ lozeklu atbildes, debates nemas neteef peelaiſtas. Muhsu frakzijas domas ir tahdas, ka war buht gadijumi, ka pehž waldbibas atbildes tomehr buhtu nepecezeſchamas debates, lai leetu apſkaitiu un tuwaſ noſkaidrotu, peeteizotees pee wahrda. Lai taš nebuhtu katrâ ſinâ un katru reiſi jadara, muhsu frakzija leef preefſchâ eeneſt ſinamu korektiwu: „ja to peepraſa 20 Satweršmes Sapulzes lozekli“. Newis tad, ja weens to grib, bet weſeli 20, kaš ir deefgan leels daudsums, ja atraſtu par wajadſigu pee jautajuma debatet, tad to waretu peenemt. Tahda fahrtiba ir ari Anglijas parlamentâ, kur paredsets, ka ja ſinama daſa lozeklu to peepraſa, tad pehž waldbibas dotaš atbildes uf eesneegto jautajumu teef atlahtas debates. Šchis ſkaitš tur ir leelaks — 40, bet tur ir leelaks ari pats parlaments. Mehš paredsam, ka ſtarpiba ſhini gadi-

jumā starp interpelāziju un jautājumu buhtu tā, ka pehz debatēm par jautājumu nekahdās pahrejas formulās netiktu usstahditās.

Presidents J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas? (Balsis no weetas: „Nolāsit! Sadalit diwās dalās!“). Warbuht, kahds wehletoš peeteiktees pee wahrda? 89. panta papildinajums, ko eefneeds Petrewižs, ir sekofšs:

„89. pantu papildinat sekofši: „Jautājuma pirmajam parakstītajam teešiba to motiwet no Satwerfmes Sapulzes tribines. Pehz waldibas atbildes us jautājumu peelaišchamas debates, ja to peeprafa 20 Satwerfmes Sapulzes lozekli.“

Wahrds peeder Kweefim.

A. Kweefis (semneeku šaweeniba): Petrewiža funks motiweja šcho pahrlabojumu ar to, ka jautajums, pehz wina domam, atščkirās no peeprafijuma ar to, ka pehz jautājuma apspreešchanas nebuhtu teešibas list preeščhā kaut kahdu pahrejas formulu un list to us balsofchanu. Es pahrleezinajos, ka tas te naw peesprautis kļah. Tahlet eet wefela rinda pantu, furos paredseta pawisam žitāda kahrtiba. Ko tad Petrewiža funks domā ar šcheem jautajumeem darit? Žitā pantā nahs runa, ka pehz jautājuma isdebateschanas nekahda nobalsofchana wairs naw peelaišchama, bet par to warēs atteezigi runat pee atsewifška panta. Pee 89. panta šchis pahrlabojums nebuhiu wehlams, jo 89. pants nosafa, žif leels Satwerfmes Sapulzes lozekli skaitis war eefneegt kabinetam kaut kahdu jautājumu, bet nefa wairaf. Tā tad, es buhtu pret to, ka 89. pantu peenemtū tahdā redakzijā, kahdā to leef preeščhā Petrewiža funks, kaut gan prinzipā pret to nefas nebuhtu ko eebilst.

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder Petrewižam.

A. Petrewižs (sozialdemokrats): Man japasino, ka pee 93. panta ir eefneegts pahrlabojums, ka wahrduš: „naw peelaišchamas neds debates neds“ strihpotu. Paleef „balsofchanas“, bet „debates“ buhtu strihpojamas.

Presidents J. Ščakste: Es luhgšču referenta atšauksmi.

Referants W. Samuels: Kas atteezas us preeščchlikuma I. dalu, ka jautājuma eefneedsejam buhtu teešiba to motiwet, tas pehz maneem eefstaeem ir pilnigi leels, jo 90. pantā ir teikts, ka pirmais jautatajš, waj weens no jautatajeem war dabut wahrdu papildinaschanai, waj islabofchanai. Tās ir manas personigas domas. Romisijā par to naw bijusi runa. Tapat naw bijusi rina par preeščchlikuma otro dalu. Es atšihstu tahdu isrunaschanoš pehz atbildes, ja to newar noslehgt ar sinamu lehmumu, waj pahrejas formulu, par pilnigu leeku. Mums jaewehro starpiba starp jautājumu un peeprafijumu. Ja wehlas debates, tad war eefneegt peeprafijumu un Satwerfmes Sapulze war teikt šawu gala wahrdu pahrejas formulā.

Presidents J. Ščakste: Eefneegtais papildinajums škan tā:

„Jautājuma pirmajam parakstītajam teešiba to motiwet no Satwerfmes Sapulzes tribines. Pehz waldibas atbildes us jautājumu peelaišchamas debates, ja to peeprafa 20 Satwerfmes Sapulzes lozekli.“

Referants issafas pret šcho preeščchlikumu. Es dsirdeju balsis, kas prafija, lai dalitu šcho preeščchlikumu. (Balsis no weetas: „Naw wajadšigs!“). Tagad es listšču šcho preeščchlikumu us balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho papildinajumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho papildinajumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsofchanas. Par šcho preeščchlikumu issazijuschees 57 balsis, pret to 56 un

atturejufchees 3. Tã tad 59 balsis. Preekschlikums naw dabujis wjadfigo wairafumu. Es liffchu tagad scho 89. pantu uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret ta peenemšchanu. Naw. Kas atturejufchees no balsofchanaš. Naw. 89. pants p e e n e m t š. 90. pants.

(Virmais jautatajš, waj weens no pirmeem trim jautatajeem pehz weenoschanas, war dabut wahrdu jautajuma papildinašchanai waj islabošchanai).

Peenemts. 91. pants.

(Jautataji war peesimmet, ka wineem peeteef ar rakstisku atbilde; rakstiska atbilde nolafama pehz tẽrina notezeschanaš (93. pants) nahkamã sehde).

Peenemts. 92. pants.

(Jautajumus Satwersmes Sapulzes presidents nekawejošchi pašino atteezigeem ministru kabineta lozefkeem, kureem jaddõ atbilde ne wehlat par 48 stundam pehz jautajuma jaemšchanaš).

Peenemts. 93. pants.

(Pehz ministru kabineta lozefka rakstiskas waj mutiskas atbildes uf jautajumu naw peelaišchamaš nedš debates, nedš balsošchana).

Peenemts. 94. pants.

(Ne masat, kã 10 Satwersmes Sapulzes lozefku war eesneegt rakstiskus peeprafijumus ministru kabineta lozefkeem).

Peenemts. 95. pants.

(Par wišem eenahfufcheem peeprafijumeem presidents šino tuwakã Satwersmes Sapulzes sehde un ja peeprafijumi naw atšihit no wiau eesneedsejeem par šeidšameem, nodod toš peeprafijumu komišjas zaurluhšochanai).

Wahrds Upem.

B. U l p e (sozialdemokrats): Šhini punktã ir paredsets, kahdã fahr-tibã presidents zel preekschã Satwersmes Sapulzei eesneegtõš peeprafijumus. Tautas Padomes fahrtibas rulli bija paredseis, ka titlihdš eenahť jautajums waj interpelazija, tad nekawejošchi tas teef pašinotš Tautas Padomei. Rahdas, ka nebuhtu nekahdu motiwu par šhi punkta pahrweidošchanu. Es no sawas pufes leeku preekschã atstahť scho pantu tahdu, kahds winsch bij Tautas Padomes fahrtibas rulli, t. i. wahrda: „tuwakã“ weetã list wahrdu „nekawejošchi“ un strihpot wahrdu „sehde“. Tadejadi šhis pants škanetu: „Par wišem eenahfufcheem peeprafijumeem presidents šino nekawejošchi Satwersmes Sapulzei u. t. t.“

Presidents J. Šchakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhdsu referanta atšauksmi.

Referents W. Samuels: Es nesinu, waj es te waru isteift komišjas domas, jo, zil man atminã, šhis jautajums naw tizis apšpreestš, lai gan tam ir sinams šakars ar wehlateem pahrgrošijumeem. Par šeidšamibu jašino starpšrafziju birojam un šakarã ar to, warbuht, tahda redafzija ir iſwehleta. Es šhini gadijumã noteiftu atšinumu newaru dot.

Presidents J. Šchakste: Preekschlikums škan tã:

„95. pantã wahrda „tuwakã“ weetã list wahrdu „nekawejošchi“ un strihpot wahrdu „sehde“.

Referents isteizãš, ka jautajums naw apšpreestš komišjã. Es liffchu to uf balsofchanu un luhdsu pazeltees, kas ir par scho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees, kas ir pret pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejufchees no balsofchanaš. Par scho preekschlikumu ir iſfazijufchees 62, pretim — 8, atturejufchees — 51; tã tad preekschlikums ir p e e n e m t š ar 62 balsim pret

59. Sagad es likschu us balsfoschanu wifu 95. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret schi panta peenemschanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. 95. pants peenemts. 96. pants.

(Komisijai peeprafijumi japahrbauda un jaisgatawo un jaeefneeds Satwerfmes Sapulzes presidijam diwu nedelu laikâ referats, furâ jaatsihmê, waj peeprafijums ir peenemts waj nê).

Wahrds Nonahzam.

O. Nonahz (semneeku saweeniba): 96. pants nosafa, ka „interpelaziju komisijai peeprafijumi japahrbauda un jaisgatawo un jaeefneeds Satwerfmes Sapulzes presidijam diwu nedelu laikâ referats, furâ jaatsihmê, waj peeprafijums peenemts waj nê“.

Ja jau interpelanti paschi ir atsinuschi sawu peeprafijumu par nestei-dsamu, waj ari plenarâ sehde tahdu steidsamibu ir atraidijusi, tad ar to jau ir teikts, ka galwenais swars neteef likts us to, lai atbilde nahtu pehz eespehjas ahtraf; galwenais swars teef likts us interpelazijas ismekleschanas pamatigumu, lai atbilde us interpelaziju buhtu ismeloscha un leeta pamatigi apgaismota. Interpelaziju komisija us peedsihwojuma pamata nahza pee atsi-numa, ka 2 nedelu laikâ ne katru reisi war pamatigi leetu ismeklet, it sewischki tad, kad jabrauz us weetam, lai pahrleezinatos par leetu. Ir jaewehro, ka komisijai naw preefsch tam sewischku eerehdnu; bet wišs jadara paschai. Tapehz interpelaziju komisija leef preefschâ „2 nedelu“ weetâ litt „4 nedelas“.

Presidents J. Tschafste: Wahrds Petrewizam.

U. Petrewiz (sozialdemokrats): Man muhsu frazijas wahrda jaisfakas pret tahdu pahrlabojuumu. Se referants aistradija, ja Satwerfmes Sapulze naw atsinusi interpelaziju par steidsamu, tad nebuhtu no swara 2 nedelu terminsch un waretu nolikt ari 4 nedelu terminu. Man jaatsihmê, ka peeprafijumi teef eefneegti tahdos gadijumos, fur interpelanti ir pahrleezinati, ka peelaistas nelikumibas waj nu no wal dibas, waj zitas personas. Ja nu tahda nelikumiba pehz interpelantu domam ir peelaista, tad wilzinatees ar nelikumibas noskaidroschanu naw eemesla un tamdeht ischeiru nedelu laiku waretu usstatit par wilzinaschanu. Lai leetu pilnigi ismekletu, buhtu peeteefoschi diwu nedelu laiks. Muhsu teritorija ir samehrâ masa, ta ka buhtu eespehjamš, ja tas buhtu wajadsigs, interpelaziju komisijai isbrauft us weetam un leetu noskaidrot. Lai pehz eespehjas ahtri leeta tiftu ismekleta, lai tee, kas isdarijuschi kaut ari warbuhtejas nelikumibas, newaretu par to laiku tas turpinat, wajaga zenstees tas pehz eespehjas ahtri ismeklet un nowehrst. Tapehz es usturu redatzija 2 nedelu terminu.

Presidents J. Tschafste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas, es luhgschu referenta atsauksmi.

Referents W. Samuels: Komisija preefschlikumu apspreedâ un atfina, ka 2 nedelu laiks ir pilnigi peeteefoschs. Motiwus jau isteiza preefschrunatajs.

Presidents J. Tschafste: No interpelaziju komisijas ir eefneegts preefschlikums 2 nedelu weetâ litt 4 nedelas. Referents isfakas pret scho pahrlabojuumu. Es likschu to us balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par preefschlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret preefschlikumu. (55) Luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsfoschanas. Naw. Inahkumi ir schahdi: Par preefschlikumu issazijuschees 65, pret — 55, atturejees naw neweens. Ta tad preefschlikums peenemts. Es likschu papildinato 96.

pantu uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 96. pantu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejušchees no balsofchanas. Naw. 96. pants pahrlabotā weidā peenemtš. 97. pants.

(Atfihstot peeprafijumu par peenemamu, komišija eetehrpi to peenahzigā formā un nodod slehdseenu par wina tahlawirifšchanu).

Peenemtš. 98. pants.

(Peeprafijumi, kuri no wina eesneedsejeem atfihmeti par steidsameem, nolasami wišpirms starpfrakziju birojā un zelami preefšhā pirmā Satweršmes Sapulzes sehde pehz wina eesneegichanās, kura šasauzama uš eesneedseju wehlešchanos ne wehlat kā nahlamā deenā).

Wahrds Ulpem.

U l p e (sozialdemokrats): 75. § mehs jau atfinām, ka starpfrakziju biroja funkzijas naw paplaschinatas tahdā mehrā, kā tas bij paredsets projektā. Projektā bij paredsets, ka starpfrakziju birojs lemj par wišu likumprojektu tahlako wirifšchanu, lemj par deenas fahrtibu, lemj par interpelazijam u. t. t. Reiš mehs 75. § atfinām, ka šhim institutam ir tikai informajijas noluhks, tad man rahdas, ka buhtu leeki interpelazijas aisturet starpfrakziju birojā. Naw eemesla grosit lihdsšchinejo fahrtibu: lihds šhim wišas interpelazijas, peeturotees pee wezā Tautas Padomes fahrtibas rulla, nahza uš appreefšchanu teefši Satweršmes Sapulzē un Satweršmes Sapulze isteizās waj nu par interpelazijas steidsamibu waj pret steidsamibu. Ja tagad peenems 98. pantu projektā preefšhā listā weidā, tad neweenu interpelaziju newarēs eesneegt Satweršmes Sapulzei bes starpfrakziju biroja. Katru reiši par to buhs jastno starpfrakziju birojam. War jau buht tahdi gadijumi, kur naw leela nofihme, waj interpelazija teef peenemta deenu ahtrak, waj deenu wehlat. Bet tatschu mehs laifari newaresim paredset un buht drofši par to, ka newaretu nahkt preefšhā atfewischi gadijumi, kur weenai deenai ir pahraf leela nofihme. Tahdi gadijumi war buht un ja 98. pantu peenemt tā, kā wišfch štan, tad us preefšchu neweenu interpelazijir newarēs peenemt tāni deenā, kad ta eesneegta. Interpelazijai buhs jagaida masafais lihds nahfoshai deenai. Šastanā ar to pahrlabojumu, kuru mehs peenehmām 75. pantā, es listu preefšhā tagadejā 98. panta tekstā weetā list šefofchu:

„Pee peeprafijumeem, kuri no wina eesneedsejeem atfihmeti par steidsameem, presidents dod wahydu steidsamibas motiweschanaī weenam runatajam par, otram pret.“

Lihds ar šchahdu 98. panta tekstā peenemšchanu es leeku preefšhā strihpot 100. pantu.

Presidents J. Š f a k s t e: Es luhgschu referenta atšaufsmi.

Referents W. S a m u e l s: Se preefšchrunatajs leef preefšhā atgrees-tees pee wezās fahrtibas. Šcho wezo fahrtibu organizijas komiteja ir grosijufi, protams, pehz appreefšchanās ir apfinigi grosijufi, jo wina ir atfinufi, ka ar katru peeprafijumu jaeepafihstina frakzijas, kas wišweeglat iždarams, šasauzot frakziju preefšstahwjuš. Ulteezigs organs mums jau pastahw starpfrakziju biroja weidā, tapehz wišpareifaki ir list preefšhā winam wišus toš materialus. No otras puses, aisrahdijums, ka peeprafijuma peenemšchana nowilzinafchotees, tika atšpehlots, jo tahdi gadijumi, kur peeprafijums newaretu zeest atliškchanu ne us stundu, gruhti eedomajami. Bet ari tahdos gadijumos, ja peeprafijums ir ahrfahrtigi steidsams, ir eefpehjamš peenemt wina tāni pat deenā, ja tikai tāni deenā paredseta sehde, jo te jau ari teiftš,

ka peeprafijumus japeenem ne wehlaſ par nahſamo deenu. Wiſſ atkarajas no preſidija, ta wiſſch wardes eepaſiſhtinat ſtarpſrafziju biroju ar eefneegumu. Ja atkaſ iſrahdas, ka eefneegums tiſ ſteidsams naw, tad to war ari atliſt, bet ne ilgati ka lihds nahſoſchai ſehdei. Ta tad var tahdeem gadijumeem, fur preekſchlikumi nezeestu neweenu deenu, neweenu ſtundu, par nowilzinaſchanu ir jau domats. Bet jadoma ari par to, lai Satwerfmes Sapulzes lozekli, kureem wiſſ materials tahdos gadijums buhtu neſinams, netiktu pahſteigti un nekriſtu ſehde ka ſneegs uſ galwas.

Preſidents J. S ſ c h a f t e : Gefneegtais preekſchlikums ſkan ta :

„98. pantu peenemt ſeſoſcha rebaſzija.“

„Pee peeprafijumeem, furi no wiau eefneedſejeem apſihmeti par ſteidsameem, preſidijis dod wahrdu ſteidsamibas motiweschanai weenam runatajam par un otram pret.“

Lihds ar to ir preekſchlikums § 100. ſtrihpot. Referents ir pret ſcho preekſchlikumu. Es liſſchu tagad wiau uſ balſoſchanu un luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir par ſcho preekſchlikumu. Luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir pret ſcho preekſchlikumu. Luhdsu pazeltees toſ, kaſ atturas no balſoſchanas. Balſoſchanas iſnahlumi ſeſoſchi : Par ſcho preekſchlikumu ir iſſazijuschees 50, pret to 69 un 1 atturejees. Ta tad preekſchlikums naw atradis balſu wairakumu un wiſſch a t k r i h t. Tagad nahſ wiſſ 98. pants uſ balſoſchanu un es luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir pret ſchi panta peenemſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toſ, kaſ atturas no balſoſchanas. Naw. Ta tad 98. pants p e e n e m t s. 99. pants.

(Ja Satwerfmes Sapulze ar ſewiſchtu lehnumu atſiht peeprafijumu par ſteidsamu, tad tuhlin ſtahjas pee wina apſpreechanas pehz buhtibas. Ja ſteidsamiba atraidita, tad peeprafijums nobodams peeprafijumu komiſijas zaurluhoſchanai 96. un 97. p. p. pare-dſeta ſahrtiba).

Peenemts. 100. pants.

(Par ſteidsamibu dodams wahrds weenam runatajam par un otram pret ſteidsamibu).

Peenemts. 101. pants.

(Par peenemteem peeprafijumeem Satwerfmes Sapulzes preſidents nekawejoſchi ſino miniſtru preſidentam un atteeziga reſora waditajam).

Peenemts. 102. pants.

(Waldibai jadod atbilde uſ peeprafijumu un ne wehlaſ par 7 deenam no wina ſanemſchanas. Pehz atbildes noklauſiſchanas war atklaht debates).

Wahrds U. Bergam.

U. B e r g s (beſparteiſſko grupa): Schai punktā ir noteikts terminſch, ſahda jaatbild miniſtrim, waldibas preekſchſtahwim, uſ peeprafijumu. Ter-minſch ir noteikts uſ 7 deenam. Schis terminſch, beſ ſchaubam, weena otra gadijuma ir par iſſu, un weena otra gadijuma tas war buht ari par garu. Ir peeprafijumi, uſ kureem war ahtra laika dot atbildi, un ir peeprafijumi, uſ kureem 7 deenu laika newar eewahkt materialus, lai dotu atbildi nopeetni un pehz ſatura. Motiwus tam jau peeweda, kad bija runa par to, ſahda terminā komiſijai jaapſpreech interpelazija, un man leekas, tee motiwi, kaſ toreis bij ſwarā, atradis lihdsiga mehrā ari tagad peekriſchanu un pahlee-zinās, ka 7 deenu laika newar ſawahkt peeteekſoſchi wiſus materialus. Man leekas, ka ſchai panta newajadsetu ſiſſet laiku, kad jadod atbilde, un tapehz es leeku preekſchā ſchini panta dſehſt wahrduſ : „ne wehlaſ par 7 deenam no wina ſanemſchanas“ un to weeta liſt wahrduſ : „ne wehlaſ par terminu,

lahdu noleek Satwerfmes Sapulze". Ar šho pahrlabojumu Satwerfmes Sapulzei ir dots noteikts termiņš, kad waldibas preekshtahweem jadod atbilde us peeprafijumu. Wina, peenemot lahdu peeprafijumu, war ari apwehrt, zil ilgā laikā war pahrbaudit wifus materialus, lai waretu dot ishmelošhu atbildi un pehz tam noteikt terminu. Us aishahditeem eemesleem es luhdsu peenemt preekschā likto pahrlabojumu.

Presidentis J. Šchakste: Wahrds Nonahzam.

O. Nonahzš (semneeku saweeniba): Ari interpelaziju komisija atfina, ka daschu reis 7 deenu termiņš aibildes doschanai buhtu par ihšu pat ais tehniskeem eemesleem. Tapehz ari organizazijas komisija interpelaziju komisija nahza ar preekschlikumu pagarinat šho terminu us 10 deenam. Organizazijas komisija bija pret schahdu preekschlikumu un kà galweno argumentu zehla preekschā 96. pantu, kurā preeksch nesteidsamām interpelazijam bija paredsets 14 deenu termiņš. Ja nu peenemtu 10 deenu terminu, tad pateesibā starpiba starp steidsamām un nesteidsamām interpelazijam pilnigi issuhd. Bet, tã tã tagad ar eepreekscheju nobalsoschanu 96. pants ir isšchirts us 4 nedelam, tad tas arguments atrihst un no interpelaziju komisijas puses eefneegto pahr-labojumu, ka 7 deenu weetā wajaga nahst 10 deenam, zelu preekschā no jauna, lahdu pahrlabojumu waretu motiwet ar to, lai katru reisi nebuhhu jaišschkir jautajums par atbildeš doschanas laiku, bet lai buhtu noteikts tehrmiņš — 10 deenas.

Presidentis J. Šchakste: Wahrds peeder Petrewizam.

U. Petrewizš (sozialdemokrats): Es ufturu muhsu frakzijas wahrdā to redakziju, lahda ir šhe fahrtibas rulli t. i. 7 deenas. Berga funga argu-ments, ka Satwerfmes Sapulze waretu katreis noteikt terminu, pehz manām domam naw weetā, jo tad jau wispahr newajadsetu neso reglamentel fahrtibas rulli. Es nesaprotu, kapehz Berga fungs schahdu noteikumumu neatfihst pee nesteidsamām interpelazijam. Ja mehš schahdu reglamentu nepeenemam, tad jau wispahrigi Satwerfmes Sapulze war katru reisi noteikt balsoschanas fahrtibu u. t. t. Bet šhe ir tahdi swarigi gadijumi, kur wajaga noteikt sinamu terminu. Kas sihmejas us laiku, es esmu speesis issazitees pret 10 deenu terminu. Reis interpelazija atfihsta no Satwerfmes Sapulzes par steidsamu, tad ari Satwerfmes Sapulze atfihst, ka pehz teem materialeem, kas ir eefneegti, ir notifusi sinama nelikumiba; ja ir kleedsošha nelikumiba, kleedsošhi fakti, un tad dot garu terminu šho faktu ismekleschanai naw nekahda eemesla. Juhš redsejāt no eepreekschejam interpelazijam, ka war buht loti sliftas selas, ja neteek ahtri sperti foli nelikumibu ismekleschanai un nowehrschanai. 7 deenas muhsu masajā Latwijā, pat tur, kur waldibai wajadses isbraukt un us weetas eepasihtees ar apstahleem, buhs deesgan ilgs laiks. Ja šhe steidsamā interpelazijā eet runa par gadijumeem, kur notifushas kleedsošhas neliku-mibas, tad waldibas un ari Satwerfmes Sapulzes intrefes buhtu steigtees tās ismeklet un nowehrst, lai nedotu winām eemesla atfahrtotees. Es ufturu to redakziju, kura paredseta Satwerfmes Sapulzes fahrtibas rulli.

U. Bergš (bepartejistko grupa): Gewehrojot to, ka lahds zits preeksch-likums, kas eenahzš, wehlas zitadā weidā panahst to, ko es wehlejos isfeikt, tad par labu schim preekschlikumam es sawu preekschlikumu nemu atpafal.

Presidentis J. Šchakste: Ir eefneegts preekschlikums no Nonahza, kursch skan tã:

„7 deenu weetā list 10 deenas.“

Es luhgſchu referentu dot atſauſfmes.

Referents W. Samuels: Echis Nonahza funga preeſchlikums organifaſijaſ komiſijaſ ſehdê tifa atraidits. Sawâ ſinâ wiſſch ir pareiſſ, jô motiws, ka netiſſ ſaſſanota ſteidsamiba un neſteidsamiba laika ſinâ, kurfch dots komiſijai un waldibai materialu noſkaidroſchanai, ir pareiſſ. Tâ fâ 96. pants ir groſtiſ, tad 102. pantu ari waretu eedomatees groſit. Echini gadijumâ tomehr no komiſijaſ puſeſ newaru dot atſauſſmi.

Presidentſ J. Tſchakte: Preeſchlikums ir:

„7 deenu“ weetâ liſt „10 deenas“.

Referents atſaſas dot ſawas atſauſſmes. Es liſſchu ſcho preeſchlikumu uſ balſoſchanu un luhdſu pazeltees, ſaſ ir par ſcho preeſchlikumu. Tagad luhdſu pazeltees toſ, ſaſ ir pret ſcho preeſchlikumu. Luhdſu pazeltees toſ, ſaſ atturejuſchees no balſoſchanas? Inahkumi ir: Par preeſchlikumu iſteizâſ 46 balſiſ, pret 56, un atturejuſchâſ 18 balſiſ. Tâ tad preeſchlikums naw warejiſ ſanemt majoritati un atkriht. Tagad es liſſchu wiſſu 102. pantu uſ balſoſchanu un luhdſu pazeltees toſ, ſaſ ir pret wiſſa peenemſchanu? Naw. Luhdſu pazeltees toſ, ſaſ atturaſ no balſoſchanas? Naw. 102. pants peenemtſ. 103. pants.

(Waldbiſas atbilde uſ ſteidsamu peepraſijumu naw atleekama uſ nahkamu ſefiju, ja peepraſijums eeſneegiſ trihſ deenas pirms ſefijaſ ſlehgſchanas).

Peenemtſ. 104. pants.

(Wiſſi peepraſijumi lihdſ ar atteezigeem materialeem pehſ wiſſu zaurſtatiſchanas Satwerfmes Sapulze nododami peepraſijuma komiſijâ. Reijê ar waldbiſas atbilde uſ peepraſijumeem, furi atſihti par ſteidsameem, komiſija war nodot ari ſawu atſinumu).

Peenemtſ. 105. pants.

(Satwerfmes Sapulzes lozjekem ir teeſiba pehſ liſuma projekta waj eeroſinajuma zaurluhſoſchanas waj waldbiſas atbildeſ uſ peepraſijumeem eeſneegi rakſtiſti pahrejas formulu uſ nahtoſcho deenas ſahrtiſas punktu).

Peenemtſ. 106. pants.

(Ja eeſneegtas wairafas pahrejas formulas, tad tâſ balſojamas pehſ wiſſu eeſneegſchanas ſahrtas. Weenkahrtſchâſ pahrejas formulas tomehr balſojamas pirms motiweiâm).

Peenemtſ. 107. pants.

(Ja wiſſmaſ trihſ Satwerfmes Sapulzes lozeki praſa preeſchrozibu atteezibâ uſ ſinamu formulu, tad Satwerfmes Sapulze noſkaihuſjees weenu runataju par, otu pret preeſchlikumu, taiſa ſawu lehmumu).

Peenemtſ 108. pants.

(Sepreeſchejâ pantâ minetâ ſahrtiba jaewehro wiſſoſ tanis gadijumos, kad ſaduras wairaki preeſchlikumi, furi weens otu iſſlehdſi).

Peenemtſ. 109. pants.

(Ja wiſſmaſ 30 Satwerfmes Sapulzes lozeki to praſa, tad nobalſoſchana par pahrejas formulu atleekama uſ nahtoſcho ſehdi).

Peenemtſ. 110. pants.

(Ja ſahda no eeſneegtâm formulam jau peenemta, pahrejas wair naw balſojamas).

Peenemtſ. 111. pants.

(Ja neweena no eeſneegtâm formulam nedabû balſu wairafumu, tad Satwerfmes Sapulze pahreet teeſchi uſ nahkamo deenas ſahrtiſas punktu).

Peenemtſ 112. pants.

(Ja jautajumi waj peepraſijumi eenahf tahdâ ſkaitâ, ka irauze ſahrtēju Satwerfmes Sapulzes darbibu, tad wiſſu zaurluhſoſchanai noleekama ſewiſchka ſehde, bet ne beeſchaf tâ weenreij nedetâ).

Veņemts. 113. pants.

(Debates šehdot, prezidents formulē jautajumus. Par formulējumu peelaiſchamas debates, kurām ſeſo Satwerſmes Sapulzes lehmums).

Veņemts. 114. pants.

(Rahdā fahrtā un fahrtibā nobalſojami jautajumi, noſaka prezidents, peemehrojotees ſeſoſcheem noteifumeem).

Veņemts. 115. pants.

(Pirms balſoſšanas jautajums janolaſa).

Veņemts. 116. pants.

(Jautajums formulējams pehz eespehjas, tā, ka tas ſatur tikai weenu preekſchlikumu, uſ furu atbilde war buht „ja“ waj „ne“).

Veņemts. 117. pants.

(Ratrs Satwerſmes Sapulzes lozeklis war praſit jautajuma dalischanu; galigi par to lemj Satwerſmes Sapulze).

Veņemts. 118. pants.

(Pahrlabojumi waj papildinajumi nobalſojami pirms ta panta, uſ furu wini atteezas. Pehz pahrlabojumu un atſewiſchtu pantu nobalſošanas janobalſo wiſs pants wiſumā).

Veņemts. 119. pants.

(Pahrlabojumi waj papildinajumi, kuruſ eesneediſs preekſchlikuma autors, waj komiſijas referents, naw balſojami atſewiſchki, bet preekſchlikums balſojams pahrgroſitā formā, wiſumā).

Veņemts. 120. pants.

(Ja eesneegti wairaki pahrlabojumi, waj papildinajumi, tad balſojams wiſpirms wiſplaſchakais. Ja tahda paſihme naw atrodama, tad balſoſšana noteef pehz pahrlabojumu eesneegšanas fahrtas).

Veņemts. 121. pants.

(Ja fahds Satwerſmes Sapulzes lozeklis eekustina jautajumu par to, ka atteeziga leeta pehz buhtibas naw ſpreeſchama Satwerſmes Sapulzē, tad ſchahds jautajums nobalſojams wiſpirms).

Veņemts. 122. pants.

(Āpat pirms balſošanas pehz buhtibas iſſchirami jautajumi par leetas atliſchanu, aidoschanu atpakaſ komiſijai, papildu ſinu eewahſchanu u. t. t.).

Veņemts. 123. pants.

(Balſojot par ſehſchu laiku noteiſchanu taſlafi termini balſojanti pirms tuwateem).

Veņemts. 124. pants.

(Lehmumi peenemami ar klahtesoſcho Satwerſmes Sapulzes lozektu abſolutu balſu wairafumu, iſnemot atſewiſchkos fahrtibas rulli paredsetos gadījumus).

Veņemts. 125. pants.

(Pirms balſošanas prezidents ar ſwanu ſino par balſošanas ſahſchanu).

Veņemts. 126. pants.

(Balſoſšana noteef Satwerſmes Sapulzes lozekteem pazetotees waj paleefot ſehdot).

Wahrds peeder Petrewizam.

U. Petrewizs (ſozialdemokrats): 126. pantā ir ſazits, ka balſošanas noteef Satwerſmes Sapulzes lozekleem pazetotees, waj paleefot ſehdot. Mehſ leefam preekſchā ſchahdu papildinajumu:

„Deputati, iſnemot preſidija lozeklus, balſo no deputatu ſehdekteem.“

Tas ir domats tahdā weidā, ka balſoſšana newarēs notift no ministru ſehdekteem. Mums ir deputati, kuri ir deputati, bet weenā reiſē ari ministri.

Mums ir bijuši tahdi gadījumi, ka valdība šād un tad teek stipri kritizeta un ministri teek nošehdinati it kā us apšuhdseto šola. Satwerfmes Sapulzei jataifa lehmums. Ja ministrs peedalas pee balfoschanas no ministru lošhas, tad isnahk tā, ka balso pats apšuhdsetais. Kad ministrs peeteizas pee wahrda, tad winsch pasino, waj winsch runās kā ministrs, waj kā deputats. Tas ir peenemts no Satwerfmes Sapulzes. Winsch runās kā ministrs, waj kā deputats. Ja Satwerfmes Sapulzes lozeklis — ministrs grib peedalitees Satwerfmes Sapulze kā deputats un ne kā ministrs, tad winsch atrodas ari atteezigā weetā. Šhe ir peeteekofchi dauds frehflu (Uplaufi). Tahdi prezedenti ir jau bijuſchi. Man jaatsihmē, ka weens no ministreem, Berga kungs, sinamā mehhrā tahdu prezedentu ir radijis: ja winsch peedalas kā Satwerfmes Sapulzes lozeklis, tad winsch sehſch Satwerfmes Sapulzes lozeklu frehflos, turpretim ja winsch peedalas ka waldbibas preekschstahwis-ministrs, tad winsch sehſch ministru frehflos. Uri otru ministra kungu mehhs redsam deputatu sehdeklos. Tā tad es domaju, ka to eeraschu loti labi war turpinat. Bes teem eemesleem waretu buht wehl tihri formelas dabas eemeſli: mums azumirkli naw kabineta mainas (Uplaufi), bei buhs gadījumi, kad kabinets mainas un tad skaititajs weentahrschi ministrus-deputatus nepasihdams, war peekskaitit pee balfojuma isnahkuma aif pahpraschanas peezehlfuschos ministrus nedeputatus. Tapehz mehhs leefam preekschā papildinajumu:

„Deputati, inemot presidija lozeklus, balso no deputatu sehdekkeem.“

Rā Satwerfmes Sapulzes lozekleem wineem ir weeta šhe deputatu sehdeklos. (Uplaufi).

Prezidents J. Šchakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas; es luhgschu referentu dot sawu atsaufsmi.

Referents W. Samuels: Romisija schis jautajums naw tizis apspreeſts. Es winu turu par tehniskas dabas un personigi domaju, ka pret winu sewisſchu eebildumu newar buht. (Jautriba).

Prezidents J. Šchakste: Gefneegtais preekschlikums ſlan tā:

„Deputati, inemot presidija lozeklus, balso no deputalu sehdekkeem.“

Romisija schis jautajums naw tizis apspreeſts, bet referents pret to eebildumus nezel. Es liſſchu winu us balfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho preekschlikumu. Tagad es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret scho preekschlikumu. Tagad es luhgtu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balfoschanas. Par preekschlikumu ir balfojuschi 57, pret 60, atturejuschees 7. Tā tad kopā ir 57 pret 67. Preekschlikums naw atradis wajadſigo wairakumu. Tagad es liſſchu 126. pantu us balfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wina peenemschanu. Naw. Kas atturejuschees no balfoschanas. Naw. 126. pants peenemts. 127. pants.

(Ja atklahtas balfoschanas isnahkums ir apschaubams, tad ijdarama pahrbalfoschana. Ja ari ta nedod ſtaidribu, tad balfotaji jasadala).

Peenemts. 128. pants.

(Virms balfotaju dalischanas prezidents ujaizina wisus, kas nepeeder pee Satwerfmes Sapulzes jastahwa atstahk ſahli. Pehz tam Satwerfmes Sapulzes lozekli, kuri atbild us uſstahbito jautajumu ar „ja“, iseet no ſahles zaur weenam, tee, kas atbild ar „ne“ — zaur otrām durwim. Kas atturas no balfoschanas, paleek sehdes telpās).

Peenemts. 129. pants.

(Ne masaf ka 10 Satwerfmes Sapulzes lozekli war liſt preekschā balfot aifklahti, ar ſihmitem, waj balfot iſſauzot pehz wahrdeem).

Peenemts. 130. pants.

(Balsošana pehž wahrdeem noteef ar sīhmitem, kurās jausrahda balsotaju wahrds un ušwahrds, tā ari wotums: „ja“, „ne“ waj „atturas“. Balsotaju wahrdi, ušwahrdi un wīnu wotumi atīhmejami protokolā).

Presidentis J. Tšakste: Referentam wahrds.

Referents W. Samuels: Se aīš pahrstatīshanās ir īsīlaīsti wahrdi: „mutīski waj“, tā ka līftu preeškā celīst „mutīski waj“ līft pehž „pehž wahrdeem noteef...“ un pantu balsot kopā ar wīsu pahrlabojumu.

Presidentis J. Tšakste: Pahrlabojums nahf no referenta un tīš balsots flahst pee teksta. Es līšču 130. pantu tahdā pahrrēdīgetā weidā, tā to mīneja referents, uš balsošanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šcho pantu. Naw. Luhdsu pazeltees toš kas atturas no balsošanas. Naw. 130. pants pahrrēdīgetā weidā peenemts. 131. pants.

(Kātram Satwersmes Sapulzes lozeklim ir teešiba par šawas balsošanas motīweem eefneegt rakstīski atteezīgu šīnojumu).

Wahrds Petrewīzam.

U. Petrewīzs (sozialdemokrāts): 131. pants runā par to, ka Satwersmes Sapulzes lozekleem ir teešiba motīwet, waj pašnot rakstīski šawus motīwus par balsošanu. Muhju frakzijas wahrdā es eefnefu preešklikumu, ka balsošanas motīwus war eefneegt rakstīski ne tīkai katrs Satwersmes Sapulzes lozeklis šawā personīgā wahrdā, bet ari šawas frakzijas wahrdā; ari frakzija, ja wīna to wehlaš, war eefneegt šīnamos gadījumos rakstīskus motīwus, ka pehž wīna ir balsojuši weenadi waj otradi. Tahds pašīnojums ir nolāšams Satwersmes Sapulzē pehž balsošanas. Mehš leekam preeškā šcho pantu pahrrēdīget tā:

„Kātram Satwersmes Sapulzes lozeklim ir teešiba šawā, waj šawas frakzijas wahrdā eefneegt rakstīski atteezīgu šīnojumu, kuru nolāša Satwersmes Sapulzē vīrms balsošanas.“

Presidentis J. Tšakste: Neeuens wairaf pee wahrda nepeeteizās? Es luhdsu referentu dot šawu atšauksmi.

Referents W. Samuels: Šīs jautajums organīzācijas komīšijā naw apšpreests, tā ka es newaru dot nekahdu noteīktu atšauksmi.

Presidentis J. Tšakste: Preešklikums štan tā:

„Sozialdemokrātīšā frakzija leef preeškā: starp wahrdeem „lozeklim“ un „ir“ eefpraušt wahrds: „šawā, tā ari šawas frakzijas wahrdā“; šīhpot wahrdu „šawas“ un nobeigt pantu ar wahrdeem: „kurš nolāšams Satwersmes Sapulzē pehž balsošanas.“

Referents atteizās dot atšauksmi tadehl, ka jautajums naw apšpreests komīšijā. Es līšču šcho pahrlabojumu uš balsošanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par to. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho preešklikumu. Naw. Weīdsot es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošanas. Par šcho preešklikumu īšfajīušchās 60, pret neweena balsš, aturas 58, tā tad preešklikums ir peenemts. Es līšču tagad pahrweīdoto 131. pantu uš balsošanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šchi panta peenemšanu. Naw. Kas atturas no balsošanas. Naw. 131. pants peenemts. 132. pants.

(Kātram Satwersmes Sapulzes lozeklim ir teešiba eefneegt šawu lehmumu, kurš nesaeetos ar Satwersmes Sapulzes lehmumu, rakstīski triju deenu laīkā prešīdijam dehl peeweenosšanas protokolam).

Peenemts. 133. pants.

(So Satwerfmes Sapulzes lozekfu balsis, furi atturejuschees no balsoschanas, ne-
eeskaita balsoschanas isnahkumā, bet eerehkina, noteizot Satwerfmes Sapulzes fastahwu
atteezigā balsojumā).

Peenemts. 134. pants.

(Ultraiditu likuma projektu waj eerošinajumu war eesneegt tai pašchā sesijā tīkai
tad, ja tam peekriht wismaj $\frac{2}{3}$ wišu Satwerfmes Sapulzes lozekfu).

Peenemts. 135. pants.

(Var Satwerfmes Sapulzes sehdem wedams sewiškis protokols, kursch isgatawo-
jams triju deenu laikā un peh3 tam diwi deenas peecetams Satwerfmes Sapulzes lo-
zekkeem. Ja schai laikā pret protokola pareisibu naw zeltas eerunas, tad winsch us-
statams par peenemtu).

Peenemts. 136. pants.

(Protokolā jaeraksta a) peenemtee lehmumi wahrdu pa wahrdam, b) peeprašjumi
tāpat, atsihmejot, waj tee peenemti un c) ofizielee presidenta sinojumi).

Peenemts. 137. pants.

(Ja pret protokolu ir zelta eeruna, furu presiđijs neusskata par dibinatu, tad jau-
tajumu isschir galigi Satwerfmes Sapulze).

Peenemts. 138. pants.

(Protokolu paraksta sehdes waditajs un diwi sekretariata lozekfi).

Peenemts. 139. pants.

(Lituma projekti un eerošinajumi un preekschikumi, furi naw nodariti Satwerfmes
Sapulzes tetoschā sesijā, apspreechami Satwerfmes Sapulzes nahkoschā sesijā).

Peenemts. 140. pants.

(Satwerfmes Sapulzes peenemtee likumi issludinami „Woldibas Wehstnesi“ ar
Satwerfmes Sapulzes presidenta un sekretara paraksteem).

Peenemts. 141. pants

(Sludinaschanu isdara senats. Ja senatam buhtu kahdas eerunas pret likuma
sludinaschanu eesneegta redakzijā, tad tam triju deenu laikā jadara sawas eerunas fina-
mas Satwerfmes Sapulzei, kura galigi lemj, waj tās eewehrojamas waj ne. Ja Sa-
twerfmes Sapulze atstabi eerunas bej eewehribas, tad senatam jaiissludina likums ne-
pahrgrosita weidā).

Wahrds Petrewizam.

U. Petrewizs (sozialdemokrats): Muhfu fratziija leef preeščhā
141. pantu strihpot, jo tajā eet runa par to, ka likumu issludinaschanu isdara
senats, un pareds, ka senatam ir teesiba dot Satwerfmes Sapulzei sinamus
aisrahdijumus, ja winsch atrod, ka likums tahdā weidā nebuhtu publizejams.
Satwerfmes Sapulze waretu ari neatstih scho fenata aisrahdijsumu. Muhfu
fratziija leef preeščhā atsiht agrako kahrtibu, t. i. ka wiši likumi teef issludinati
no Satwerfmes Sapulzes ar Satwerfmes Sapulzes presidenta un sekretara
paraksteem, bej ka senatam buhtu tee jaaisstihst. Schis pants ir leeks ari
tapeh3, ka mums ir juridiskā komisija, kuras fastahwā eeset juristi, furi skatas
usmanigi wisus pantus zauri un tadehl domat, ka likumus wajadsetu wehl
zaurskatit, buhtu nepareisi. Meh3 leefam preeščhā strihpot scho pantu tā
leeku.

Presidents J. Scharste: Neweens runatajs wairaf pee wahrda ne-
peeteizas; es luhgshu referenta atsaukmi.

Referents W. Samuels: Organizazijas komisija atfina scho pantu
par wajadsigu tapeh3, ka kluhdas ir eespejamas, un eespejamas tapeh3, ka
ari juridiskai komisijai likumu zaurskatot tās war eeweestees. Juridiskā ko-
misija atteezigo likumu passtihst wifos sikhumos, bet mums wajega to fastkanot

ar ziteem likumeem, un te nu ņenatš waretu usstahtees tã likumu tulkotaja eestahde. Ja kluhda buhtu atrasta, tad winšch waretu darit Satwerņmes Sapulzi us to usmanigu, un ja Satwerņmes Sapulze, ņtatot zauri eerunu, ari to atrod, tad waretu kluhdu islabot.

Presidentš J. T f c h a l f t e: Ir eesneegts preekschlikums

141. pantu strihpot.

Romifijas referentš issakas pret ņcho pahrlabojumu. Es liņchu preekschlikumu us balfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par preekschlikumu 141. pantu strihpot. (62.) Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret preekschlikumu. (36.) Luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balfoschanas. (20.) Preekschlikums p e e n e m t š un 141. pants teef strihpot š. 142. pants.

(Wiņpahreiais kahtibas rullis ir jaistošs preeksch wiņam Satwerņmes Sapulzes komifijam. Beņ tam katra komifija iņstrahdã ņawu atņewiņchu kahtibas rulli, kurã ta a) atņihmẽ ņawus usdewumus un mehrkus un b) iņel ņawas darbibas ihpatnibas un ņawas ņewiņčas wajadsibas. Par atņewiņcha kahtibas rullã projektu organizazijas komifija nodod ņawu atņinummu).

Veeneemtš. 143. pants.

(Ja kahta komifija atņiht, ta winas atņewiņchtais kahtibas rullis naw ņastanojams ar wiņpahrejo kahtibas rulli, tad ta war greeņtees pee Satwerņmes Sapulzes ar preekschlikumu, groņt waj papilbinat wiņpahrejo kahtibas rulli atteezibã us ņinamo komifiju. Par ņcho preekschlikumu organizazijas komifija dod ņawu atņinummu).

Veeneemtš. 144. pants.

(Komifija ņtata zauri preekschlikumus, likumu projektus un eesneegumus us Satwerņmes Sapulzes lehmuma pamata, waj pati no ņewiņ eeroņina un iņstrahdã likumprojektus un noteikumus, kuri ņahw ņafarã ar winas mehrkeem).

Veeneemtš. 145. pants.

(Waldibas eesneegts projektus un preekschlikumus newar nemt atpakal beņ komifijas un Satwerņmes Sapulzes peetriņšanas. Ja komifija atņist, ta waldibas eesneegtais projekts waj preekschlikums pahritrahda jams, tad zaur Satwerņmes Sapulzes preņidiju wina war aidot to waldibai atpakal).

Veeneemtš. 146. pants.

(Komifija eewehl no ņawa widus preekschņehdetaju un ņekretaru, pehž wajadsibas ari to beedrus. Par iņdaritãm wehleschanam ņasino Satwerņmes Sapulzes preņidijam.

Veeneemtš. 147. pants.

(Neweenš Satwerņmes Sapulzes lozeklis newar buht weenã un tai paņchã laika par preekschņehdetaju wairakã komifijas).

Veeneemtš. 148. pants.

(Komifijas ņehdes noteiz un ņasauz winas preņidijš. ņaundibinatã komifijas pirmo ņehdi noteiz un ņasauz Satwerņmes Sapulzes ņekretars).

Veeneemtš. 149. pants.

(Komifijas ņehdes ir atflahas, bet us Satwerņmes Sapulzes waj paņchas komifijas lehmuma pamata tãš war buht ari ņlehgtas).

Veeneemtš. 150. pants.

(Komifijas ņehdes ir pilnteeņgas, ja tanis peedalas wiņmaj puņe no winas lozeklu ņtaita, bet ne maņat tã trihš perņonas, to ņarpã preekschņehdetajš waj wina beedrs.

P e e ņ i h m e: Komifijas lozekleem ņehdẽ jaerodas noteiktã laika un japaleef lihdi ņehdes beigam. Lozekli, kuri eerodas pehž ņehdes atflahšanas, waj aiņeet no ņehdes pirms winas beigam, beņ preekschņehdetaja ņinas, ņanem itkai puņi no atalgojuma par ņehdi).

Veeneemtš. 151. pants.

(Wisi klastesofchee lozekli parafstas sehdes fahumâ un beigâs).

Veenamts. 152. pantš.

(Ja kahds komiſijas lozeklis ilaidis trihs sehdes no weetas bej eewehrojama eemeſla un to naw ſinowis preſidijam, tad komiſijas preſidijam taš japaſino wina frakzijai)

Veenamts. 153. pantš.

(Sehdes fahumâ janolaſa eepreekſhejâs sehdes protokols. Protokofus parafsta sehdes waditajs un ſekretars).

Veenamts. 154. pantš.

(Katram komiſijas lozeklim ir teeſiba peeweenot jawas atſewiſchkas domas protokolam ne wehlat kâ nahtoſchâ sehde, kurâ protokolu nolafa).

Veenamts. 155. pantš.

(Sinaš par komiſijas darbibu atklastibai ſneedj komiſijas preſidijš).

Veenamts. 156. pantš.

(Komiſijas sehdes war peedalitees ar padomdeweja balſſteeſibam taš Satwerfmes Sapulzes lozeklis, furſch pirmais parafſtijis atteezigo liſumprojektu waj zitu eesneegumu. Komiſijas sehde war buht klast ari ziti Satwerfmes Sapulzes lozekli, bet padomdeweja balſſteeſibu tee banda tifaſ ul ſewiſchka komiſijas lehnuma pamata. Komiſijai ir teeſiba peeaizinat leetpratejuš ar padomdeweja balſſteeſibam, kâ paſtahwiguš, tâ ari atſewiſchleem gadijumeem, kâ no Satwerfmes Sapulzes lozekleem, tâ ari no ahrpuš taš ſtahwoſcheem).

Veenamts. 157. pantš.

(Komiſiju sehdes war peedalitees ar padomdeweja balſſteeſibam ari ministri waj wina ſuhtitee preekſſtahwi, kureem teeſiba dot paſkaidrojumuš un eesneegt papildinajumuš waj pahrlabojumuš).

Veenamts. 158. pantš.

(Komiſijai ir teeſiba teeſchi bej Satwerfmes Sapulzes preſidija ſtarpneeziabas peepraſit winaš darbibaſi wajadſigâs ſinaš un paſkaidrojumuš no atteeziga ministra un winaam padotâi eeſtahdem, kâ ari no paſchwaldibâs organeem un uſaizinat paſkaidrojumu doſchanai atteezigaš ministrijâs preekſſtahwuš).

Veenamts. 159. pantš.

(Lehmumi komiſijâ peenemami ar abſolutu balſu wairakumu. Ja kahdâ jautajumâ ir eesneegti wairafi preekſchliſkumi, no kureem neweens naw peenamts ar balſu wairakumu, tad komiſijas projektâ atſihmejami tee preekſchliſkumi, par kureem nodots wairaf kâ $\frac{1}{3}$ data klastesofcho balſu).

Veenamts. 160. pantš.

(Komiſijas atſinumi, kuri apſtiprinami no Satwerfmes Sapulzes, ſaſtahdam Satwerfmes Sapulzes sehdes lehnumu projektu weidâ).

Veenamts. 161. pantš.

(Pehz leetas zaurliuſchanaš komiſija eewehſ referentu un wajadſibaš gadijumâ (p. 159.) ari koreferentu, furſch resp. kuri eesneedj ſinowumuš Satwerfmes Sapulzei).

Veenamts. 162. pantš.

(Uš komiſijas lehnuma atſewiſchkuš ſwariguš liſuma projektus ſkata zauri trihs laſijumuš pehz Satwerfmes Sapulzes pilnu ſehichu ſahrtibaš).

Veenamts. 163. pantš.

(Nododot weenu un to paſchu projektu diwâm waj wairakâm komiſijam, Satwerfmes Sapulze nolafa, kurai komiſijai jaſkata projektš wiſpirmš zauri. Pehz tam komiſijas notur kopejaš sehdes un weenojaš par kopeju projektu. Kopejaš sehdes wiſeem komiſijas lozekleem weenliuſdigâs balſſteeſibaš. Ja weenoſchanaš nebuhtu panahama, tad Satwerfmes Sapulzei ſaſtahdami preekſchâ neapweenotee projektš un eewehlami referenti 159. un 161. pantoš parebjetâ ſahrtibaš).

Veenamts. 164. pantš.

(Komisijam jawâ starpâ weenojotees tâs war peeprašit weena otras atšinumu par šinamu projektu un noturet ņopejas ņehdes).

Veenemts. 165. pants.

(ņopejas ņehdes wada tâs komisijas preeņņehdetajs, kura ņopejo ņehdi eerošinajuš).

Veenemts. 166. pants.

(Darbu ņagatawoņčanai waj ņewiņņku uņdewumu ipilbiņčanai komisija war eewehlet no ņawa widuņ weenu waj wairaf apafņņkomisijas. Waņtahwigâs apafņņkomisijas iņņtrahdâ ņew darbibaņ iņņņtrukcijas, kuraņ apņņņprina komisijas pilna ņehde).

Veenemts. 167. pants.

(Apafņņkomisijas pirmo ņehdi ņaņauz un atņlahj komisijas ņekretarņ, bet naņkoņņâs ņehdes — apafņņkomisijas preņidijņ).

Veenemts. 168. pants.

(Wijuņ jawuņ lehmumuņ un preeņņhlikumuņ apafņņkomisija zeņ preeņņhâ komisijas pilnâ ņehde).

Veenemts. 169. pants.

(Apafņņkomisijas protokolu un iņņtrahdajumu norakņti peeņuhtami diwu deenu laiņâ komisijas preņidijam. Behdejais iņwilkumu no protokoleem un iņņtrahdajumu norakņtuņ peeņuhta diwu deenu laiņâ komisijas lozefkeem).

Veenemts. 170. pants.

(Komisijas atņinumi un projekti peh3 winu peeneņņčanâs ne wehlaņ kâ triju deenu laiņâ eeņneedsami ņatwerņmeņ ņapulzeņ preņidijam).

Veenemts. 171. pants.

(Apafņņkomisijas ņaņinaņ ar ministrijam un zitâm eeņtahdem zaur komisijas preņidiju).

Veenemts. 172. pants.

(Jautajumuņ, kuri naw paredņeti komisijas wiņpahrejâ un ņewiņņkâ ņahrtibaņ ruhtuņ, komisija iņņņkir peh3 ņatwerņmeņ ņapulzeņ ņahrtibaņ ruhta noteikumeem).

Veenemts. 173. pants.

(Darbiba apafņņkomisijas norit tahdâ pat ņahrtibâ kâ komisijâ).

Veenemts. 174. pants.

(Komisija un apafņņkomisija wed peh3 ņe ņlaht peelikta parauga leetu ņaraņņtu, atņihmejot winu gaitu. Iwilkumuņ no ņaraņņta itahda preeņņhâ iņ mehneņņuņ ne wehlaņ kâ mehneņņa 3 deenâ, komisijas ņekretariatam un komisija ne wehlaņ kâ mehneņņa 5 deenâ ņatwerņmeņ ņapulzeņ ņekretariatam).

Veenemts. 175. pants.

(Komisijas resp. apafņņkomisijas lozefki un preņidijņ ņanem algu un par brau-zeeneem amata dariņčanâs ahrpuņ ņatwerņmeņ ņapulzeņ ņehņņu weetaņ uņtura naudu un zeta iņdewumuņ peh3 budņņetâ paredņetâm normam).

Veenemts. 176. pants.

(Komisijas preņidijņ eeņneedi ņatwerņmeņ ņapulzeņ ņekretariatam ne wehlaņ kâ mehneņņa 5. deenâ ņehņņu ņaraņņtu, atņihmejot, ziņ katrņ lozefkiņ apmelejiņ ņehdes pagah-juņhâ mehneņi un tahds tam peenahņas atalgojumuņ).

Veenemts. 177. pants.

(Pee ņatwerņmeņ ņapulzeņ ņaņtahw ņahhdâs komisijas:

- 1) agrarleetu komisija (40 lozefki),
- 2) ahrleetu komisija (9 lozefki),
- 3) amneņtijas komisija (12 lozefki),
- 4) bibliotetas komisija (3 lozefki),
- 5) ņinanņu un budņņeta komisija (34 lozefki),
- 6) iņglihtibaņ komisija (15 lozefki),
- 7) iņmeleņņčanâs komisija walņts nodewibaņ leetâs (6 lozefki),
- 8) juridikņa komisija (18 lozefki),

- 9) kara leetu komisija (6 lozekfi),
- 10) luhgumu un sūhdību komisija (9 lozekfi),
- 11) organizācijas komisija (6 lozekfi),
- 12) pašvaldības komisija (18 lozekfi),
- 13) pēeprasījumu komisija (6 lozekfi),
- 14) redakcijas komisija (6 lozekfi),
- 15) rewīzijas komisija (3 lozekfi),
- 16) Satwerfmes komisija (26 lozekfi),
- 17) Satwerfmes Sapulzes lozektu leetu ismeklesšanas komisija (4 lozekfi),
- 18) šaimneeziņa komisija (4 lozekfi),
- 19) šozialās lifundosšanas komisija (18 lozekfi),
- 20) šewiška ismeklesšanas komisija (6 lozekfi),
- 21) tirdšneeziņas un ruhpneeziņas komisija (12 lozekfi)

Peenemtš. 178. pantš.

(Agrarleetu komisijas darbiba aptwer a) agrarreformu, b) lauffšaimneeziņu un šakarā ar to šahwoščas šaimneeziņas, c) walšs un priwatu mešču ismantošānu, d) šaimneeziņas atteezības štarp daščadām lauku eedšihwotaju grupām un e) pahrwaldes un pašchwaldbības organu darbību agrarleetas).

Peenemtš. 179. pantš.

(Finansu un budščeta komisija pēeaižina budščeta ļautajumos, kuros eeinterešetas Satwerfmes Sapulzes komisijas, pēhdejo preefšstahwjuš).

Peenemtš. 180. pantš.

(Išglībtības komisijas darbiba aptwer išglībtību, audšinasčānu, šinatni un mahšļu).

Peenemtš. 181. pantš.

1. Komisijas ušdewums ir eewadit ismeklesčānu waj ismeklet wišus nošeeģumus, kas wehršti pret Latwijas Republikas patšahwību, neaškarību, waj demokratišku eefahrtu.

2. Komisijai pēešširtas šwarigatu leetu teešnešču teešības un pēeņahktumi, pēe-mehrojotees kriminalteešasšanas likumu prinziņpēem.

3. Komisijai ir teešiba pahrneemt pēhž šawa eefkata no teešu eestahdem wiņai pēe-rihtoščas leetas.

4. Komisija pēhž šawas išwehles a) pilnā šastahwā eewada waj išdara ismekle-ščānu, b) nodod leetas atšewišškeem komisijas lozekleem waj c) teešmekleem, d) pēeaižina šašinā ar prokuraturu un pahrnem uš laiku šawā rihžibā teešmekļuš un g) pēeņem tech-ništus špehtus leetu ismeklesčānai.

P e e š i h m e: Ectini pantā šem burta e. minētā gadijurā komisija dod teešmeklim žaur prokuraturu wajadšigos ašrahdiņumus un šeko ismeklesšanas gaitai.

5. šūhdības un pahrpratumus, kas želtos šakarā ar komisijas darbību iššchir Satwerfmes Sapulze.

Wahrds pēeder Petrewizam.

U. Petrewižs (šozialdemokrats): Šhajā ļahrtības rullī naw pare-dšeti tahdi gadijumi, kad waretu tikt eezeltas šewiščas komisijas, ja parla-mentš to atrastu par wajadšigu, lai šinamos gadijumos tīktu kontroleta wal-dības darbiba. Tahdas ismeklesšanas komisijas šinamos gadijumos muhšu fratžija atšihst par nepeezeeščamām išwehlet. Tahds gadijums muhšu par-lamenta prasšē ir bijis. Tas bij tad, kad tika eefneegta interpelazija par Daugawgrihwas žetofšni. Toreiš parlaments atšina par wajadšigu išwehlet šchī ļautajuma noštaidroščānai šewišču ismeklesšanas komisiju. Tahdi gadijumi war buht wairaki un tapehž buhtu loti no šwara, lai parlaments — muhšu Satwerfmes Sapulze — šinamos gadijumos, pēhž wajadšības, ja tahda komisija tīktu pēeprasita, ja Satwerfmes Sapulzes šinama daļa to atšihu par nepeezeeščānu, waretu to ari išwehlet. No muhšu fratžijas mehš liktu preefšchā šchahdu ļaunu 181¹. pantu: „Satwerfmes Sapulze eezel šewiščas ismeklesšanas, ja to prasā weena treschdala no Satwerfmes

Sapulzes lozēkleem." Vēl tam mehš listu preekščā šho jautajumu balsot diwās dalās: wišpirmš, waj tahdš komiſijas wišpahr buhtu wehlamāš, un, otrfahrt, balsot par ſkaitu, tahdš ſchahdāš komiſijas iſwehleſchanu war peepraſit.

Preſidents J. Tſchakſte: Neweens pee wahrda nepeeteizaš? Luhdsu referenta atſaukſmi.

Referents W. Samuelš: Schiš jautajums komiſijā naw apſpreestš, tapehž komiſijas atſaukſmi newaru nodot.

Preſidents J. Tſchakſte: Geſneegts ſekofchš preekſchlikums:

„Satwerſmes Sapulze eezel ſewiſchkaš iſmekleſchanaš komiſijas, ja to praſa weena treſchdata no Satwerſmes Sapulzes lozēkleem.“

Peē tam preekščā lizejš leef preekščā balsot diwās dalās: papree'ſchu pirmo daļu:

„Satwerſmes Sapulze eezel ſewiſchkaš iſmekleſchanaš komiſijas.“

Š liſſchu winu uš balſofchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ſchi preekſchlikuma pirmo daļu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret preekſchlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu atturejuſcheeš no balſofchanaš. Par komiſiju eezelſchanu iſſazijuſcheeš 65, pret to 57, atturejuſcheeš 2. Tā tad prinzipā komiſiju eezelſchana pee nēmta.

Tahlaſ uš balſofchanaſ nahf otrā dala:

„ja to praſa weena treſchā data no Satwerſmes Sapulzes lozēkleem“,

pee kam japriņo, ja ſchiš preekſchlikums attriſtu, tad jautajums par komiſijaš wajadſibu teel iſſchērtiſ ar weenfahrschu majoritati. Š liſſchu otu preekſchlikumu uš balſofchana un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par to. Tagad luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret preekſchlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturaš no balſofchanaš. Par ſho preekſchlikumu iſſazijuſchāš 59 balſiž, pret to 61 un atturejuſeeš 1. Tā tad preekſchlikums naw atra diš waja dſigo balſu wairatumu un Satwerſmes Sapulze eezel ſewiſchkaš iſmekleſchanaš komiſijaš ar weenfahrschu majoritati. 182. pants.

(Luhgumu un ſuhdſibu komiſija a) ſtata zauri wiſus Satwerſmes Sapulzē eenahkuſchoš luhgumuš un ſuhdſibaš jautajumuš, kuri aiſteel walſiš intereſeš; b) ſeko atklah-teem aiſrahdiſjumeem par nefahrtibam walſiš eeſtahdēš; c) nodod luhgumuš, kureem ſafaraš ar žitāš komiſijaš zaurſkatameem projeekteem un leetam, atteežigai komiſijai; d) nodod ſuhdſibaš par walſiš eeſtaſchu waj eerehdnu rižibu atteežigai miniſtrijai eepraſeſchjai iſmekleſchanaš; e) dod waldibai aiſrahdiſjumuš par rewijišas nepeezeeſchamibu ſinamoš gadijumuš; f) iſdara uš Satwerſmes Sapulzes lehmuma pamata rewijiſju ahrfahrtējoš gadijumuš un g) peedalaš waldibaš rewijišas informazišas noluhfoš).

Peenemiš. 183. pants.

(Peepraſijumu komiſija — ſt. Satwerſmes Sapulzes fahrtibaš ruſka 95. lihdſ 97. p.p., 99. un 104. p.p.).

Peenemtiš. 184. pants.

(1. Komiſijaš darbiba aptwer Satwerſmes Sapulzes grahmatwedibu, winaš leetderibu, liſumibu un bilanzeſchanaš fahrtibu, tā ari to wehrtibu ſaktiſto pahrbaudiſchana, kuraš atſihmetāš galwenā grahmatā. 2. Komiſija pahrbauda Satwerſmes Sapulzes grahmatwedibu wišmaj weenreiš mehneſi, pilnā sehde un wajadſibaš gadijumā ušdod

pahraudsibu atsewischkeem komissijas lozkeem. 3. Par katra mehnescha apgrošijumeem grahmatwedis eesneedi bilanzi, kuru komissija pahrbauda un, ja atsiht to par pareisu, nodod Satwerfmes Sapulzes presidijam ar usraksti: „Pahrbaudita un par pareisu atsihta“. 4. Komissija isstrahda instrulzijas grahmatwedibai).

Peenemts. Veelikumš pee 184. panta.

(Satwerfmes Sapulzes komissijas leetu šaraksti.

NēNē peh3 fabrias.	Cesneeguma lais.	Cesneeguma nojautums.	Cesneeguma autors.	Wiršiti fad un uš fureeni,	nodots tahdam noluhkam.	Satwerfmes Sa- pulzei ar fahdu rezoluziju).
--------------------------	---------------------	--------------------------	-----------------------	----------------------------------	-------------------------------	---

Peenemts. Es lišchu šcho fahrtibas rulli wišâ wišumâ uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi pahrweidotâ, papildinatâ un isla-
botâ fahrtibas rulla peenemšchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wina
peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas.
Naw. Šchis fahrtibas rullis weenbalfigi peenemts. Wehl peene-
mams starpfrakziju biroja fahrtibas rullis. (Balsis no weetam: „Luhdsam
nolasit!“). Luhgtu sekretara kungu nolasit. Wiršrakstis.

Sekretars R. Jwanowš:

„Starpfrakziju biroja fahrtibas rullis.“

Presidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Pee starpfrakziju biroja peedalas: a) Satwerfmes Sapulzes frakzijas
un b) Satwerfmes Sapulzes preidijš.“

Presidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Katra frakzija delegē birojâ wišmas weenu preekšstahwi. Frakzijas ar
wairak fâ 10 lozkeem war delegei uš ik 10 lozkeem pa weenam preekš-
stahwim, skaitot uš atlikscheem pahraf par 5 lozkeem ari weenu preekšstahwi.“

Presidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 3. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Biroja ušdewums ir: a) sagatawot eepreekšheju lemschanu bijuščâ Tautas
Padomes fahrtibas rulla 5. p. lit. e un e minetos jautajumos. Tautas Pado-
mes fahrtibas rulla 5. p. itan šchahdi: „Tautas Padomes presidijam šewischi
peefriht: a) ; b) ;
c) eepreekšheja lemschana par darbības gaitu Tautas Padomē un wišu eenah-
fušcho leetu tahlakwiršichana, stahdot preekšchâ sawuš lehmumus Tautas Pado-
mei apstiprinaschanai; d) ; e) eepreekšheja
lemschana wišâs leetâš, kas naw normetas fahrtibas rulli waj ar Tautas
Padomes lehnumeem. Presidija atsinumi šchinis jautajumos zefami preekšchâ
Tautas Padomei apstiprinaschanai, un b) šaskanot Satwerfmes Sapulzē repre-
senteto politisko partiju frakziju darbibu un taktitu Satwerfmes Sapulzē un
komissijâš.“

Presidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Biroja atsinumi ir informatoriska rakstura un naw šaitošchi preekšch
frakzijam. Somehr frakzijai, kura nepeekriht jawa preekšstahwja atsinumam
biroja sehde, japašino par to presidijam pirmâš nahfamâš sehdes šaktumâ.“

Presidents J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Biroja sehchu deenas fahrtibu noteiz un sehdes sašanz un wada Satweršmes Sapulzes presiđijs.

Peesihme 1: Biroja deenas fahrtibu war papildinat waj grosit, ja to praša $\frac{1}{3}$ biroja ložektu.

Peesihme 2: Biroja sehdes sašanzamas, ja to praša ložekti, kuri representē wišmaj $\frac{1}{3}$ wiša Satweršmes Sapulzes saštahwa.“

Prešidents J. Ščakšte: Gebildumu naw? Peenemts. 6. pantš.

Sekretars R. Jwanowš:

„Šhis fahrtibas rullis šahjas špehā, tiklihdš tam peekriht fražziju preekšštahwji, turas representē wišmaj $\frac{2}{3}$ wiša Satweršmes Sapulzes saštahwa. Tahds patš balšu wairums wajadšigs fahrtibas rulla papildinašchana- nai waj grosišchana.“

Prešidents J. Ščakšte: Wahrds referentam.

Referents W. Samuels: Šhim pantam ir tikai wehšturiska nošihme, jo bija pašchā šahkumā domats, ka štarpfražziju biroja fahrtibas rulli apstip- rināš pašchās fražzijas. Tas ari notika un no ta laita tas šahka funkzionet. Šomehr nebij anulets Satweršmes Sapulzes špreedums, ka fahrtibas rullis štahdams preekšchā apstiprinašchana- i Satweršmes Sapulzei un tapehž tas ari šhodeen teek likts preekšchā Satweršmes Sapulzei. Es leeku preekšchā šcho pantu strihpot, jo tiklihdš fahrtibas rulli apstiprinaš Satweršmes Sapulze, tas štahšees špehā neatkarigi no fražziju preekšštahwju peekrišchanaš.

Prešidents J. Ščakšte: Referents leek preekšchā 6. pantu strihpot. Es likšchu preekšchlikumu uš balšošchana un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho preekšchlikumu. Naw. Šā tad 6. pants teek strihpots. Paleek beidsamaš — 7. pants, tagadejais 6.

Sekretars R. Jwanowš:

„Peedalishchanaš biroja sehdeš neteek atalgota.“

Prešidents J. Ščakšte: Gebildumu naw? Peenemts. Es likšchu tagad fahrtibas rulli uš balšošchana wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret wiņu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošchanaš. Naw. Šā tad peenemts. Wahrds referentam.

Referents W. Samuels: Man buhtu wehl jaaisrahda, tā to jau eewadā mineju, ka bes šcheem 2 ušdewumeem, bes fahrtibas rulla un štarp- fražziju biroja šatweršmes, mums buhtu jaapšpreešch jautajums par likum- došchanaš delegazijas radišchana un te atšaušme buhtu wišā wišumā atrai- došcha, iškemot sošaldemokratus, kas ir ne absoluti, bet pa dalai, par šchis delegazijas radišchana. Šemneeku šaweeniba un tāpat ari zitas leelakāš fražzijas išteizāš pret šcho organu. Tadehl ari organifažzijas komišija, kas šahkumā bija par likumdošchanaš delegazijas radišchana pehž igauņu parauga, wehla, pehđežā sehde ar balšu wairakumu išteizāš pret šcho institutu un nodewa šchi jautajuma iššpreešchana Satweršmes Sapulzei. Bes tam man ušdots pašnot Satweršmes Sapulzei, ka organifažzijas komišija pabeiguš šawus ušdewumus un pahtraukš šawu darbibu, tiklihdš šchee winas projekti buhš galigi peenemti.

Prezidents J. Šķakste: Līdz ar to prezidijs šis deenas sēdi slehds. Pasinoju, ka riht pulksten 5 pehz pusdeenas sēhde turpinasees, pee tam pirmā weetā buhs referats no redakzijas komiſijas un pehz tam nahks apspreeschanā agrarreformas IV. daļa. Sapulze slehgta.

(Sēhdi slehds pulksten 9.15 wakarā).

Islabojums.

Sepreekshejā burtnizā I. sēdijas 28. sēhdes stenogramā 767. l. p. Mendera runā treshajam teikumam ir tā jastan: „Ahrleetu komiſija ſtatija ſho lihgumu un lihds ar wiau ari behgku reewafuazijas konwenziju diwās sēhdes un weenbalſigi (ne weenalſigi, nahza pee slehdseena u. t. t.“.

Satweršmes Sapulzes isdetums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rīgā.

J. Peterfona drufatawa, Rīgā, Suworowa eelā Nr. 20/22.

am

[0, 10]

23 мая